

Kalemizleri

Kültür, Edebiyat Dergisi

Sahibi

TED Ankara Koleji Vakfı adına
Bülent BAĞDATLI

Adres

TED Ankara Koleji Vakfı Okulları
Taşpınar Mah. Kolej Caddesi No:5
Gölbaşı/ANKARA
Tel: (0312)586 90 00

Derleyen ve Yayına Hazırlayanlar

Işıl ÇIRAKOĞLU
Türk Dili ve Edebiyatı Zümre Başkanı

Sevgi ÇAĞLAR
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Özge ÇİLLİ
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Başak YILMAZ
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Necmiye AŞIKOĞLU
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Kapak Resmi

Ülker Defne IŞIK

Arka Kapak Resmi

Ülker Defne IŞIK

Tasarım

Can YEŞİL

Katkılarından dolayı Görsel Sanatlar
Zümresine teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

Kırmızı Karanfil
Ne Renk Solar
Akça GÜLER

10

Kırmızı Karanfil
Ne Renk Solar
Selin Ürün

12

Tek Bir Görüş
Ayşegül ORHON

14

Basının Özgür Düşünceye Etkisi
Batu ÖZDEMİR

16

Bireyin Yalnızlaşması
Simay BİÇER

20

Mavi Destan
Buğra ERMİHAN

24

Murathan Mungan'ın Dilinden
Dumrul ve Azrail
Hasan Basri BOZKURT

26

Zihin Koridorları
Defne Aslı GÜRCAN

28

Iskalanen Zaman

Derin EREL

32

**Franz Kafka'nın "Dönüşüm"
Eserinde Kişinin Kendine ve
Çevresine Yabancılaşma**

Defne ŞEKER

33

Küçük Şeyler

Pelin KARTAL

37

Şikayetin Metaforu

Nil ÇELİK

39

Sınıf Çatışması

Emre DABAK

42

Toplum ve Bireysel Kimlik Algısı

Selen ACAR

46

Uzarlarda Ana Dil

İpek USTAÖMEROĞLU

50

Kan, Kanıyor musun

Defne ATACANLI

52

Otoritenin Baskısı

Kerem GÜNAL

56

Konçınalar'da Ezen ve Ezilen İlişkisi

Defne ÖZDEMİR

58

Konçınalar

Miran EREN

60

Özgürlüğün Engellenmesi

Fatma Serra KOÇ

62

Mektup

Recep Efe ERGÜL

64

Hüzün Adlı Kız Çocuğuna

Selin KAYA

68

Sınıf Farklılıklarına Bağlı Olarak Yozlaşma

Öykü Deniz UĞUR

70

Sınıfsal Yapı ve Değişim

Simay BİÇER

72

Sarma / Yuvarlama
Zeynep Nil İÇMEGİZ

76

Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu
10-A Sınıfı Etkinliğı Ortak Yazısı

78

Toplumsal Adaletsizlik
İdil YAVUZER

80

**Toplumsal Yapı Bağlamında
Kimlik**
Ece YAVUZ

82

Yalnız Kahramanlar
Defne Ayşe KIZILTEPE

84

Kasım 1932
Yağmur ATUK

86

Yılan ve Akrep İncelemesi
G. Ezgi TANÖREN

88

Bir İlk Roman
G. Ezgi TANÖREN

90

YAZAR BULUŞMALARI
21 Mart Dünya Şiir Günü'nde
Çiğdem Sezer ile Buluştuk

95

YAZAR BULUŞMALARI
2023 Orhan Kemal Roman Ödülü
Sahibi Kemal Varol Bizimleydi

96

YARATICI YAZMA ATÖLYESİ
Eğil
Defne İNCE

100

YARATICI YAZMA ATÖLYESİ
Farklılaşmak mı Değer
Kaybetmek mi?
Irmak YAVUZ

102

YARATICI YAZMA ATÖLYESİ
Sessiz ÖLÜM
Ali Umut KOÇ

104

YARATICI YAZMA ATÖLYESİ
Konçinalar Öyküsü
İncisu ÇINAR

106

YARATICI YAZMA ATÖLYESİ
Mektup
Ece KIRSAÇLIOĞLU

108

YARATICI YAZMA ATÖLYESİ
Mektup
Naz TURAL

109

ÖĞRENCİLERİMİZİN DÜNYASINA UZANMAK

İz bırakmanın geçiciliğe, üretmenin tüketime, özgün bir ses yaratmanın tek tipliliğe yerini bıraktığı günümüzde, Kalem İzleri yirmi ikinci sayısıyla bir kez daha özlediğimiz değerlerin sözcülüğünü üstleniyor. Bir sanat, edebiyat insanın düşünsel, duyuşsal birikimini damıtarak var ettiği sözcükten kentler, öğrencilerimizin dünyasına uzanıyor, uzanmakla kalmıyor, yepyeni anlamlar kazanıyor. Her sayfası emekle yoğrulmuş bir derginin sayfalarını çevirmenin, kokusunu duymanın, uyandırdığı heyecanın yarattığı eşsiz deneyimi iyi bilen usta okurları, gencecik yazarların, eleştirmenlerin dünyasıyla buluşturuyor. Bir yandan da bir edebiyat dergisi geleneği oluşturmuş olmanın onurunu, gururunu taşıyor.

Kalem İzleri, kimi zaman aynı metnin farklı zihinlerdeki yolculuğuna, kimi zaman özgün metinlere uzanarak insanın eşsizliğini, algının sınırsızlığını yansıtıyor ve okurunu insan düşüncesinin gücüne hayran bırakıyor. Okumaktan, sorgulamaktan, eleştirmekten vazgeçmeyen gençler oldukça varlığını koruyacağını müjdeliyor. Bu dergi, elbette en çok öğrencilerimizin, gençlerin emeği; sözcükleri, desenleri ve renkleri... Metinlerle görsellerin yaratım sürecinde, buluşturulmasında düzenlenmesinde Türk Dili ve Edebiyatı ve Görsel Sanatlar öğretmenlerinin de emeği çok büyük kuşkusuz.

Öğretmenlerin ve öğrencilerimizin bir yıl boyunca heyecanla ortaya koydukları ürünlerin Kalem İzleri okurunda yankısını bulmasını gönülden diliyor, emeği geçen tüm öğretmenlerimize ve öğrencilerimize teşekkür ediyorum.

Işıl ÇIRAKOĞLU

Türk Dili ve Edebiyatı Zümre Başkanı

Feyza HEPÇİLİNGİRLER

Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar

Evet, diyor bir yandan; bu evet, hadi anlamına geliyor, daha hazırlanamadınız mı?

Hazırlanamıyorum, yani onun istediği hızla. Böyle hadi hadi deyince elim ayağım dolaşüyor üstelik, kısa zamanda yapacağım işi yüzüme gözüme bulaştırıyorum.

Bir yandan oğlana gömleğini değiştirmesini söylerken, kıza, giyeceği çorapları bulup vermem gerekiyor, ruj da sürmeliyim. O gömlek değil, kolunun lekeli olduğunu görmüyor musun? Gel buraya, şunu al, üstüne de kırmızı kazak. Ters giymişsin çorabını, çıkar, yeniden giy. Huysuzlanma ters çorapla gezmeğe gidilmez.

Kopan hiçbir düğmemi kaybetmem ben; ama dikilmiyor ki bu evde, kopan düğme yerine dikilmiyor. Nerede bulacağım şimdi kolumdakilere uyanı? Bulamayacaksın tabii, onu da ben arayacağım. Pardesüsü kolunun üstünde, ayakkabıları ayağında “hadi” turları atarken olabilecek en büyük şanssızlık: Düğme eksikliği felaketiyle karşılaşmış sıradan ailelerin trajedisi. Çekmeceler boşaltılıp kutular dökülecek, düğme aranacak. Hadi bakalım Sibel Hanım, rujunuzu sonra sürersiniz, önce saygıdeğer kocanızın eksik düğmesini tamamlamalısınız. Saçını tara, sen de süveterin üstüne çıkar gömleğin yakasını, aynaya bakıp kendine bir çekidüzen versene oğlum. Bu düğme olur mu Haluk? Aynı boyda, yalnızca rengi birazcık farklı. Olmazmış. Aramaya devam... Hadi kızım, ayakkabılarını fırçala şimdi, silsen de olur, sonra giy; benim giydirmemi bekleme. Oğlum paçan çorabın içinde kalmış düzeltsene şunu.

Bulamıyorum Haluk, bak bu var; ama biraz büyük.

Peki peki, bırak, başka ceket giyerim. Madem başka ceket giyecektin niye aratıyorsun bir saattir? Öyleyse gidip rujumu sürebilirim artık. Hazır mıyız? Hazırız evet, çıkıyoruz. Bir dakika çocuklar ben saçımı taramadım, siz asansörü çağırın, şimdi geliyorum.

Giymeyi tasarlayarak gündüzden yatağın üstüne çıkardığım sarı bluzayı takılıyor gözüm. Artık çok geç. Bu elbiseyle gitmek zorundayım ve hiç sevmiyorum bu elbiseyi. Her giyişimde kötü haber alacakmışım gibi bir beklentiye kapılıyorum ve kötü haber beklemekten hoşlanmıyorum. Yepyeni kalmasını benim bu sanıma borçlu olan vişneçürüğü elbiseme bakıp belini az aşağı çekistirecek zamanı ancak buluyorum. Hadi anne, diye sesleniyorlar kapının önünden. Ben iyi bir ev kadını olamayacağım, bu açık işte. Ev kadınları ne kadar beceriklidirler. Bir de bana bak! Bir akşam gezmesini, kimseyi sinirlendirmeden, zamanında ve gönül hoşluğuyla kotarıp başlatamıyorum. Başarıyla sürdürmeye gelince? Az sonra belli olacak, Hülyalarda...

Suluk soluğa yetişip kendimi asansöre dar atıyorum. Her zaman olduğu gibi, aynada kendime, gezmeğe giden bir ev kadınının alıcı gözleriyle son kez baktığımda, daha önce ayımsadığım yığınla eksik, yokluklarını hınzırca ve alay ederek bağırıyor aynadan: Küpe takmamışım, nikâh yüzüğünden başka hiçbir yüzük yok elimde ve yine parfüm sürmeyi unut-

muşum. Sonuç: Ev kadınlığına bağlı olarak gezme kadınlığındaki başarısızlık da müthiş! Birsen'i anımsamamak elde mi şimdi? Benim yerimde o olsaydı, sabahtan başlayan rahat salınımlarla kendini olduğu kadar evdeki herkesi, dikkatle ve kadınlığına parmak ısırtacak bir Özenle, akşamki gezmeye, daha akşamüstünden hazır etmiş olurdu. Ve şimdi, asansöre doğru son adımlar atıldığında -yine aynı rahat salınımlarla eksiksizliği son kez gözden geçirmekten başka işi kalmamış; ev sahibi hanımın ve özellikle beyin gözlerinden dökülecek beğeniyi toplamaya hazır, muzaffer ev kadını bakışlarıyla süzüyor olurdu herkesi. Hiç kuşku yok ki giyimine giden en uygun aksesuarı bulup takınmış, tarzına ve rengine uygun uçuculuktaki parfümü kulağının arkasına, azıcık da saç diplerine -böylesi daha kalıcı oluyormuş-sıkıştır, benim gibi soluyarak değil, mutlaka yüksek topuklarının üstünde hafifçe salınarak

ve en önde biniyordur asansörlere, arabalara, kapılardan en önde geçiyordur; her zaman da hak ettiği saygıyı görüyor. Koyu bir umutsuzluk kaplıyor içimi. Hem Birsen'e asla yaşanmayacak olduğumu anladığımdan -nerden çıktı Birsen şimdi- hem de ve daha çok, asansöre bindiğimde Haluk'un yakınmalarının sonuna yettiğimi fark etmemden. Çocukların yüzünden okunuyor bu. Anneleri, yüzlerine karşı çekştirilmiş çocuk bakışları ikisinde de. Arkamdan konuştuğu ve yanıt hakkı bile tanımadan sözünü kestiği için kızıyorum Haluk'a; ama bir yandan sonuna dek haklı buluyorum onu, benim anladığımı anlamış yalnızca: benden, iyi bir ev kadını olamayacağını. Belki benim kadar net bir biçimde görmemiştir bile. Ben daha iyi biliyorum. Üstelik henüz, annem evde yok ya ondan karışıyor işler, bile demedi. Uzatma Sibel Hanım, beceremediğin ortada.

9, 10 ve 11. Sınıf Seramik Çalışması

Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar

Aile içi düzenin sağlanmasından sorumlu tutulan kadınlar, ev işlerinin yanı sıra kocalarının ve çocuklarının işlerini üstlenmeyi de görev bilirler. Bu yoğun temponun içinde yer almanın bir sonucu olarak da çoğu kadın, kendini sıkışmış ve bunalmış hisseder. Feyza Hepçilingirler'e ait "Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar" romanından alınan kesitte ailesiyle birlikte evden çıkmaya hazırlanan bir kadının telaşı ve hiçbir şeye yetişememesinin verdiği yetersizlik hissi anlatılmıştır. Metin, karakter yaratımı bağlamında çözümlenecek olup anlatıcının acelesinin anlatıldığı ve ardından kendini eleştirmeye başladığı bölüm olacak şekilde iki kesitte incelenecektir.

İlk kesitte anlatıcı, evden çıkmadan önce bir yandan kendini, bir yandan da kocasını ve çocuklarını hazırlamaya çalışırken yaşadığı aceleyi ve bu duruma olan şikâyetini aktarmaktadır. İç monolog tekniğiyle ailesiyle yaşadığı diyalogların "Gel buraya, şunu al, üstüne de kırmızı kazak. Ters giymişsin çorabını, çıkar, yeniden giy." şeklinde peş peşe sıralanması, anlatıcının telaşını ve panik hissini göstermektedir. Tüm bu acelenin arasında anlatıcı, kocasının kopan düğmesini de aramak durumunda kalmıştır. Durumu "Düğme eksikliği felaketiyle karşılaşmış sıradan ailelerin trajedisi." olarak eleştirmiş ve bıkkınlığını aktarmıştır. Bu eleştirisini, "felaket" ve "trajedi" gibi abartılı sözcükler kullanarak ve ironik anlatımdan yararlanarak dile getirmiştir. Ancak anlatıcı, şikâyetçi olmasına rağmen öfkesini sesli bir biçimde ifade edememekte, içine atmaktadır. "Hadi bakalım Sibel Hanım, rujunuzu sonra sürersiniz, önce

saygıdeğer kocanızın eksik düğmesini tamamlamalısınız." cümlesi, bunun bir örneğidir. Burada kullanılan "Sibel Hanım" söylemi, bir aşağılama anlamına da sahiptir. Anlatıcı, bu koşturmacası sebebiyle evden çıkarken istediği elbiseyi giymeye vakti olmamış ve bu sebeple mutsuz hissetmiştir. "Bu elbiseyle gitmek zorundayım ve hiç sevmiyorum bu elbiseyi." cümlesinden anlaşılacağı üzere, ailede her şeyi kadın üstlendiğinden dolayı anlatıcı, kendi isteklerini geri plana atmakta ve sevdiği şeylerden feragat etmektedir. Kullandığı "zorunda olma" fiili, bunu destekler niteliktedir.

İkinci kesitte anlatıcı, ailesini düzene sokmak-taki başarısızlığını eleştirmekte ve kendini başka kadınlarla karşılaştırmaktadır. Kendine olan eleştirisi ve öfkesi, "Ev kadınları ne kadar beceriklidirler. Bir de bana bak!" cümlesinde olduğu gibi bilinç akışı tekniğiyle aktarılmaktadır. Ünlem gibi noktalama işaretlerinin kullanılması da anlatıcının öfke hissini aktarılmasını desteklemektedir. Anlatıcı, evden çıkıp asansöre bindikten sonra aynaya bakmış, "eksik" ve "yoklukları" gözüne batmıştır. Buradaki sözcük seçimleri, yetersizlik duygusunun oluşturulmasında etkili olmuştur. "Koyu bir umutsuzluk" gibi olumsuz anlamlı sıfatların kullanımı da aynı şekilde anlatıcının içinde bulunduğu karamsar duygu durumunu sunmaktadır. Anlatıcı, kendini hem "ev kadınlığı" hem de "gezme kadınlığı" konusunda başarısız görmektedir. Kalınların bu şekilde sınıflandırılmasından onlara biçilen belli roller olduğu ve anlatıcının bu kalıplara yeterince uymadığında kendini başarısız olarak gördüğü sonu-

9, 10 ve 11. Sınıf Seramik Çalışması

cuna varılabilir. Kalınlık için biçilen rollere tam tamına uyan Birsen’le kendini “Hem Birsen’e asla yaşamayacak olduğumu bildiğimden” şeklinde karşılaştırması da bu duruma bir örnek olarak sunulabilir.

Feyza Hepçilingirler’e ait “Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar” metni, ailesini düzene sokmaya yetişmeye çalışan ancak bu çabasının bir

sonuca bağlanmadığını hisseden bir kadının ağzından yazılmıştır. Kadın olmakta başarısız hisseden anlatıcı, kendini yargılamakta ve başarılı gördüğü diğer kadınlarla karşılaştırmaktadır. Hiçbir zaman imrendiği bu kadınlar gibi olamayacağını düşünen anlatıcının yetersizlik hissi, metnin merkezinde yer almaktadır.

Kırmızı Karanfil Ne Renk Solar

Feyza Hepçilingirler'in "Kırmızı Karanfil Neden Solar?" adlı romanından alınan kesit, "kadın" olduğu belirgin olan bir anlatıcının iç sorgulamasını yansıtmaktadır. Metin, kadın anlatıcının yaşamının karmaşasına ve kaosa birden dâhil edilen okuyucu için aniden bindirildiği bir hızlı tren yolculuğu biçiminde devam etmektedir. Yazarın bu adsız kadına yüklediği dil, kullandığı ifadeler, kipler; okuyucuda bu varlığın "kadın" olmak dışında bir kimliğinin kalmadığını hissettirmektedir. Karakterin çizimi, kadının sunuluşunu; okurun algısını yönlendirmektedir. Romanın tüm dokusuna sezdiği anlaşılan roman başlığında, kırmızı ile kadın eşleştirilerek bu kadının tek kimliği olan kadınlığının dönüşümünün sorgulandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle metinde kimlik yitiminin sonuçlarından çok, nedenlerinin karakter çizimi yoluyla nasıl aktarıldığı metinde verilen bilgiler doğrultusunda değerlendirilmelidir.

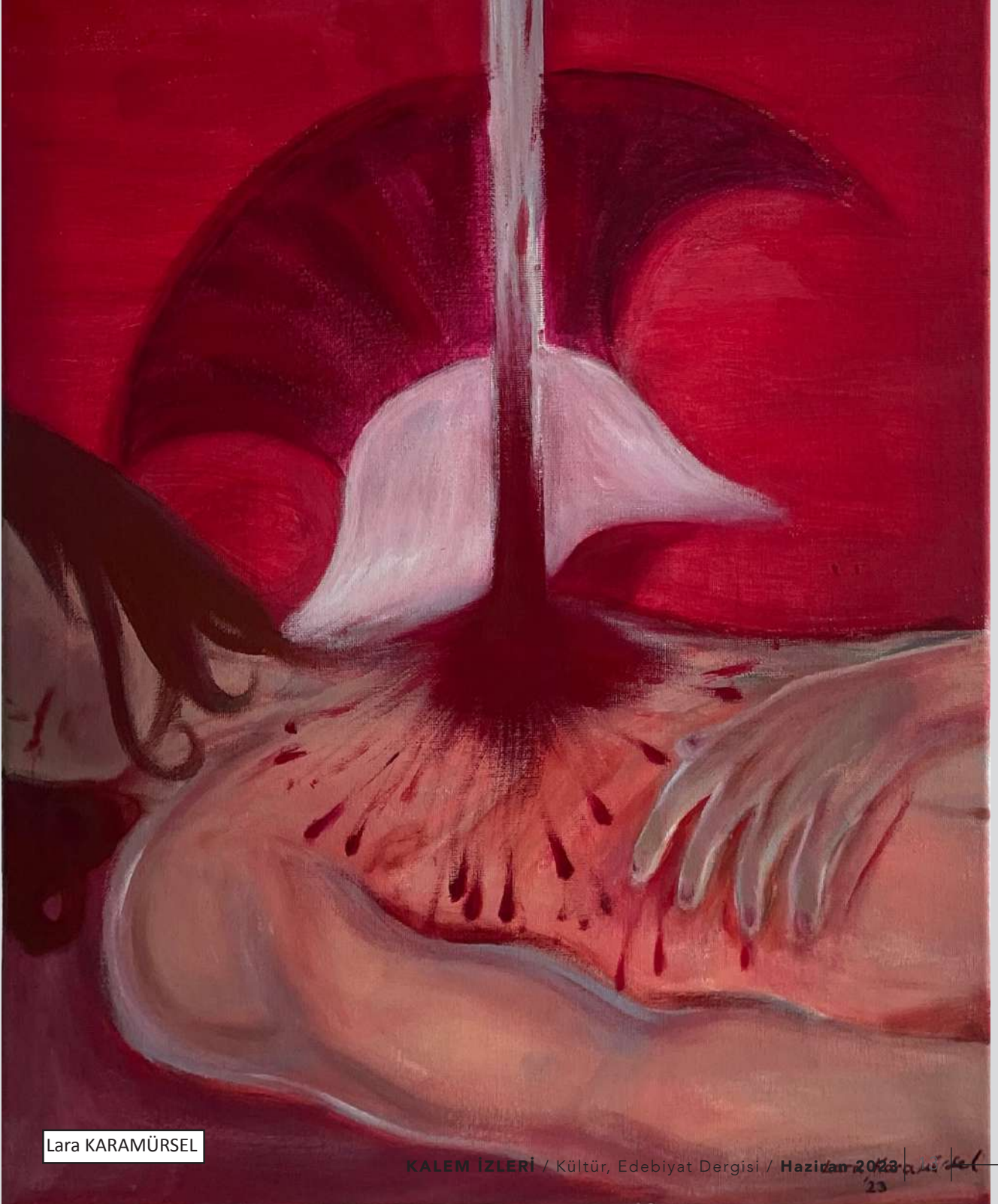
Metinde, okuyucunun dikkatini en başta anlatıcının şimdiki zaman ve geniş zaman kipleriyle kurduğu genelleme tümceleri dikkati çekmektedir. Bu tümceler, anlatıcının kendine yönelik "hazırlanamıyorum", "iş yüzüme gözüme buluşturuyorum" gibi eleştirel ifadeler de içermektedir. Önce yalnızca öz eleştiri gibi görünen bu ifadeler, "onun istediği hızda" "uzatma Sibel hanım, beceremediğin ortada" gibi daha yıkıcı sözlerle birleştğinde anlatıcı kadın figürün anlık bir sorgulama içerisinde olmadığı, eleştirel tutumu bir kişilik özelliği olarak yansıttığı anlaşılmaktadır. Kadın anlatıcının öne çıkardığı "beceriksizlik" "yetersizlik" duygusu içselleştirilmiş olmakla birlikte aslında toplumun kadına yüklediği anlamların, zorunlukların iz-

düşümüdür. Metinde fedakâr ve kendini arka planda tutması gerektiğine inandırılmış kadının sunuluşunda "düğme" simgesi önemli bir işlev üstlenmektedir. Kadın, uzun süre yepyeni kalması için özen gösterdiği vişneçürüğü elbisesi gibi kopan düğmeleri de kaybetmemeye çabalamaktadır. Karakterin, kendi eşyalarına sahip çıkan, bir düğme gibi her şeyi bir arada tutmaya çalışan bir kadın olarak çizilmesinin metindeki kadın kimliği açısından anlamsal bir değeri vardır; "kadın sorun çıkarmaz, eşya eskitmez, elindekilerden güzel ve işlevsel olanı yaratır" iletimi düğme üzerinden verilmektedir. Erkek eş figürü, bir düğmesinin ötekilerden biraz farklı olmasına bile tahammül edemezken kadından hem onun bu sorununu çözmesi, hem kendini ve çocuğunu dışarı çıkarmak üzere hazırlaması beklenmektedir; bu da kadının kendi görünümüne gerektiği kadar zaman ayıramamasına neden olmakta ve yetersizlik duygusuna yol açmaktadır. Kırmızı karanfilin solması da tam olarak budur; kadının kendi renginin, tutkularının yitmiş olmasıdır.

Metinde kadın karakter çiziminde yazar, karşılaştırmalara sıklıkla başvurmaktadır. Bu karşılaştırmaları kadın, diğer kadınlarla kendisi arasında yapmakta ve sıklıkla gereklilik kipi kullanmaktadır. Karşılaştırma nesnesi olarak metinde işlev üstlenen Birsen figürü, anlatıcının yetersizlik duygusunun okura duyurulmasında da önemlidir. "oje sürmeliyim, ruj sürmeliyim!" gibi kadının kendini dış dünyaya sunumunda gerekli görülen ifadeler Birsen figürüyle ilişkilidir. Karşılaştırma tümcelerinde yer alan "Üstelik, henüz, annem evde yok ya ondan karışıyor işler, bile demedi" sözleri ka-

dının kendisinden beklentilerinin dış dünyayla biçimlendiğini açıkça ortaya koymaktadır. Karakter çiziminde en etkileyici unsurlardan biri, metindeki giriş kısmının sonlarında yer alan “Ben daha iyi biliyorum.” ifadesidir. Kadın, kendisinin karşılaşmasının imkânsız olduğu beklentileri doğal olarak karşılayamamakta ve bu durumda eşinin yakınmalarını haklı bulmaktadır. Kadın kendisine yüklenen sorumlulukları öyle içselleştirmiştir ki kendinden

beklentileri herkesinkinden farklıdır. Kadının öz farkındalığı yüksek olmakla birlikte bu durumu doğallaştıran bir figür olarak çizilmesi, beklentilere erişemediğinde elinde kalan son şeyi “kadın” olmayı da yitirmesine neden olmaktadır. Yazar, birinci tekil kişi anlatımıyla kurguladığı romanında bu süreci, kip kullanımlarıyla, karşılaştırmalarla ve “ben”le ilişkilenen olumsuz sözcüklerle okura sunmaktadır.

Lara KARAMÜRSEL

Tek Bir Görüş

Demokratik bir ortamda halk kendi görüşlerini özgürce ifade edebilmek için söz hakkına sahiptir. Farklı bakış açılarının olduğu bir toplumda yönetimin çıkarlarını gözetmeyen düşüncelerin varlığı oldukça doğaldır. Henrik Ibsen'in "Bir Halk Düşmanı" adlı tiyatro yapıtında alternatif düşüncelere söz hakkı tanınmaması sorunsalı, iktidarın gücünü korumak için farklı görüşlerin baskı altında tutularak düşünce paylaşımının kısıtlanması ve yapıtta görüşlerinin baskılanmasıyla öne çıkan Tomas Stockmann ve baskıcı Peter Stockmann figürleri arasındaki kutupluluk üzerinden işlenmiştir. Bu izlek, okuyucuya ünlem ve üç nokta gibi noktalama işaretleri, sıfatlar, sözcük seçimleri ve tiratlar aracılığıyla aktarılmıştır. Bu değerlendirme yazısında, tek bir görüşün ifade özgürlüğünü baskılaması durumu, iktidarın farklı düşüncelere olan baskıcı ve hak tanımaz tutumu Tomas ve Peter Stockmann figürleri arasındaki çatışma üzerinden, iki paragraf halinde ele alınacaktır.

Haklarını ve özgürlüklerini gözetmeyen bir bürokraside halk, iktidarın çıkarlarını gözetken düşünceleri desteklemek zorunda bırakılır. Farklı görüşler, paylaşılma ve özgürce ifade edilme fırsatı bulamazlar. Yapıtta yöneticilerin görüşleri dışındakilerin baskılanması ve kısıtlanması, iktidarın alternatif düşüncelere söz hakkı tanımadaki yetersizliğini yansıtmaktadır. Bu durum kent başkanı Peter Stockmann figürünün otoritesini elinde tutmak için aldığı çıkarıcı kararlar aracılığıyla aktarılmıştır. Figürün "Halkın Postası" gazetesinde bürokrasinin çıkarlarını gözetmeyen görüşlerin yayımlan-

masını önlemeye çalışması basınının sansürlendiğini göstermektedir. Tomas Stockmann basınını "özgürlükçü ve bağımsız" sıfatlarıyla nitelendirmiştir. Yapıttaki basınının tutumuyla çatışan bu sıfatlar, ironik bir anlatıma neden olmakta ve gazetenin tutumunun Peter Stockmann'ın baskısı altında değiştiğine dikkat çekmektedir. Özgün düşüncelere sahip olmayan halkın, iktidarın ve çoğunluğun görüşlerine uyduğu Tomas Stockmann tarafından öne çıkarılmaktadır. Desteklenen bu çoğunluktan bahsedilirken "Başat Çoğunluk" sıfat tamlaması kullanılmaktadır. Bir grubun içinde önemce önde gelen, egemen olan anlamına gelen "Başat" sıfatıyla; görüşüne söz hakkı verilen bu grubun halk üzerinde egemen olduğu, onların düşüncelerinin ifade edilmesini kısıtladığı yansıtılmaktadır. Temelde görüşlere söz hakkı verilmesini amaçlayan basından sorumlu olan Aslaksen figürü, yapıt boyunca temkinli ve ölçülü davranış biçimini vurgulamaktadır. "Temkinli ve ölçülü" sıfatlarıyla nitelendirdiği davranış şekli; net ve kararlı bir şekilde taraf belirtmeyen, iktidarın çıkarlarıyla çatışmaktan kaçınan bir tutumu kapsamaktadır. Böylece yönetimin, dolayısıyla Peter Stockmann'ın basın üzerindeki etkisi ve otoritesi yansıtılmış; kendi çıkarlarını gözetmeyen görüşlerin halkla paylaşılmasını önlediğine dikkat çekilmiştir. Yapıtta alternatif düşüncelerin ifade edilmesinin kısıtlanması durumu, halkın çıkarları yerine kendi çıkarlarına öncelik veren Peter Stockmann figürünün tutumu ve bu tutumunun sonucunda basınının sansürlenmesi üzerinden okuyucuya aktarılmaktadır.

Henrik Ibsen yapıtta alternatif görüşlerin baskılanmasını, baskıcı kimliğiyle öne çıkan Peter Stockmann ve baskılanan görüşüyle öne çıkan Tomas Stockmann arasındaki kutupluluk üzerinden ele almaktadır. Halkın sağlığını önemseyen, akılcı bir bilim adamı olan Tomas Stockmann figürü; bilimi, bilgiyi ve özgürlükleri temsil etmektedir. Tomas, yapıt boyunca halkı bilgilendiren, gerçeği destekleyen görüşüyle öne çıkmaktadır. Peter Stockmann ise otoritesini korumak amacıyla kararlar alan, kendi çıkarlarını gözetmeyen görüşlere söz hakkı vermeyen baskıcı bir figürdür. Tomas ve Peter figürleri arasındaki çatışma, kaplıca sorununa karşı farklı bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Bakış açıları; kaplıcanın işlevi, soruna buldukları çözümler ve öncelikleri bağlamında farklılık göstermektedir. Bu durum, sıfat tamlamalarıyla okuyucuya aktarılmıştır. Tomas kaplıcaları “En büyük bir tehlike!” sıfat tamlamasıyla anlatmış, “en” derecelendirme zarfını da tehlikenin önemini ve ciddiyetini vurgulamak için kullanmıştır. Öte yandan Peter Stockmann kaplıcaları “en önemli bir gelir kaynağı” sıfat tamlamasıyla öne çıkarmış, “en” zarfıyla da kaplıcaların kasaba için ekonomik önemini vurgulamıştır. Peter; Tomas’ın halk sağlığına öncelik veren görüşünü, kendi çıkarlarını ve gücünü korumadığından baskılamaya çalışmış ve ona söz hakkı vermemek için çabalamıştır. Peter’in baskıcı tutumu iki figür arasındaki diyaloglarda kullanılan üç nokta işaretiyle de aktarılmıştır. Tomas’ın konuşmalarının sonundaki üç nokta, sözünün Peter tarafından kesildiğini göstermektedir. Böylece Peter otoritesini Tomas’a aşlamayı, Tomas’ın görüşlerini baskılamayı amaçlamaktadır. Peter figürünün diyaloglara “ve, ama, ki” gibi bağlaçlarla başlaması, konuşmalarını uzatarak kendi görüşlerini öne çıkarmayı ve Tomas’ın düşüncelerini geri planda tutarak ona söz hakkı vermemeyi amaçladığını göstermektedir. Tomas figürünün konuşmalarında sıklıkla kullanılan ünlem işareti de Peter’in baskısı altında kendi görüşlerini savunmaya çalışırkenki şaşma ve kızgınlık duygularını yansıtmaktadır. Figürler arasındaki kutupluluk üzerinden bürokrasiyi temsil eden Peter’in, alternatif düşüncelere sahip bilim adamı kimliğini temsil eden Tomas’ı baskılaması ve ona söz hakkı tanımaması aktarılmıştır.

Henrik Ibsen’in “Bir Halk Düşmanı” adlı tiyatro yapıtında farklı görüşlere söz hakkı verme konusundaki yetersizlik işlenmektedir. Bu durum iktidarın, kendi çıkarlarını gözeterek halkın görüşlerini ve ifade özgürlüğünü kısıtlaması tutumuyla öne çıkan Peter Stockmann ve düşüncelerine söz hakkı verilmeyen Tomas Stockmann figürü arasındaki kutupluluk üzerinden aktarılmıştır. Bu izlek okuyucuya isim tamlamaları, noktalama işaretleri, sıfatlar ve uzun konuşmalar aracılığıyla yansıtılmıştır. Halktan farklı görüşlerin baskılandığı, basının iktidarın kontrolünde olduğu bir ortamda sadece yönetimin çıkarlarına yönelik görüşlere söz hakkı verilmesi kaçınılmazdır.

9, 10 ve 11. Sınıf Seramik Çalışması

Batu ÖZDEMİR

Basının Özgür Düşünceye Etkisi

Ülke genelinde yaşanan olayları veya farklı düşünceleri kamuoyu ile paylaşmak yoluyla basın, bilginin halka ulaşmasında belki de en önemli iletişim araçlarından biridir. Bu nedendir ki basının bağımsız ve tarafsız olmadığı içine kapanık ve tekdüze ortamlarda özgür düşüncenin toplum içinde yayılması imkânsız hale gelmektedir. Henrik Ibsen’in farklı siyasi ideolojiler ve toplumun göz ardı edilen sorunlarına sorgulayıcı bir bakış açısıyla yaklaşması nedeniyle eleştirel gerçekçi niteliği taşıyan “Bir Halk Düşmanı” adlı oyununda da basının belli mercilerin yönlendirici iradesine bağımlı olması sorunsalının düşünce özgürlüğünü kısıtlaması; diyalog ve ironi anlatım teknikleri ile uzun tiratlar, sık ünlem kullanımı ve belli sözcük tekrarları gibi dil özellikleri kullanılarak ele alınmıştır. Bu çalışmada, düşünce özgürlüğünün sunulmasında basının etkisi, söz konusu anlatım teknikleri ve dil özellikleri çerçevesinde; Peter, Hovstad ve Dr. Stockman karakterleri arasındaki iletişim üzerinden incelenecektir.

Bilgiyi ve özgür düşünceyi halkla buluşturmada tarafsız basının hayati bir rolü olduğu su götürmez bir gerçektir. Yapıtta da yazar, basın ve halk arasındaki ilişkiyi, “Halkın Postası” gazetesinin yazı işleri müdürü olan Hovstad karakteri üzerinden aktarmaktadır. Yazar, Hovstad hakkında halkı için gelen, dolayısıyla halk

hakkında belli saptamalarda bulunabilen bir figür görüntüsü çizmektedir. Hovstad’a göre toplumun en büyük sorunu, burjuvazi olarak nitelendirilen para ve nüfuz sahibi mülk sahiplerinin siyasette bu denli söz sahibiyken halkın içinden gelen kişilerin yönetime doğrudan katılamamasıdır. Mülk sahipleri tarafından ise bu durumun tam aksine, yönetimde hak sahibi olmak isteyen halkın her kesiminden her türlü vatandaşın seçilme hakkı iddia edilmektedir. Dolayısıyla Henrik Ibsen, Hovstad’ın bu görüşü üzerinden; siyasette yer almak için mutlaka belli bir ismi taşımak, yüksek mercilerde bağlantıları olmak, nüfuz ve para sahibi olmak gibi özellikleri bulundurmanın gerekliliğine hicivle vurgu yaparak liberallerin demokrasî yalanını eleştirmektedir. Yazar, yurttaşların doğrudan yönetimde hak elde ederek kendi kendilerini yönetme fikrini Hovstad’ın görüşleri aracılığıyla öne sürerek bir bakıma sosyalizm güzellemesi de yapmaktadır. Hovstad’ın bu düşünceleri, Dr. Stockman’e, mülk sahipleri ile siyasetin birbirine ortak ilişkiler yumağı ile bağlı olduğunu ve toplumu zehirleyen asıl sorunun, burjuvazinin siyasetteki bu etkinliği olduğunu kurduğu ilgi yoluyla, diyalog anlatım tekniğinden faydalanılarak aktarılmıştır. Bu doğrultuda, Stockman halkın kaplıcalar hakkında daha fazla bilinçlenmesi için yazdığı makaleyi, gazeteye sunduğunda zaten sermayedarların yönetimdeki etkinliğinden

rahatsız olan Hovstad'ın, makaleyi yayınlacağı söyleyerek Dr. Stockman'ın arkasında durduğu görülmektedir. Dolayısıyla tüm bunlar, Hovstad'ın başta doktoru desteklediğine ve makalelerin yayınlanmasına izin vermesi nedeniyle basını, halkın bilinçlenmesi için bir araç olarak gördüğüne işaret etmektedir.

Basının belirli yüksek mercilerin yönlendirici iradesinin baskısı altında tutulduğu toplumlarda bilgi, manipülasyona ve çarpıtmaya uğrayarak halka yanlış şekilde ulaştırılmaya mahkûmdur. Bu bağlamda yazar, olası bir itibar zedelenmesi ihtimaline karşı, basını kontrol altına tutmaya çalışan otoriter rejimi temsilen kent başkanı ve aynı zamanda Dr. Stockman'ın ağabeyi olan Peter'i kurgulamıştır. Peter'in, Dr. Stockman'ın yazdığı makalenin gazetede yayınlanmasını engellemek için önce Stockman'ı kısıtlayarak doğrudan özgür düşüncenin kaynağını kontrol altında tutmak istediği, daha sonra ise özgür düşüncüyü aktarma organı olan basını dizginlemeye çalıştığı görülmektedir. Peter, Stockman'ın makalesinin itibar zedelenmesine yol açarak turizm gelirlerini düşüreceğini düşündüğü için Stockman'la olan diyalogunda, ona bir daha kaplıca hakkında konuşmasını yasaklaması ile makaleyi yayınlamaması için onu ailesi ve işini kaybetmekle tehdit etmesi devlet otoritesinin bir göstergesidir. Peter'in bu otoriter yapısı, sıkça kullandığı "itaat etmek" ve "yasaklıyorum" gibi sözcükler ile ünlemler cümleleri aracılığıyla yansıtılmıştır. Peter'in yapıt boyunca Stockman'ın kendi ifade etmesini engellemek için çaba sarf etmesine rağmen sözlerinde devamlı memlekette neyse ki özgürlükçü ve demokratik liberal düşüncenin var olduğundan bahsetmesi aracılığıyla otoritenin yaratmaya çalıştığı "kusursuzluk" algısı ve bu hakikati zorlayıcı bir ısrarcılıkla directmeye çalışması eleştirilmektedir. Peter'in makalenin "Halkın Postası'nda" yayınlanmasını engellemek için Hovstad ve Aslaksen'e kaplıcanın onarım maliyetlerinin sermayedarları aşacağı ve mülk sahiplerinin bu yüklü masrafın altına girmek zorunda kalacağı söylelediği dikkati çekmektedir. Peter'in

bu konuşması esnasında uzun tiratlar atması ve sözlerinde devamlı "memleketin menfaati", "ülkenin geleceği" gibi ifadeleri tekrarlama- sı onun ikna edici, politikacı kimliğini yansıtmaktadır. Hovstad'ın Peter'in anlattıkları üzerine makalenin yayınlanmasının masraf altına girmek istemeyen mülk sahiplerini kızdırarak gazetenin kapanma tehlikesini doğuracağını düşünmesi ve bu nedenle Stockman'ı haklı bulduğu, nüfuzlu mülk sahiplerinin yönetimde bulunmasından rahatsız olduğu halde makaleyi yayınlamaktan vazgeçmesi, özgür basının otoritenin iradesi ve belirli çıkar ilişkileri altında ezildiği görülmektedir. Menfaat ilişkileri gereği basının haklının değil devamlı güçlünün yanında bulunma zorunluluğu özgür düşüncüyü kısıtlamaktadır. Dolayısıyla su gibi yaşamsal bir kaynağın bile mali bağlamda değerlendirilerek malikler ve sermaye sahiplerinin ortak menfaati için halkın sağlığının yok sayıldığı görülmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkış nedeni iktidarları değişime zorlayarak devrimlere ön ayak olmak olan burjuvazi tanımının otorite tarafından sindirilip pasifleştirildiği ve giderek yozlaştığı görülmektedir. Böylece yazar, sözcük anlamı gereği özgür olması gereken "liberal" burjuvaların devlet otoritesi altında ezilerek çıkar ilişkileriyle siyasete tutunmasına, ironi yoluyla mercek tutmaktadır. Yazar, tüm bu rejimin baskıcı tutumu ve basının yönlendirilerek özgür düşüncenin kısıtlanması gibi toplumsal sorunları bir anlatıcıya ihtiyaç duymadan aracsız şekilde okuyucunun takdirine sunabilmek için tiyatro türünü seçmiştir.

Basının mülk sahiplerinin elinde olması ve mülk sahiplerinin de otorite tarafından yönlendirilmesi, özgür düşüncenin devamlı engellenerek toplumda yanlış veya çarpıtılmış bilgilerin yayılmasına neden olmaktadır. Henrik Ibsen'in "Bir Halk Düşmanı" adlı yapıtında bu yönlendirici ilişkileri Dr. Stockman, Hovstad ve Peter karakterleri üzerinden eleştirel bir üslupla ele alınmıştır. Bu bağlamda basının otorite ve gerçekler, yani bir bakıma haklı ve güçlü arasında sıkışıp kalmışlığına ışık tutulmuştur.

9, 10 ve 11. Temel Sanat Çalışması

Attilâ İLHAN

Kırmızı Pazar

*kız sen burda yeni misin peki leylâ nerde
hani çekirdek gözlü örümcekten korkan
kim ulan beni herkes tanır git patronuna sor
elektrikçi ihsan dedin mi içkide üstüme yoktur*

*leylâ güzel kızdı ben böyle göz görmedim
sen de güzelsin bak omuzların meselâ
biz elektrikçi kısmı karanlıkla güreşiriz
ölüm tellerde ısıklık çalar gözümüz pektir
saçların kendinden mi sarı boyadın mı
öyle örtülü bakma içimi karıştırıyorsun*

*buranın tesisatını biz yaptık cahid'le beraber
düğmeye şöyle dokun süt gibi aydınlık
cahid askere gitti bak leylâ da gitmiş
geceleri uyku tutmuyor işin yoksa cigara iç
yıldızlar boğazıma dizili inanmazsın
dilsiz misin nesen bir şey söylesene
istanbul'dan mı geldin yalnız mısın*

Bireyin Yalnızlaşması

Tarih boyunca insanlar duygularını ifade etmek, destek çıkılmak, anlaşılmak, onaylanmak gibi ihtiyaçlar duymuşlardır. Bu ihtiyaçların giderilmemesi durumunda ise bireylerin yalnızlaşması ortaya çıkmıştır. Yaşanılan yalnızlaşma zaman zaman kişiler tarafından açıkça ifade edilse dahi çoğunlukla duygunun derinliği sebebi ile örtülü bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Atilla İlhan'ın 'Kırmızı Pazar' adlı eseri de merkezine yalnızlık duygusunu alarak Elektrikçi İhsan adlı şiir kişisi üzerinden bir monoloğu okurlara aktarmıştır.

Şiirde “ben” dili kullanmasıyla şiir kişisi olduğu anlaşılan Elektrikçi İhsan'ın düzenli olarak gittiği uzamda yeni gördüğü kız ile iletişim kurmaya çalışması anlatılır. Şiir boyunca İhsan'ın yeni kız ile iletişim kurmaya çalıştığı ancak karşılık alamadığı çıkarılır. Kız ile konuşmaya çalışması sırasında açık bir şekilde duygularını belli etmese de romantik hisler beslediği Leyla'dan bahseder. Leyla İhsan'ın düzenli olarak ziyaret ettiği yerden ayrılmıştır ve ayrılışının ardından İhsan, Leyla'yı hüznü ve özlem ile anmaktadır. İhsan yeni kızı ve Leyla'yı sürekli olarak karşılaştırmaktadır. Bu karşılaştırmaların her seferinde Leyla'nın kazanması ise İhsan'ın Leyla'ya karşı hissettiği sevginin güçlülüğünü ortaya koyar. Eserde yalnızca rütbesi ile ortaya çıkan patron ise Leyla ve yeni kızın çalıştığı yerin başındaki kişidir. Patron İhsan'ın bu yere sık ziyaretleri nedeniyle İhsan'ı tanımaktadır. Eserde uzam net bir şekilde verilmemektedir ancak bu uzamın kadınlar için güvenli olmayan, tehlikeli ve kadın haklarına yeterli saygıyı duymayan bir yer olduğu anlaşılır. Eserde uzam veya karakterlerin odak alınmaması ve ben dili kullanılması sonucunda İhsan'ın duygu dünyası-

nın derinliğini okura aktarmak amaçlanmıştır. Şiirin zamanı ise olayların yaşandığı şimdiki zamandır.

Şiir kesitlere ayrıldığında ilk kesit şiir kişinin içinde bulunduğu yalnızlığı tam olarak kabullenmeyişi ve bu kabullenmeyişi söz-cüklerine onaylanma, saygı duyulma amacı şeklinde yansıması üzerinedir. Bu amaçları doğrultusunda Elektrikçi İhsan kaba ve tepeden bakan bir tavır takınır. Kendini sürekli olarak överek yeni kız tarafından kabul görmek ve yalnızlığını gölgelemek ister. Şiir kişisi “sen” şeklinde hitap ettiği kız ile bir iletişime girmeye çalışmaktadır. “kız sen burada yeni misin peki Leyla nerede” soru ifadesi ile “teklifsiz” bir durumun ortaya çıktığını ortaya koyar. Soru ifadesi kullanmasının altında yatan sebeplerden biri ise ortamda yeni tanıştığı kız ile iletişime geçme amacı gütmesidir. Ayrıca uzam olarak belirlenebilecek “bura” uzamın kişisi tarafından sıklıkla uğranan bir yer olduğu da aynı soru ifadesindeki uzama hâkim olma tutumundan anlaşılır. Leyla adlı, İhsan'ın tanıdığı kişinin ise artık uzamdan ayrıldığı görülür. “hani çekirdek gözlü örümcekten korkan” şeklinde Leyla'dan ve kişiliğinden bahsedilen cümle ise iki kısımda incelenir. “çekirdek gözlü” ifadesi ile İhsan'ın Leyla'ya olan hislerine karşılık alamadığı anlaşılır. “örümcekten korkan” ifadesiyle ise hem uzam hakkında hem de Leyla'nın kişiliği hakkında bilgi edinilir. Uzamda örümceklerin bulunması nedeni ile uzamın temizlik ve güvenlik açısından yetersiz olduğu görülür. Leyla'nın uzamdaki örümceklerden korkmasıyla da Leyla'nın korkak ve korunmaya ihtiyaç duyan bir karaktere sahip olduğu okura yansıtılır. “kim ulan beni herkes tanır git patronuna

sor” ifadesi ile şiir kişisi olan İhsan’ın kendini kanıtlama çabasının ortaya koymaya başladığı görülür. “git, sor” emir kipi kullanımı ile kendisini üstün gören bir tavır takınır. Belirtilen iş yerinin patronu da dâhil olmak üzere herkesin İhsan’ı tanımasından bu iş yerini düzenli olarak ziyaret ettiği okura yansıtılır. Ayrıca İhsan tanındığını ve bu sebeple de yaptığı herhangi bir hatanın hızlı bir şekilde yayılacağını kızı hissettirerek yeni kızın güvende hissetmesini de bu ifade ile sağlamaya çalışmıştır. “elektrikçi İhsan dedin mi içkide üstüme yoktur” ifadesinde anlatıcı İhsan kişinin mesleği olan elektrikçiliği ayrıca içkide olan uzmanlığını ortaya koyar. İhsan bu ifade ile hem kendini kızı daha iyi anlatmaya çalışmış hem de mesleği ve içki konusundaki yeteneği ile böbürlenmiştir.

“Leyla güzel kızdı ben böyle göz görmedim” ifadesinde kullanılan geçmiş zaman, artık Leyla’nın gidişinin kesinleşmesi ve bu kesinleşmenin İhsan tarafından benimsenmiş olduğunu ortaya koyar. Ayrıca şiir kişinin Leyla’nın insanın gerçek benliğinin yansıttığı düşünülen göz ögesine iltifat ettiği Leyla’nın şiir kişisi tarafından ne kadar sevildiği ve önemsendiğini gösterir. “sen de güzelsin bak omuzların mesela” şeklinde yeni kızı iltifat eden şiir kişisi, aslında aynı zamanda yeni kızı ve Leyla’yı karşılaştırır. Bu karşılaştırma sonucunda ise yeni kızı söylediği sözlerin omuz gibi yüzeysel bir bölgeye, Leyla’ya ettiği iltifatların ise göz gibi önemli bir bölgeye olması şiir kişinin Leyla’ya yeni kızla karşılaştırılamayacak kadar derin duygular hissettiğini gösterir. “biz elektrikçi kısmı karanlıkta güreşiriz” ifadesi ile şiir kişisi yaptığı elektrikçilik işinin getirdiği karanlıkta çalışma zorunluluğunu ironi ile ortaya koyar çünkü elektrikçilerin ana amacı aydınlık oluşturmak iken kendileri karanlıkta bulunmak zorundadırlar. Ayrıca karanlık kelimesinin özellikle kullanılması, şiir kişinin içinde bulunduğu karanlık ruh hali hakkında ipuçları verir. Şiir kişisi “ölüm tellerde ılık çalar gözümüz pektir” ifadesiyle de işinin getirdiği zorluklar hakkında ve bu zorlukların onda yarattığı cesur kişilik

hakkında konuşmaya devam eder. Hatta bu konu hakkında duyduğu gururu okura hissettirir. “saçların kendinden mi sarı boyadın mı” sorusu yönelterek yeni kızı Leyla ile karşılaştırmaya devam eder. Açık bir dil ile belirtilmese de Leyla’nın sarı saçlara sahip olması olasıdır çünkü şiir kişisi yeni kızın doğal sarı saçlara sahip olabilme ihtimalini dahi yakıştıramaz. “öyle örtülü bakma içimi karıştırıyorsun” ifadeyle ise yeni kızdan anlattıklarına hiçbir tepki alamaması sonucunda duyduğu anlaşılmaz, dinlenme istediği ortaya çıkar. Şiir kişinin bu isteklerine rağmen yeni kız ile arasında herhangi bir duygu alışverişi yaşanmadığı görülür.

Şiir ikinci kesitinde ise şiir kişisi olan İhsan’ın yaşadığı yalnızlık, içinde bulunduğu karanlık ruh hâliyle aktarılır. Yaşadığı bu kırılma noktası ile hem okur hem de yeni kız arasında böbürlenmeler ve kendini ispatlama çabası perdesi kalkarak yerini İhsan’ın gerçek kimliği alır. “buranın tesisatını biz yaptık cahid’le beraber” ifadesinde ise “bura” şeklinde ifade edilen uzamda şiir kişinin her pazar gittiği bu iş yerinin tesisatını beraber yaptığı Cahid ile arkadaşlık ilişkisi içerisinde olduğu görülür. “döğmeye şöyle dokun süt gibi aydınlık” ifadesinde de ironi kullanılmaktadır. Önceki dizelerden anlaşılabileceği üzere uzam tehlikeli ve kirli bir yerdir. Oysaki burada uzamı tasvir etmek amacıyla temizliği ve güvenliği temsil eden aydınlık kelimesi kullanılmıştır. “cahid askere gitti bak leyla da gitmiş” ifadesi şiir kişinin esas kırılma noktasının görüldüğü dizedir. Şiir kişisi biri arkadaşı diğeri romantik duygular hissettiği iki kişinin hayatından ayrılışının ardından yaşadığı ümitsizliği ve mutsuzluğu ortaya koyar. Cahid hakkında konuşurken görülen geçmiş zaman, Leyla hakkında konuşurken duyulan geçmiş zaman kullanılması ile Leyla ile olan ilişkisinin Cahid ile olan ilişkisine nazaran gelişmediği hatta bunun sonucunda Leyla’nın gitmeden önce şiir kişisine bir açıklama yapmayı dahi gerekli görmemesi İhsan’ın duygularına umduğu yanıtı alamadığını gösterir. “geceleri uyku tutmuyor işin yoksa cigara iç” söylemi ile şiir kişinin yaşadığı yalnızlığın

ve mutsuzluğun onu geceleri uyanık tutabilecek kadar büyük bir seviyede olduğu okura aktarılır. “yıldızlar boğazıma dizili inanmazsın” alışılmış bağdaştırılmasıyla da şiir kişinin hissettiklerini sözcüklere dökemediği ve bu nedenle giderek sorunlarının büyüdüğü görülür. Şiir kişinin yeni kız ile iletişime geçme çabaları “dilsiz misin nesin bir şey söylesene” soru ifadesinde görülür. Yeni kız şiir kişisi ile bağ kurmak istemediği ancak şiir kişinin içini dökceği, onu seveceği ve anlayacağı birine ihtiyaç duymaktadır. Şiir kişinin hâlâ kabul edilme kaygısı taşıdığı ise kullanmaya devam ettiği emir kipinden anlaşılır. Şiir kişisi “İstanbul’dan mı geldin yalnız mısın” ifadesiyle kendi duyduğu yalnızlığı yansıtmaya ile ortaya koymaktadır.

Atilla İlhan’ın Kırmızı Pazar adlı şiiri, şiir kişisi İhsan’ın çevresindeki insanların giderek azalması, çevresindekilere duyduğu duygulara karşılık alamaması ve yaşadıklarının sonucunda giderek karanlığa, mutsuzluğa gömülüşünün zaman zaman kapalı, zaman zaman ise açık bir şekilde anlatılışının monoloğudur. Yalnızlık duygusunu temel alan Kırmızı Pazar, yalnızca yüzeysel ilişkilerin ve anlaşılamanın bireyler üzerinde bıraktığı etkiyi yansıtır.

Derin AKAR

Buğra ERMİHAN

Mavi Destan

*Dalgalandı Çanakkale'nin hırçın denizi
Anladı sanki, düşmanın geldiğini,
Rüzgarların uğultusu yankılandı dağlarda,
Yurdun Çanakkale'de attı kalbi,*

*Gaipten uzandı onlarca gemi,
İstiyorlar, dağıtmak ülkemi,
Bayrağıma, milletime esaret isterler,
Vatan da sustu şimdi,*

*On binlerce ana evladı, sarıldılar tüfeklerine,
Biz torunlarına onurlarını bıraksınlar isteğiyle,
Anneleriyle son kez helalleştiler,
Bu vatan yaşasın diye,*

*18 Mart bir destandır, sonsuza dek yaşayan,
Maviliklerin Türklere destan olduğu zaman,
Bu destan ki kalplerimizde yatsın,
Genç bir Yarbayın mavi gözlerinde doğan,*

*18 Mart bu milletin imzasıdır cihana kanıtladığı,
Kanıtıdır, hiçbir kuvvetin bu vatani dağıtamayacağı,
Çanakkale'de dalgalanan bayrağımız örneğidir,
Türk'ün onurunun ayaklar altına alınmayacağını.*

Melek USTA
Nehir OR
Ayça ALTINIŞIK

Murathan Mungan'ın Dilinden Dumrul ve Azrail

15. yy. da kitaplaştığı adı Kitâb-ı Dedem Korkut Alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân olan ve günümüzde Dede Korkut Hikâyeleri olarak da bilinen yapıt, 12. yy. da oluşmaya başlamıştır. Oğuz Türklerinin yaşayışı, ahlaki değerleri ve düşünceleri hakkında önemli bilgiler içeren bu yapıt, toplulaşma sürecindeki Türk toplumunun birçok özelliğini yansıtmaları bakımından antropolog ve tarih bilimi için büyük bir önem taşır. On iki hikâyeden oluşan bu eserin her öyküsünde farklı olaylar yaşanır ve sonunda Dede Korkut kopuzunu çalarak öğütler verir. Verilen öğütler Türk toplumunun sonraki kuşaklara aktarmak istediği ahlâkî öğretilerden oluşur. Dede Korkut Hikâyeleri bu bakımdan yeni nesillere aktarılması için hazırlanan bir ahlâkî eğitim müfredatına benzetilebilir.

On iki hikâyenin beşinci öyküsü olan Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyu, Deli Dumrul isimli bir delikanlı ile Azrail arasında geçen bir olayı anlatır. Deli Dumrul, yiğitliğiyle meşhur bir erdir. Yaptığı köprü ile övünür, köprüden geçenlerden otuz akçe, geçmeyenlerden ise kırk akçe alır. Bir gün köprüsünde bir yiğit ölür ve bu durumu kabullenemeyen Deli Dumrul Allah'a seslenerek genç yiğitlerin ölmemesi için Azrail ile savaşmak istediğini söyler. Bunun üzerine Azrail karşısına çıkar ve Deli Dumrul'un canını tam alacakken Deli Dumrul yalvarır. Yalvarmasını duyan Allah, kendisi yerine alınacak başka bir can bulması dâhilinde onun

canının bağışlanacağını söyler. Deli Dumrul annesine ve babasına gider ancak ikisi de tüm mal varlıklarını verebileceklerini fakat canlarının kıymetli olduğunu söyler. Deli Dumrul son olarak eşine gider. Eşi canını vermeyi kabul eder ancak bu sefer Deli Dumrul bunu kabul etmez ve eşiyile ölmeye razı olur. Bunu gören Allah, Deli Dumrul'un annesinin ve babasının canını alır ama Dumrul ile eşinin canına ödül olarak yüz kırk yıl daha ekler.

Murathan Mungan'ın 1985 yılında yazmış olduğu Dumrul ile Azrail kitabı, birkaç küçük fark ile aynı olayları anlatır. Deli Dumrul, Azrail'e meydan okuduktan sonra ebeveynlerinden de eşinden de ret yanıtı alır ancak hikâyenin sonunda Azrail, içindeki yaşama aşkını fark eder ve görevini bırakıp Deli Dumrul ile dostluğunu sürdürür. Bu hikâyede olaylardan çok duygular ve kavramlar işlenmiştir. Ayrıca bu öykü "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyu" öyküsüne göre daha az öyküleme ve daha çok izlenimsel betimleme içerir. Bu bakımdan durum öyküsü olduğu söylenebilir.

Murathan Mungan'ın öyküsünde tanrısal kavramların eleştirilebilmesi bu iki yapıt arasındaki önemli farklardan biridir. Azrail'in canı dolaşmak istiyor, zaman kavramının üstünde yetkileri varken bunlardan vazgeçiyor ve bu yüzden ürpertici bir yorgunluk duyuyordu. Azrail'in zaman kavramı içinde yorulması, yerçe-

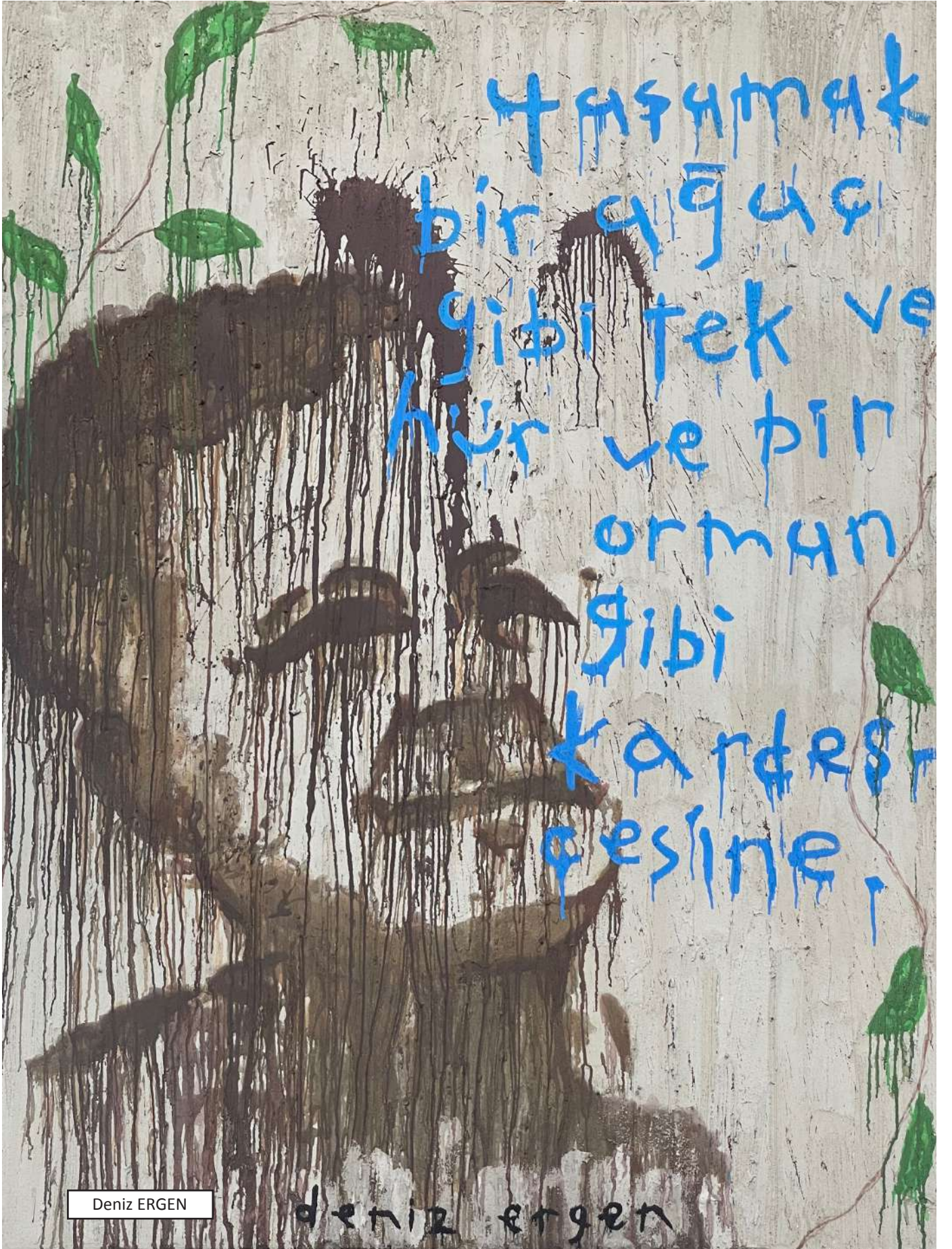
kiminden dolayı eziliyormuş gibi hissetmesi, okuyucunun aklında kutsal güçleri olmayınca meleklerin bile aciz durumda olabileceği düşüncesini uyandırır. Ayrıca Azrail'in canının istediği gibi davranması, yani bir bakımdan amaçsızca dolaşması, İslam ve diğer pek çok dinî öğretinin belkemiği olan "her şeyin bir amacı, anlamı olması; var olan bütün şeylerin tanrısal bir planı takip etmesi (muayyencilik / determinizm)" fikrini eleştirir. Yazar burada okuyucuyu "yoktan var etme yetkisi olan bir varlık, bu güce sahip olduğu için her davranışı bir amaca hizmet etmek zorunda mı?" sorusuna yönlendirir.

Bir diğer önemli konu ise iki öykünün eleştirildiği konulardır. Dede Korkut Hikâyeleri'nde işlenen konular fedakârlık ve kibir gibi günlük yaşantımıza ilişkin, ahlâkî ve toplumsal kavramları ele alırken Murathan Mungan'ın Dumrul ile Azrail'i; ölüm, yaşam sevgisi ve kutsal figürler gibi daha soyut kavramları ele alır. Burada zamanla edebiyatın ve düşünürlerin daha soyut kavramlarla ilgilenmeye başladığını görülür. Dede Korkut'un Deli Dumrul'unda, olay akışı Dumrul'un kibri, ebeveynlerinin bencilliği veya sevgilisinin fedakârlığı gibi durumlardan geçerken; Murathan Mungan'ın öyküsünde soyut kavramlar tek tek ele alınır ve bazen okuyucu olay akışındaki değişikliğin farkına bile varmaz. Murathan Mungan; yaşama sevgisinin Azrail'i yüzyıllardır yaptığı işten vazgeçirebilen, zaman ve yerçekiminin ona yaşattığı tasalara katlandırabilen bir duygu olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Deli Dumrul'un kişiliğini incelemiş; savaşçı bir yiğidin yaşam üzerine düşündükleri ve ilk defa kendinden güçlü biriyle karşılaşınca nasıl davrandığını ele almıştır. İki paragrafta belirtilen farklılıklar, postmodern edebiyatın bütün fikirleri, duyguları ve kavramları (tanrısal kavramlar da olmak üzere) ele alabilmesi, sertçe eleştirebilmesi; günlük

hayatta bir yeri olmadığı düşünüldüğü için önemsiz gözüken ve postmodernizmden önce kimsenin eleştirmeye yeltenmediği duyguları, öykülerin teması yapılabilmesi gibi esnek bir yapıya sahip olmasına bir örnektir.

Biri 12. yy. da; diğeri 20. yy. da yazılan, aynı olayı ele alan ama zamanının özellikleriyle işleyen bu iki öykü, değişen geleneklerin, ahlaki anlayışların, düşüncelerin, edebi yolla insanlık tarafından anlaşılabilmesine katkı sağlayacak niteliktedir. Sonuç olarak değişen dünyayı ve medeniyeti anlamak için sadece devlet arşivleri ve tarih kitapları kadar, toplumun içinde oluşan, insanlığın ortak eseri edebi yapıtları da incelemek gerekir.

Defne Aslı GÜRCAN

Zihin Koridorları

“Kaybettin!” diye fısıldadı. Sesi öyle bir sessizlik içinde gelmişti ki ürperdiğimi hissettim.

Belki de hayatımda ilk defa Balerion’a karşı gelememiştim. Kısa süreli şokumun ardından kafamı kaldırıp o korkunç suratına baktım. Kırmızı gözlerinin içindeki ateş bir yangın edasıyla parıltıyordu. Güneşten bile daha parlak olan yüzü şimdi bana dönüktü, yanıt bekliyordu. Geçen her saniye için kum saatinden bir kum tanesi düşüyordu. Uzun yıllardan sonra ilk defa sihir gücümü kaybetmemiş olmayı dileddim. Ellerimdeki güçler ile Balerion’nu yenmem birkaç dakikamı alırdı; fani dünyasında ise birkaç yılımı. Kendimden çok daha büyük olan bu canavara bakarken, adil olmayan bu oyunu nasıl kabul ettiğimi sorguladım. Balerion için beni alt etmek çok kolaydı özellikle de bu durumda hile ile kazanırken. Kendinden aciz insanlar ile maç yapmak onun işi değildi. Acımasızdı ve bu yeraltı dünyası tarafından kabul görmüş bir olaydı sonuçta ismini Westeros tarihinin gördüğü en devasa ejderha olan Kara Dehşet’den almıştı ama yıllardır görüşmedikten sonra beni turnuvaya davet etmesi şaşırtıcıydı. Bir hışımla “Hile yaptın!” diye çıktım. “Briç oynarken sihir kullanılmaması gerektiğini biliyordun. Gördüm, son kozda ayna büyüsünü kullandın kartlarıma baktın.”

Bu ani çıkışım onu bozguna uğratmıştı. “Hayır, Almira görmedin!” diye karşı geldi. İsmimi onun sesinden duymak tiksindirici, neredeyse katlanılmazdı. “Göremezsün çünkü sihir yeteneğin 10 yaşında bir daha verilmemek üzerine senden alındı. Hatırlarsan, sihirlerini feshetmek senin kararındı. Yüksek konseyin verdiği hediyeği geri çevirmek ise yalnızca utanç vericiydi.”

Tarihin tozlu raflarına kaldırılan eski defterleri geri açmak istiyordu. Güçlerimin olmamasının yanında bazı güdüler bende kalmıştı. Annemden bana mirası olarak kalan ve çevremde yapılan büyüleri hissedebiliyordum. İçsel bir güdüydü. Herkeste olmadığı kesindi ve şu an 6. hissimin açık olduğuna minnettardım. Ayna büyüsünü hissetmiştim. Balerion kartlarıma bakmıştı sırf kaybetmem için.

“Beni kandırdığını biliyorum Balerion. Kartlarıma baktın bir sözünü daha çiğnedin. İddia düştü, kabullensen iyi olur artık.” Suratına daha da yaklaşarak fısıldadım. “Bana karşı asla kazanamayacaksın!” Bu canavara karşı gelmek belki de benim ölüm fermanımı yazıyordu ama kaybetmek demek benim zaten ölümümdü.

“Hayır, hayır, hayır Almira bu bir kumardı. Bana inanmayı sen seçtin ve şimdi oyunda kaybettiğine göre ceza kısmına gelelim.”

“Ceza falan olmayacak bunu kurula iletceğim. Hile yaptığın bir oyunda iddia düşer, ödül ve cezalar ortadan kalkar.”

“Almira, hatırlamıyor musun? Sen de hile yaptın.” Oyunda hile yapmadığımı söyleyeceğim anda, dağılmamı sağlayan başka bir cümle ile devam etti. “Ben senin tek dostundum. Sana güvenen seninle konuşan tek kişiydim ama sen ne yaptın, benden vazgeçtin, zihin koridorlarına kapattın ve ejderha vücudunun içine beni hapis ettin. Artık eski arkadaşınla konuşmuyorsun, karşında ejderhaların en büyüğü Balerion var ve artık geri dönüş yok, yolun sonu geldi Almira. Sıra benim ödülümde...”

“Kapanan defterleri geri açma!” diye bağırdım. Sihirlerimi geri vermemiş olsaydım bir fırtına ile arenayı yerle bir edebilirdim. “Ne

yapacaksın?” diye karşı geldim. Hiçbir ceza bana zarar veremezdi çünkü zaten başıma gelen en büyük fırtınalardan bile sapasağlam çıkmıştım.

“Belki de senin de zihin koridorlarını ziyaret etme vaktin gelmiştir.” Beni o çukurun içine mi atmak istiyordu? O kuyuya düşen kapı geri açılmadan dönemezdi ve kapıyı yalnızca kapatan geri açabilirdi. “Bana kapını göster ve şimdi bir geçiş aç çünkü yeni bir ziyaretçinin var.” diye bağırması ile iplerin koptuğunu hissettim. Bir süredir dizginlediğim telaş ile öfkem içimde yükseliyor, yüzeye çıkıyordu.

“Hayır, beni oraya gönderemezsin! Güçlerim bile yok. Sihir olmadan çıkışı bulamayacağımı biliyorsun. Sonsuza kadar beni o bataklığa sürükleyemezsin, kapıyı geri açmayacağını anlamlandırabiliyorum.”

“Üzgünüm Almira beni o bataklığa dokuz yıl önce sen sürükledin. Şimdi sıra bende. Bu yaptığın kötülüğün yalnızca bir teşekkür. Hem kim bilir oradan çıktığında belki de sen de bana teşekkür edersin?”

Sonum, onun dudakları arasında dökülürken ben hareket bile edemedim. Yaşlar gözlerime batmaya başlamıştı. Akan yaşlar bu yangının üstüne adeta bir yağmur gibi çiseliyordu. Sonrasında ateşler güçlendi, Balerion’un ağzından çıkan ateşler ise yangını körükledi. Geçitten geçmeden önce son görebildiğim ise alevler arasında parıltıya yeşil tüyler olmuştu. Balerion’un kürkü ateş çemberinin içinde orman yangınına anımsatıyordu.

Gözlerimi açtığımda ilk saniyeler neler olduğunu hatırlayamadım. Sonra içinde bulunduğum zaman yüzüme çarptı. 10 yaşında yaşadığım evi görmek mide bulantımı artırdı. Bu evde iyi anılar yoktu. Bu evle beraber kalp kırıklıkları, yenilgiler, acılar ve pişmanlıklar geride kalmıştı. Terk ettiğim bu evi görmek, unutmak için yıllarca çaba verdiğim anıların aklımda tekrar canlanmasına neden oldu. Evdeki bazı şeyler hayal gücümle birlikte şekil değiştirmişti. Nihayetinde zihnimin içindeydim şu an. Ben nasıl düşünürsen geçmiş öyle şekil alacaktı.

Düşüğüm yerden kalkıp eski evimin koridorlarını geçmeye başladım. Odama gitmek istediğimde odamın yerinde salonu bulmamla

birkaç saniye duraksadım. Gözyaşları ve çaresizlikler ile dolu odayı hatırlamak istemediğimden önüme odam yerine salon çıkmıştı. Derin nefeslerin ardından salona adımımı attım. Adımımı atmam ile duvardaki fotoğraflar konuşmaya başladı. Geçmişte düşlediğim bu olay şimdi gerçeğe dönüşüyordu. Gerçeğe dönüşmesini izlemek ise ürkütücüydü.

Karşımda duran eski fotoğrafımdaki ben konuşmaya başladı. Sekiz yaşındaki ben tiz sesimle o güne kadar geçirdiğim en mutlu günü anlatıyordum. Annemle gezdiğimiz gökyüzlerini, uçtuğumuz galaksileri söylüyordum. Bu anının bendeki yeri ayrıydı. O günden sonra hiçbir günüm benim yüzümü güldüremedi, hiçbir anı güzel sonla bitmedi. İlerlediğimiz zamanda ise mutlu anılar kirli sandıklara sonsuza dek kilitlendi. Belki de bu son güzel günüm olduğundan bu anı aklımda karalanmamıştı. Yandan gelen köpek sesi ile irkildim. Havlama sesleri yaklaştıkça daha da artıyordu. Kulaklarımı dolduran sese döndüğümde eski yaşlı köpeğim Mösyö’yü gördüm. Bahçede koşuyordu. En az benim kadar mutluydu.

Salonda ilerledikçe yeni fotoğraflar canlanıyordu. Kimi gerçek anılardan oluşurken kimi zihnimin kurduğu kötü anılarla doluydu. Anıların doğruluğunu kestirmek ise zordu. Küçükken üstünde oynadığım koltuğumuza gelince duraksadım. Ellerimi eskimeye yüz tutmuş kumaşı üzerinde gezdirdim. Oturmamın daha fazla anıyı canlandıracağını biliyordum buna rağmen oturmak istedim. Oturduğumda karşımdaki ekran parladı ve televizyon çalışmaya başladı. Bir haber vardı şimdi televizyonda. Bu haber bir yerlerden tanıdık geliyordu. Ekranın sağ alt köşesine baktığımda ise tarih 23.02.2014’ü gösteriyordu. Hayatımın dönüm noktası olan, sihirlerimi geri vermemden önceki son günü...

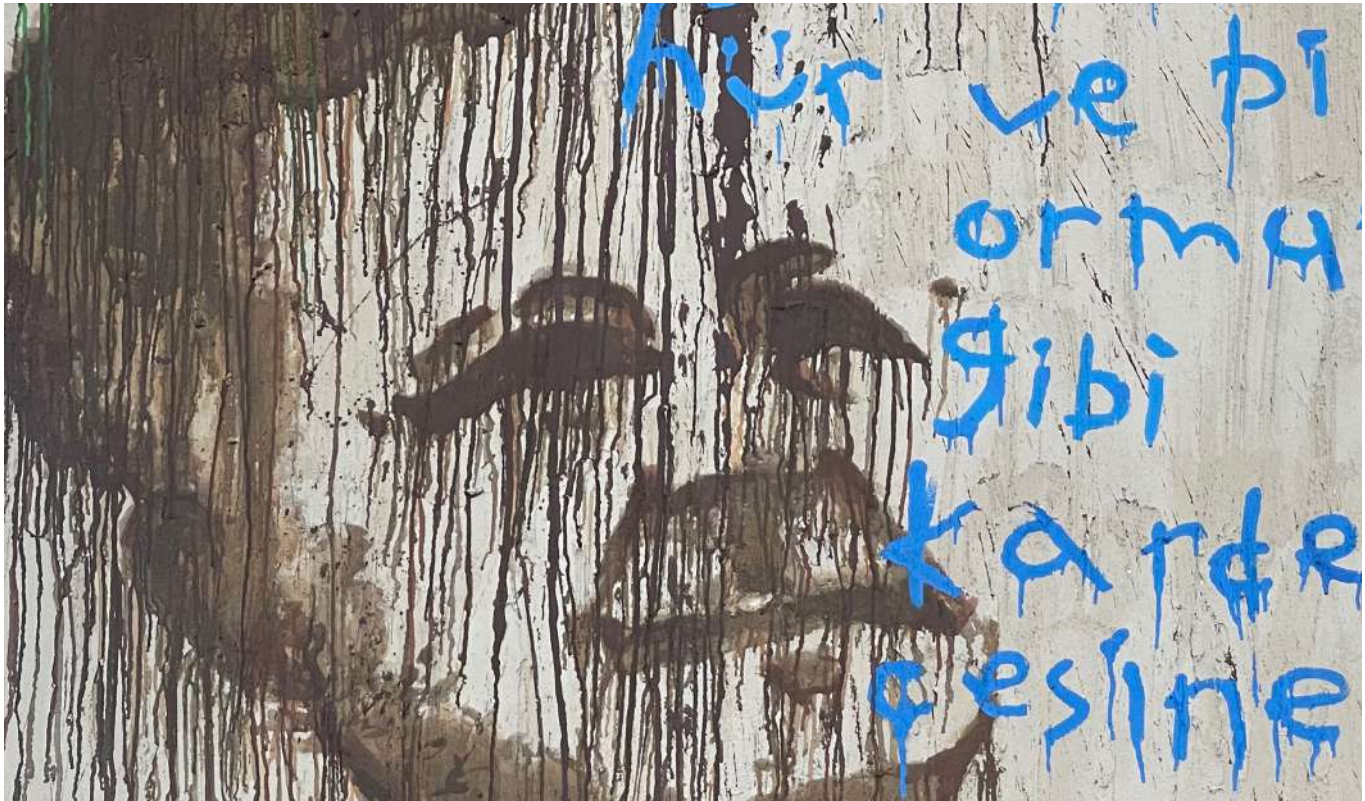
O günü hatırlamak midemin daha da düğümlemesine yol açtı. Haberin devam etmesi içimdeki korkuyu artırdı. Haberi donuk gözlerle izlemeye başladım ta ki kulama çarpan bir sözcük aklımda şimşekler çaktırıncaya kadar. “Geçmişini hatırlamak geleceğin anahtarıdır.” diyordu kaybolan kızını yıllar sonra bulmuş olan televizyondaki kadın. Bu cümle uyuşmuş

olan beynimin yeniden canlanmasını sağladı. Aydınlanmam ile birlikte bu sözcükler anlam kazanıyordu. Tabii ya diye iç geçirdim. Anılarımı görmek ve onları tekrar yaşamak benim buradan kurtulmamı sağlayacaktı. Geleceğimin kapılarını bu anılar ile açabilecektim. Sonrasında zihin koridorlarından kurtulabilirdim. Bu oyunu Balerion'un tasarladığını anlamam uzun sürmedi. Mutlaka ipuçları yerleştirmiş olmalıydı.

Koridora hızla çıktım odamın yerini hatırlamaya çalıştım. Kötü anılar gelmeye başladı zihnim. Annemin ölümünü hatırlayınca gözlerim karardı ve altımdaki yer sarsılmaya başladı. Bu sarsıntı koridordaki sehpanın üzerinde duran vazoyu kırdı. İçindeki güllerin yere dökülmesiyle başka bir anı daha canlandı. Annemin en sevdiği çiçek güldü. Gülleri görmek annemi hatırlattı, annemi hatırlamam ise beni o tercih gününe götürdü; küçük çocuğu yüz üstü bıraktığım ondan vazgeçtiğim güne. Bu günün acısıyla odam canlandı. Odamın içine girdiğimde ilk önce annemin sesini duydum. Kendisinin sonsuzluğa gideceğini söylüyordu. Onu bırakmamı küçük çocuğu seçmemi söylüyordu. Direnme, olacakları kabullen artık di-

yordu bana. Onu orda dinlememiştim. Yüksek konsey annemi bir faniyle evlendiği için lanetlemişti. Ona bu ölümcül hastalığı vermişlerdi. O ise her zaman babamı çok sevmişti. Bu sevgi konseyi daha da sinirlendiriyordu. En sonunda ceza olarak bana bir seçim yaptırmışlardı. Sihirlerimi seçmem demek küçük çocuğu da korumam demekti. Annemin uğruna onlardan vazgeçmiştim. Kim bilebilirdi o küçük çocuğu zihin koridorlarına hapis edeceklerini, kim bilebilirdi o küçük çocuğun sonrasında intikam uğruna canavara dönüşeceğini. Esinti ile kitaplıktan bir kitap düştü. Bu, küçük çocukla benim en sevdiğimiz kitaptı. Küçük prens. Açılan sayfada: "Ömrün boyunca, gönül bağı kurduğun her şeyden sorumlu olacaksın." yazıyordu. Altı çiziliydi ve yanında bir tarih vardı: "24.02.2014"

Şimdi anlıyordum bu sözü. Hissediyordum artık bu sözü. Arkadaşlığımızı ateşe atmıştım. Şimdi anlıyordum arkadaşlığın değerini. O olsaydı dedim yanımda, her olayın üstesinden daha iyi gelirdim. Annemin acısını daha iyi atlatırdım. Ardından bir kapı açıldı ve ben şimdiye döndüm; kaybettiğim arkadaşlığımı geri kazanmaya...

Derin EREL

Iskalanın Zaman

Zaman, imkansızlıkları hayata getirebilir mi? Zaman denilen kavram kulağa her ne kadar basit gelse de aslında zaman, büyük değişimler ve ilerlemeler yaratabilir. Zamanın geçişiyle, teknoloji de ilerler. Teknoloji dünyayı geliştirir ancak bir noktada da insanları geriletir. İnsanların hayatlarını ekranlara sığdırmasına, ekransız bir hayat yaşayamamasına sebep olur. İnsanları, hayatın güzelliklerini ve gerçeklerini deneyimlemek yerine sanal bir dünyaya hapseder. Ancak bizler, hayatın bize verdiği kısıtlı zamanı etkili ve güzel bir şekilde değerlendirmesek geriye dönüp baktığımızda “Yaşadım!” dediğimiz, “Bu gerçekten benim hayatımdı!” diyebildiğimiz yaşamlarımız olur mu?

Günümüzden yaklaşık 150 yıl öncesine bakıldığında telefon gibi bir eşyanın olmadığı görülür. O dönemde yaşayan insanlara, uzaktan biriyle iletişim kurabileceklerini söylesek bu, onlara olağanüstü ve sıra dışı bir olay gibi gelirdi. Günümüzde ise telefonu olmayan bir bireyi garipsiyoruz. Bu durum, bizlerin gelecekteki insanların yaşayış biçimlerini görüp buna şaşırmamız gibidir. Zaman bizimle beraber durmaz. Sürekli bir akış halidir zaman. Sadece bizim gördüğümüz kadar değil, asla göremeyeceklerimizi de içinde barındırır.

İnsan ömrü, zaman içinde bir kırıntı tanesidir. Bu kırıntı kadar ömrü etkili geçirmek de bizim elimizdedir. Zaman hiç kimseyi beklemez. Bu yüzden herkes zamana ayak uydurup onu iyi bir biçimde yönetmeyi öğrenmelidir. Zamanınızı yönetmek, hayatınızı yönetmektir. Kaliteli bir hayat geçirmek için zaman yönetimi olmazsa olmazdır. Hayatınızı ve zamanınızı yö-

netirken “Anın” önemli olduğunu unutmayın. Teknoloji sayesinde bir ekranda görebileceklerinizin daha güzellerini gerçekte ve canlı bir şekilde deneyimleyeceğinizi bilin. “An”a odaklanıp anılar biriktirin çünkü şimdiki zamanınız geleceğinizi oluşturur. Geleceğiniz için, “İçinde bulunduğunuz Anı”, dolu dolu ve hak ettiğiniz gibi yaşamayı unutmayın.

Cansın BEŞER
Işık Defne ŞAHİN
Neva YURTOĞLU

Defne ŞEKER

Franz Kafka'nın "Dönüşüm" Yapıtında Kişinin Kendine ve Çevresine Yabancılaşma

Franz Kafka'nın "Dönüşüm" adlı eserinde yabancılaşma izleği odak figür Gregor Samsa'nın böceğe dönüşmesi üzerinden anlatılır. Gregor Samsa'nın kendine yabancılaşması, kendini nasıl kontrol edeceğini bilmediği, bir böceğe ait bir vücuda alışmakta yaşadığı zorluklarla aktarılmıştır. Bireyin topluma yabancılaşması ise Gregor'un çevresindekilerin Gregor'a olan tutumuyla anlatılmıştır. Herkes Gregor'a uzak davranmakta hatta ondan tiksiniyor. Bunların sonucu olarak da Gregor yabancılaştırılmış ve dışlanmış.

Yaşadıkları karşısında Gregor nasıl hareket edeceğini bilmemektedir. Bu durumla anlatılmak istenen insanın özünden uzaklaşması ve kendini tanıyamaz hale gelmesidir. Gregor, kendisini ailesini geçindirmekten sorumlu tutar ve onun işindeki tüm olumsuzluklara, zor koşullara katlanmasını motivasyonu bu ol-

muştur. Özellikle kız kardeşine rahat bir hayat sunmak ve onu müziğe yönlendirmek isteyen Gregor, böceğe döndükten sonra ailesine para getiremeyince kendini amaçsız ve suçlu hissetmiştir. Uyum sağlayamadığı bedeninde herkese sadece yük olduğunu düşünmektedir ve ailesi de onun bu düşüncesini yanlış çıkaracak samimiyeti ona göstermemiştir. Tüm bunların etkisiyle Gregor, kendisiyle ve düşünceleriyle baş başa kalır. Bu durumun getirdiği zihinsel yükü hafifletmek için Gregor ailesinin dışlayıcı tavrını anlayışla karşılamaya ve sabretmeye karar verir ancak kendi içinde kaybolmaya ve boşluğa düşmeye devam etmektedir.

Gregor'un kendine yabancılaşmasıyla anlatılmak istenen kişinin modern yaşam içerisinde kendi özünden uzaklaşabilmesi ve kendini kaybedebilmesidir. Her gün yoğun bir iş temposunda çalışan Gregor artık neredeyse ken-

disi için değil ailesi için yaşamaktadır. Bu da onun kendine ait olan benliğine zarar vermekte ve benliğinin yavaş yavaş silinmesine neden olmaktadır. Kız kardeşini konservatuvara gönderme, ailesini refah içinde yaşatma ülküleri içerisinde kendi isteklerine hiç yer vermeyen Gregor böceğe dönüşüp başkaları için olan bu amaçları yerine getiremeyince vakitle artan bir karamsarlığa kapılmıştır. En sonunda da dış dünyayla olan iletişimsizliğinin de etkisiyle tamamıyla kendi düşünceleri ve çatışmalarıyla yaşamak durumunda kalmıştır. “Peki ama ya şimdi bütün bu huzur, geçim rahatlığı ve memnurluk, korkunç bir sonla noktalanırsa? Gregor bu tür düşüncelere dalıp gitmemek için hareket etmeyi yeğledi ve odanın içinde bir aşağı bir yukarı sürünerek gidip gelmeye başladı.” (Kafka, 23) alıntısında Gregor’un iç monologlarında yaşadığı çatışma yansıtılır.

Gregor’un tüm bu yaşadıklarına ve takındığı iyimser tavra rağmen kız kardeşi diğerlerinden ayrılmak üzere kimse ona yardım etmek veya onun yakınına gelmek istememektedir. Örneğin kimse Gregor’la konuşmazken kız kardeşi ona karşı kısmen samimi ifadeler kullanmıştır ancak başka kimse onla iletişime geçmemiştir. Bu da Gregor’un öncelikle ailesinden ve sonra toplumdan kopmasına neden olmuştur. Gregor’u hayattan uzaklaştıran bir diğer faktör ise ona dış dünyadan haberi olması imkansızmış gibi, kendine ait bir bilinci yokmuşçasına davranılmasıdır. Bu durum ise “Gregor annesinin bu sözlerini dinlerken, insanlarla doğrudan diyalog kurma eksikliğinin, buna ek olarak da aile çevresinin sürdürmüş olduğu tekdüze yaşamın geride kalan iki ay içerisinde aklını bulandırmış olması gerektiğini düşündü (...)” ifadesiyle anlatılmıştır. Bunun etkisiyle Gregor yalnızca kendine sunulduğu kadarıyla hayatı yaşayabilir duruma gelmiştir. İletişimi neredeyse yoktur fakat burada yine diğer aile fertlerinden farklı olarak Gregor’la biraz da olsa samimi ifadeler kullanarak konuşmuştur. Artık o kadar yabancılaşmıştır ki evde çalışan hizmetçi kız evden ayrılmak için ısrar etmiştir ve gitmesine izin verildiğinde de sevinç gözyaşları dökmüştür. Gregor’un çalışabildiği, eve para getirdiği günlerdeki aile bağları kalıcı olarak

kopmaya artık yüz tutmuştur.

Gregor’un topluma yabancılaşmasında öne çıkan durum Gregor’un ailesinin gözündeki değerinin büyük ölçüde Gregor’un onlara ne kadar fayda sağladığına bağlı olması ve o zor duruma düşünce onu tamamen kenara itmeleridir. Bu durum da Gregor’un psikolojisine yansımıştır ve “Bir saniye sabretmenizi rica ederim! Sandığım kadar da iyileşmemiştim. Ama yine de iyi sayılırım (...) Müdür Bey! Üzmeyin annemle babamı!” (Kafka, 34) ifadesiyle Gregor’un aklından geçenler somutlaştırılmıştır. Ona sempati, sevgi ve merhamet göstermeyen ailesi tarafından dışlanan Gregor çevresindekilere yabancılaşmış ve tek başına kalmıştır. Onun tamamen toplumdan kopmasında etkili olan diğer etkenler ise ailesinin ona olan bitenle ilgili hiçbir şey anlatmaması, işverenin ailesini ve kendisini tehdit etmesi, diğerlerinin “işine yaramayınca” ona yokmuşçasına davranılması, ondan tiksiniilmesi ve en üst seviyede babasının onu öldürmek istemesidir. Bunların hepsi Gregor’u dış dünyaya yabancılaşmasına, herkesten ve her şeyden kopmasına ve tamamen iç dünyasına kapanmasına yol açmıştır.

Kafka’nın “Dönüşüm” eserinde bireyin kendine ve çevresine yabancılaşması, Gregor Samsa’nın yaşadıkları üzerinden anlatılmıştır. Kişinin kendine yabancılaşmasında ana karaktere kontrol etmeyi bilmediği bir böcek vücudu verilerek onun kendisini tanıyamaz duruma gelmesi, kişiliğinden kopması sembolize edilmiştir. Bunun etkisiyle de bireyin düşünceleri, kaygıları, korkuları içinde kaybolması üzerinde durulmuştur. Bireyin dış yabancılaşmasında ise karakter tüm çevresinden uzak tutulmuş ve dışlanmıştır. Herkesin Gregor’dan uzak durmak istemesiyle Gregor’un etrafındaki insanlardan uzaklaşması, somut dünyadan kopması anlatılmıştır. Bunun yol açtığı durum ise derin bir çaresizlik ve mecburi kabullenme durumu olmuştur. Gregor Samsa “böcek bedeniyle ve böcek düşünceleriyle”, kendinden ve diğerlerinden uzak, yabancı yaşamaya mahkûm edilmiştir.

Denim simi
verebileceğim
çok şey
yok gözünde

- Gayy var içersen
ben var
seversem
ol var
gidersen

GÜZelliğin
on para
etmez bu bendeki
AŞK almasa

Zeynep Naz ATASEVEN
Yağız ÖZKAN
Aleyna ARMAĞAN

Zeynep Naz Armağan
Yağız Özkan
Aleyna Armağan '23

Yusuf Ziya ORTAÇ, Beşik, 1948

Şikâyetler

Hemen her akşam eve içim sıkın dönüyorum. Niçin? Bu niçinin cevabı yok. Bir işim mi sarpa sardı? Bir yerim mi ağrı-yor. Birisiyle mi çatıştım? Hayır... Sadece içim sıkın.

Belki siz de benim gibisiniz. Belki herkes, bütün vatandaşlar böyle, sebepsiz bir bunaltı içindeler...

Hayır, hayır, bu üzüntülerin sebebi mi yok dedim?

Evet sebebi yok, amma sebepleri var.

Dikkat ediyorum: Bizim bütün büyük şikâyetlerimiz, bir küçük şikâyet toplamıdır: Ruhumuzun kumbarasını, hemen hemen hiçbir değeri kalmayan metelikler gibi, metelik kıymetini aşmaz gündelik şikâyetlerimiz dolduruyor.

Eğer, bir “ilm-i sima” uzmanı, akşam karanlığında yüzümüzde satır satır uzanan çizgileri okusa, ne küçük, ne değersiz, ne hiçten dertler dinleriz:

İskele kapısını geç açan memur, gişede bulunmayan biletçi, tramvayı durdurmaya vatman, sokağı suratınıza süpüren temizlik işçisi, fazla para isteyen şoför, parmakları koken berber, karası ellerinize sivaşan gazete, merhametinizi iğrendiren dilenci...

İşte Tanrı'nın günü, ruhumuzun kumaşını delik deşik eden güveler. İnsan denen büyük kıymeti, küçük ihmallerin kurbanı olmaktan kurtarmalıyız.

ilm-i sima: Yüz yapısının ve vücut yapısının karakteri yansıttığı görüşünü savunan bilgi alanı.

vatman: Şehir içi hatlarda kullanılan tramvayların ve metroların sürücüleri.

Küçük Şeyler

Yusuf Ziya Ortaç'ın "Beşik" adlı yapıtında yer alan "Şikâyetler" adlı metninde kişilerin iç ve dış gerçekliklerini, sorunlarını oluşturan etkenler anlatılmaktadır. Kişilerin varoluş sancıları, kendilerini sorgulamamalarının altında derin sebeplerin olduğu vurgulanırken, bu durumun nedenlerinin küçük ihtimaller olduğu yazar-anlatıcının kullandığı bağlaçlar, tamlamalar, zamirler, ekler ile okura aktarılmaktadır. Aynı zamanda; metinde tekrarlanan farklı düşünceler, kaynak gösterme ve benzetme yolu ile yansıtılmaktadır. Metin; "metelik" ve "güve" metaforları etrafında şekillenirken, kişinin ruhunun içerisinde yer alan can sıkıntısı, bunalım ve çevrenin kişiyi etkileyen fakat dışarıdan önemsiz olarak adlandırılan tutumları, davranışları olarak kendi içerisinde iki farklı düşünceye ayrılmaktadır. Yazar-anlatıcının, metni kaleme alırken benimsediği tür; öğretici metin türlerinden olan "fıkra"dır. İçten ve hayattan parçalar sunarak ve olayların toplum standartlarının dışarısında olan, çelişkili yönlerini yansıtarak, ruhun mutsuzluğu problemini kendi bakış açısından aktarmayı amaçlayan yazar-anlatıcı; insanlığın önemini fakat bu değer kavramı içerisinde, kaybolan değersizlikleri anlatmaktadır. Fıkra türünün özellikleri metinde gereklilik kipinin kullanımı ile günlük ve kişilerin "normal", "sıradan" olarak adlandırabileceği olayların, sorunu yaşayan kimse tarafından fark edilemeyişi ve bu durumun ortaya çıkardığı yan etkileri detaylı olarak sunulmasıyla yapılandırılmıştır.

Kişilerin hayatlarında adlandıramadıkları, sehipsiz bir bunalım yaşamalarının en önemli nedeni toplumsal gerçekliklerin hayatlarına, yaşam şekillerine etkileridir. Yorucu bir

tempoda ilerleyen monotonluğun ve küçük ayrıntılar içerisinde biriken problemler bütününü, kişinin iç huzura kavuşamamasında büyük bir rol oynamaktadır. Yazar-anlatıcının kullandığı öğretici metin fıkra ile okura aktarılan "pireyi deve yapan" olumsuz olaylar örgüsü, kullanılan yazınsal seçimlerle anlam kazanmıştır. Öncelikle, yazar-anlatıcının metne "Hemen her akşam eve içim sıkın dönüyorum" cümlesi ile başlaması yaşanan umutsuzluğun süreklilik gösterdiğini belirtmektedir. Aynı satırda yer alan, "Niçin? Bu niçinin cevabı yok." cümlesinde kullanılan retorik soru, belirsizliği ve karmaşıklığı yansıtırken, yazar-anlatıcı kendi özgün düşüncelerini yalın bir dil ile anlatmaktadır. Bunu takip eden ikinci satırdaki destekleyici kullanım olan "Bir işim mi sarpa sardı? Bir yerim mi ağrıyor? Birisiyle mi çatıştım? Hayır..." retorik sorularının art arda tekrarlanması birçok olası durumun olduğunun ancak bu umutsuzluk, bunalım döngüsünün kişiye bağlı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, kişi bilinçaltında düşündükleri ile o kadar meşguldür ki en ufak ihmal edilen olaylardan daha etkilen-

mektedir. Devamında kullanılan “Belki siz de benim gibisiniz... Belki herkes, bütün vatandaşlar böyle, sebepsiz bir bunaltı içindeler...” ifadeler bütününde “belki” bağlacının birden fazla kez kullanılması, karmaşıklık içerisinde kaybolmuş, karanlıkta hisseden kişilerin oranının fazlalığını göstermektedir. Aynı cümle grubu içerisinde yer alan “vatandaşlar” sözcüğünün topluluk adı oluşu, toplumsal gerçeklik konusunu ele almaktadır. Vatandaş, bir ülkeyi oluşturan yapı taşı, demir parçasıdır. “Bütün vatandaşlar”ın bıkınlığının getirdiği; yorgunluk, umutsuzluk duygu durumunda olması, toplumsal sorunları yansıtmaktadır. Zamanla bireysel olan sorunlar, toplumsal sıkıntılara dönüşmektedir. Devamındaki “Hayır, hayır, bu üzüntülerin sebebi mi yok dedim?” ve “Evet sebebi yok, ama sebepleri var.” soru ve bağlaç cümlelerinde mutsuzluğun açıklanamayan, dile getirilemeyen nedensellikleri olduğu vurgulanmaktadır. Bu kişilerin hayatını önemli ölçüde etkileyen üzüntülerin sebebinin olması, olumlu olarak görülen olayların dahi içerisinde yatan olumsuz faktörlerdir.

Kişiler yeterli iç farkındalığa ulaştıkları zaman, ruhu besleyen ve zehirleyen olayları, davranışları algılama yeteneğine sahip olmaktadır. Hayatın doğal dengesini, içerisinde siyah ve beyaz renklerini aynı anda taşıması belirlemektedir. Metnin burada kırılarak “biz” zamiri ile yansıtılan birlik ve topluluk olmayı aktarımı şikâyetlerin, yakınmaların yüksek sayıda oluşunu, yazar-anlatıcı birlik kavramı üzerinden anlatmayı hedeflemişine metni evirmiştir. Aynı cümlede yer alan “Küçük şikâyetler toplamıdır.” söz grubu; ses getirmeyen olayların, birleşmesi halinde büyük yankı getirdiğini anlatmaktadır. Günlük hayatta; fark edilemeyecek kadar normalleştirilmiş durumların, kişilerin sorgulayıcı tarafları ile birleştiğinde can yakıcı olduğu bir gerçektir. Metin sonlara ulaşırken “Ruhumuzun kumbarası” ad tamlaması ile insan ruhunun değerli bir parça, eşya birik-

tiren bir yer olduğu ve hangi kişiler, davranışlar, tutumlar beraberinde doldurulduğunda kumbaranın içeriğinin mutluluğu etkilediği düşüncesi benimsenmiştir. Metnin sonundaki “metelik” ve “güve” ifadelerinde yazar-anlatıcının meteliğin değerinin kalmadığını ve güvelerin yıpratıcılığı yani hayata, yaşamaya, çevreye verilen şeylerin değerini kaybettiğinden bahsedilmektedir. Kişilerin önemli gördükleri, aslında hayatın dengesi içerisinde ilerleyen sevinç, öfke, hayal kırıklığı gibi etkenlere bağlıdır. Metinde geçen “ilm-i sima” uzmanlığından bahsedilerek; tüm duyguların, karakterlerin farkındalığa ulaşmasında yüz yapısının güzel ve ümitli oldukları gösterilmektedir. Bunu metinde geçen “iskele kapısını geç açan memur”, “gişede bulunmayan biletçi”ler ifadeleriyle harmanlayan yazar, “karası ellerinize sıvaşan gazete” ifadesi ve “tanrının günü” ifadesiyle kusursuz hayatın, normalliğin içerisinde pürüzleri, rahatsız eden küçük problemleri yansıtmını ilişkilendirmektedir. Metni kapatırken de “İnsan denen büyük kıymeti, küçük ihmallerin kurbanı olmaktan kurtarmalıyız.” cümlesi ile yazar-anlatıcı fıkra türünün, okurla iletişim kurma özelliğinden yararlanarak, köklü bir değişim çağrısı yaparak, ihmallerin insan hayatını etkilememesinin önemini savunmaktadır.

Kişilerin hayatında karşılaştıkları olumsuz faktörler ince ayrıntılar, yaşamın büyüleyici özelliklerini gizlemektedir. Yazar-anlatıcının; fıkra öğretici metin türü ile yapıtı kaleme alması, okurla iletişime geçmesini sağlarken, türün özelliği olan retorik sorular sorarak gerçekliği bilinen ancak sorgulanması gereken olaylara değinmiştir. Bugünün dünyasında önemli bir sorun olan, “mükemmeliyetçi olma” isteği ile kişiler yalnızca karamsar, umutsuz bir düşünce yapısına sahip olmaktadır. Hayatın önemli olan asıl yapı taşı ise; küçük detayların içerisinde kaybolmadan, kusurlu yaşamın içerisinde kusursuzluğa ulaşmak, kavuşmaktır.

Şikâyetin Metaforu

İnsan için hayatta küçük sorunlar başta önemsiz görünse de uzun vadede büyük sorunların ve bu sorunların getirmekte olduğu bunaltıcı durumun temellerini oluşturmaktadır. İnsana dair alışıldık da olsa, basit de görünse her şey edebiyatın konusu olur. Yusuf Ziya Ortaç, Şikâyetler fıkrasında küçük sorunların oluşumu ile oluşan büyük şikâyetlerin hayatı bunaltmasına izin veren insanın durumunu konu edinmektedir. Yazar-anlatıcı fıkrasında küçük sorunların bir araya gelerek insanı bunaltan büyük şikâyetlere dönüşmekte olduğunu ve bunların insanın hayatını zehir etmemesi için küçük sorunların hayattaki egemenliğini azaltması gerektiği görüşünü savunmakta ve ortak bir baş etme yönteminde okurlarını birleştirmeye hedefi taşımaktadır. Parçada yazar, kendi görüşlerini öne sürmek için gereklilik kipine yüklediği işlev odaktadır. Bunu ‘-yor’ şimdiki zaman ekinde ‘-an/-en’ ortaç ekine geçiş ile sağladığı işlevsellik ve ‘evet ve hayır’ gibi kesin ifadeler, ‘metelik-kumbara’, ‘kumaş-güve’ metaforları ve üç nokta kullanımı gibi yazınsal seçimleri kullanması izlemektedir. Parçada küçük şikâyetlerin bütünleşerek insanın içini bunaltan büyük sorunlara yol açtığı vurgulanırken, parçanın yazılmış olduğu 1940’lı yıllarda yaşanan sosyal ve teknolojik gelişmeler sonucunda oluşan küçük şikâyetlerin de verildiğinden ve ortak bir görüşe yöneltme çabası öne çıktığından fıkra türünde yapılandırılmıştır. Değişimle biçimlenen yeni toplumsal düzeni anlatan ifadeler üzerinden parçanın kamuoyu oluşturulmaya çalışılan bir dikkat

çekişle de fıkra türünde kurgulandığı belirtilebilir. Yazar-anlatıcı okura insanın şikâyetlerinin nereden geldiğini vurgulamak için ‘küçük sorunların büyük şikâyetler oluşturduğu’ ve ‘şikâyetlerin birden fazla sebepleri olduğu’ yönünde iki anlamsal kesitte değerlendirmek mümkündür.

Yazar-anlatıcı parçada birincil olarak küçük sorunların büyük şikâyetlerin oluşumunda etkili olduğunu okura sunmuştur. Yazar-anlatıcının ‘Dikkat ediyorum: Bizim bütün büyük şikâyetlerimiz, bir küçük şikâyet toplamıdır.’ ifadesi üzerinden ve ‘biz’ zamirinin kullanımı ile kendi de dâhil olmak üzere toplumun içindeki her bireyin günlük hayatta karşılaştığı sorunlar karşısındaki oluşturduğu küçük şikâyetlerin zaman içinde bir araya gelerek insan hayatını bunaltan büyük şikâyetleri oluşturduğu vurgulanmıştır. Yazar-anlatıcının ‘ruhumuzun kumbarası’ metaforu üzerinden bireyin içinde yaşadığı bunaltıcı şikâyetlerin biriktirildiğini ifade etmektedir. Yazar-anlatıcıyı bir benzetme ile kumbarayı dolduran, olumsuzluk eki ile vurgulanan, değeri bulunmayan ‘metelik’ argo ifadesi ile ifade edilen değeri bulunmayan parayı gündelik şikâyetlere benzeterek insanların temelde değersiz olan küçük şikâyetlere önem yükleyerek onları büyük şikâyetlere dönüştürdüğü göstermektedir. Yazar-anlatıcının bu durumu ifade ederken şimdiki zaman ekini kullanması ile insanların küçük şikâyetlere gereğinden fazla değer yüklediğinin güncel bir konu olduğunu ve bundan dolayı da fıkra

türünde yazıldığını vermektedir. Yazar-anlatıcı 'iskele kapısını geç açan memur, gişede bulunmayan biletçi, tramvayı durdurmayan vatman, sokağı suratınıza süpüren temizlik işçisi, fazla para isteyen şoför, parmakları kokan berber, karası ellerinize sıvışan gazete, merhametinizi iğrendiren dilenci..' ifadelerinde '-ma' olumsuzluk ekinin kullanımı ile örneklendirmesi üzerinden günlük hayatta yaşanan küçük şikâyetlerin bir araya gelerek büyük şikâyetleri meydana getirdiği vurgulanmaktadır, '-an/-en' ortaç ekinin kullanımı üzerinden sıralı cümleler halinde verilen durumların toplumun her kesiminden her bireyin karşılaştığı bir durum olarak vurgulanmasında etkili olmuştur ve üç noktanın kullanımı ile yazar-anlatıcı bireyin hayatını bunaltan büyük sorunların kaynağı olan

küçük sorunlara kendi içini bunaltmaya başladığından devam etmemek için kullanmıştır. Yazar-anlatıcının 'iskele kapısı açan memur, tramvay, biletçi, şoför ve dilenci' kavramları ile 1940'lı yıllar Türkiye'sinde yaygınlaşmaya başlayan gelişmeler sonucunda oluşan yeni meslekler üzerinden yapılan küçük sorunların büyük şikâyetlere dönüşme eleştirisini yapmaktadır. Böylece güncel konular fıkra türünü yazıda güçlü yapmaktadır. Yazar-anlatıcı insanı 'büyük kıymeti' diye adlandırarak insanın değerli varlıklar olduğunu ifade etmektedir. Bu ifadede kullanılan metafor üzerinden insanın değeri vurgulanmıştır. Yazar-anlatıcı insanların 'küçük ihtimallerin kurbanı olmaktan kurtarmalıyız' ifadesi üzerinden küçük ihtimaller diye adlandırılan küçük sorunlar ile oluşan

şikâyetlerin büyük şikâyetleri oluşturmalarının önüne geçilmesi gerektiğini; 'malı' gereklilik kipi ile vurgulamıştır. Bu da yazınsal seçim olarak fıkra türünün benimsendiğini bütünüyle kanıtlamaktadır.

Yazar-anlatıcı parçada ikincil olarak insanların hissettiği bunaltının ve üzüntünün temelinde birden fazla sebepler olduğunu, bu sebeplere takılmadan hayat yolunda ilerlemek zorunluluğuna vurgu yapmıştır. Parçada '-yor' şimdiki zaman ekinin kullanımı ile

şikâyetleri yüzünden her akşam eve içinin sık-
kın döndüğünün sürekliliğini vurgulamakta-
dır. Yazar-anlatıcı ‘Niçin?’ retorik sorusunun
kullanımı üzerinden okura şikâyetler sonucu
oluşan bunalıcı durumun sebeplerini iletme-
yi amaçlamaktadır. ‘mi’ soru ekinin kullanımı
ile de okurun kendisine yönelteceği sorulara
pekiştirme sağlayan yanıtlar oluşturulmakta-
dır. ‘Bir işim sarpa mı sardı?’, ‘Bir yerim mi ağ-
rıyor.’ ve ‘Birisıyla mi çatıştım?’ ifadeleri üze-
rinden hissettiği bunalının sebeplerinin tek
bir sebebinin bulunmadığını vurgulamaktadır
ve ‘hayır’ kesin ifadesi üzerinden ise bunu
desteklemektedir. Yazar-anlatıcı üç noktanın
kullanımı ile içinde bulunduğu bunalıcı duru-
mun çıkmazını, sonuçsuzluğunu ifade etmeye
çalışırken toplumun içinde bulunduğu bunal-
tıcı durumu ‘Belki herkes, bütün vatandaşlar
böyle, sebepsiz bir bunalı içinde...’ ifadesi
üzerinden toplumsal hayattaki değişimlerin
bireylerin hayatı üzerindeki etkisini göster-
mek yoluyla iletmektedir. Bu bağlamda parça
fıkra türünden ele alınarak güncel toplum-
sal değişimlerin getirdiği şikâyetlerin insanı
bunalıttığı ve insanın buna kendisinin çözüm
üretmesi kaçınılmazlığı vurgulanmaktadır. Ya-
zar-anlatıcı ‘hayır’ kesin ifadesinin tekrarı ve
‘Bu üzüntülerin sebebi mi yok dedim?’ retorik
sorusu üzerinden toplumun içinde bulundu-
ğu bunalıcı ve üzüntü içindeki durumunun
temelinde birden çok etki olduğunu da okura
ifade etmektedir. ‘Evet, sebebi yok, amma se-
bepleri var.’ ifadesi üzerinden ‘amma’ bağlacı
ve ‘-ler’ çoğul eki ile üzüntülerin kaynağının
birden fazla sebebe dayandığı vurgulanmak-
tadır. Yazar-anlatıcı ‘ilm-i sima’ ile adlandırıl-
an yüz okuma sanatı üzerinden ‘Yüzümüzde
satır satır uzanan çizgileri okusa ne küçük, ne
değersiz, ne hiçten dertler dinleriz.’ ifadesi ile

toplumun içindeki bireylerin şikâyetler netice-
sinde içinde bulunan üzüntülü durumun bir-
den fazla sebepleri olduğunu anlatmaktadır.
Yine parçada azar-anlatıcının dini bir jargon-
dan yararlanarak ‘Tanrı’nın günü, ruhumuzun
kumaşını delik deşik eden güveler’ ifadesi üze-
rinden ‘ruhumuzun kumaşı’ metaforu ile bire-
yin içinde bulunduğu psikolojik durumu ‘delik
deşik eden’ yani bir diğer anlamdan birden
fazla şikâyetlerin bireyi üzüntülü ve bunalıcı
bir duruma soktuğunu ifade etmektedir. Bu
ifadede ‘-ler’ çoğul eki ile ifade edilen ‘güve-
ler’ metaforu üzerinden birden fazla sebepler
sonucunda oluşan şikâyetlerin bu bağlamda
insanı bunalıcı ve üzüntü içinde bulunduğu
bir duruma soktuğu vurgulanmaktadır.

Parça boyunca insanların hayatlarındaki bü-
yük şikâyetlerin küçük sorunlar veya şikâ-
yetlerden oluştuğu ve bu bağlamda oluşan
üzüntünün temelinde birden fazla sebeple-
rin bulunduğu ifade edilirken insanın kendini
sorunlara odaklamaması gerekliliği vurgulan-
maktadır. Yazar-anlatıcı evrensel bir bağlam-
da toplumun ve Türkiye’nin içinde bulunduğu
sosyo-ekonomik değişim sonucunda bireyin
yaşadığı küçük şikâyetlerin oluşturduğu bü-
yük sorunların yarattığı bunalıcı durum da
yansıtılmaktadır. Yazar-anlatıcı 1940’lı yıllarda
Türkiye’deki değişim sonucunda şikâyetlerin
getirmiş olduğu üzüntülü durumu ifade eder-
ken kamuoyunu bir görüşte ortaklaştırmak ve
çözümler etrafında halkı toplamak için fıkra
türünün kullanımını seçmiştir. Yazar-anlatıcı
parçanın odağına insanın değerli oluşunu ve
bireyin küçük-önemi olmayan sorunlar karşı-
sında bunu şikâyetle dönüştürmemesi gerekli-
liğini almaktadır.

Emre DABAK

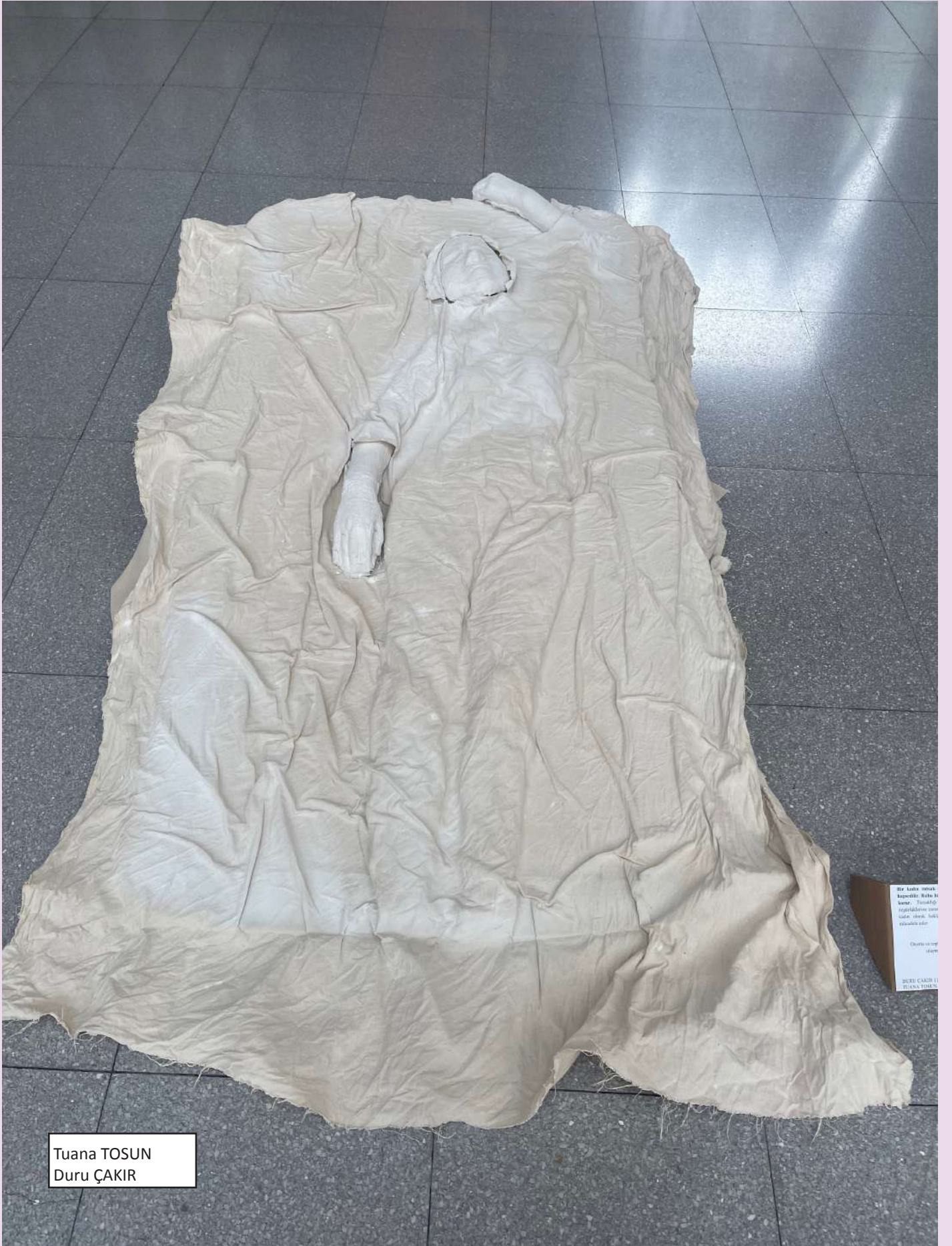
Sınıf Çatışması

Farklı edebi türler yazara bir izleği sunarken farklı olanaklar sağlar. Tiyatroda bulunan diyaloglar, monologlar, kurgulanan karakterler ve karakterlerin sahneye çıkış sırası gibi özellikler yazarın esere işlemek istediği izleği doğrudan aktarmasını sağlarken, öykü türünde kullanılan sembolik anlatım, mizahi ve ironik anlatımlarla birleştirildiğinde yazarın bu izleği dolaylı yoldan eserin içine işlemesine olanak sağlar. Henrik Ibsen'in "Bir Halk Düşmanı" ve Haldun Taner'in "Konçınalar" adlı eserlerde de sınıf çatışması izleği farklı edebi türlerin, öykü ve tiyatronun, sunduğu farklı olanaklarla okuyucuya aktarılmıştır.

Konçınalar adlı durum öyküsünde öne çıkan tekniklerden biri sembolik anlatımdır. Iskambil kağıtları sembolleriyle bölümlenmiş toplumsal sınıflar anlatılmaktadır. Kartların kırmızı veya siyah oluşu karakterlerin ruhsal portrelerini çizerken, kartların düşükten yükseğe doğru olan değerleri sınıflı toplumun getirdiği eşitsizlik sorununu vurgulamak için kullanılmaktadır. Eserde siyah kartlar ruhsal portreleri açısından ahlaki değerleri düşük, bulunduğu konumu hak etmeyen insanlar olarak yansıtılmaktadır; bu olumsuzluklardan bahsedilirken iskambil kartları günlük hayat-taki yozlaşmış toplumun sorunlarına benzetilmiştir. Öte yandan kırmızı kartlar bulunduğu yere hak ederek çıkmış olan disiplinli, saygılı insanlara benzetilmiştir. Siyah kartları anlatırken kullanılan devrik cümleler kullanılırken, kırmızı kartları anlatırken kurallı, düzgün bir dil kullanılmış olması da yine bu adalet sorununu vurgulamaktadır. İspatı Bey'inin bir Bizans prensine benzetilirken Kupa Bey'inin Osmanlı hanedanına mensup birine benze-

tilmiş olması veya siyah kartların Ermenilere benzetilirken, kırmızı kartların İngiliz filolojisi okuyan -yani metnin yazıldığı döneme göre iyi eğitim alan- insanları simgelemesi Türk toplumunun getirdiği kültürel ön yargılardan yararlanılarak kırmızılarının okuyucuya siyahlardan daha yakın olduğunu anlatmaktadır. Buradaki benzetmelerde siyahların bu sıfatlara direkt olarak benzetilmesi, kırmızılarının o toplumdan gelen insanlara dolaylı benzetilmesi ile birlikte ele alındığında, kırmızılarının kendi kişiliğinin, karakterinin de olduğunu vurgulamak istendiği anlaşılabılır.

Başka bir açıdan bakılacak olursa iskambil kağıtlarının sayısal değerleri toplumdaki ezen-ezileni, sözü geçen-geçmeyen anlatmak için kullanılmıştır. Papazlar, aslar, valeler, kızlar toplumun geri kalanından daha değerliymiş gibi birçok hakka sahipken 1'lilerin, 2'lilerin 4'lülerin 5'lilerin hiç bir şeyde söz hakkına sahip olmaması, değersiz olması toplumdaki sınıf ayrımını göstermektedir. Aynı zamanda, sınıflı toplum yapısındaki 4'lüler, 5'liler gibi rütbelerin insanların özel hayatlarındaki kız alma gibi yaşamlarına da etki ettiği görülmektedir. Eserde yalnızca fakir, zengin değil, aynı zamanda 8'liler, 9'lular gibi orta kesim de temsil edilmektedir. Bu kesim kendini alt rütbelerdeki insanlardan üstün görse de zengin, yönetici sınıf ile karşılaştırıldığında neredeyse bir hiç denilebilecek kadar değere sahiptir. Toplumsal yapıda farklı sınıflar bulunsada, konu yönetmek, yetki gibi, söz hakkı gibi durumlara geldiği zaman aslında toplumda sadece iki sınıfın bulunduğu "Konçınalar" durumu öyküsünde diğer birçok durum öyküsünde de olduğu gibi geniş zaman kullanımı ile

Tuana TOSUN
Duru ÇAKIR

Bir kâğıt insan.
İnsanlık: Kâğıt ki
bıraksın. Tılsım ile
regretlerini insan
kâğıt, insan, kâğıt
regretlerini insan.
Çünkü bir insan
insandır.

DURU ÇAKIR (1)
TUANA TOSUN

hem eserin yazıldığı tarihe, hem de geleceğe eleştirel bir tutum sergilenmesi sağlanmıştır. Bu bağlamda anlatıcının zaman zaman eleştirel, zaman zaman ironik tutumu toplumdaki sınıf farkı izleğini vurgulayan unsurlardan biridir. Eleştirel tutum sayesinde 4'lülerin, 5'li-lerin değersizliğinden kaynaklanan sorunlar ön plana çıkmış ve okuyucunun kendi durumunu düşünmesi sağlanmıştır. Aynı zamanda siyahlar ve kırmızılardan olumsuz ya da olumlu, adaletli ya da adaletsiz lanse edilmesinden bağımsız olarak iskambil destesindeki rütbesi yüksek yani yönetici, zengin sınıfın baskınlığı öyküde görülmektedir. Bu durum sınıflaşmış toplumlarda ahlakın, maddi ve otoriter gücün arkasında kaldığının göstergesidir. Bu bağlamda, anlatıcının olayları orta sınıfa mensupmuş gibi üçüncü kişi ağzından sorunları açıkça göstererek anlatması; okuyucunun da kendisini anlatıcıdan farklı olmadığını düşünmesini, orta veya alt kesimde bulunan bir birey olarak sorunların görülmesi sağlanmasına, okuyucunun farkındalığının artmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda kahraman bakış açısına sahip olan bir anlatıcının olması okuyucunun kendini anlatıcıya yakın hissetmesiyle, sınıf çatışması izleğini benimsemesini sağlamıştır.

Eserde kullanılan sözcük ve sözcük tamlamalarının sınıf çatışması izleğinin okuyuculara sunulmasındaki rolü büyüktür. Örneğin eserde kullanılan tekrarlar ile karakterlerin anlatımına mizahi bir ton yüklenmiştir. Çeşitli kullanılan sıfatlar ve uzun tamlamalar da eserde anlatılan karakterlerin hem dış, hem de iç dünyasının yansıtılmasına olanak sağlamıştır. Metinde kullanılan argo sözcükler de anlatıcının okuyucuya kendini yakın hissettirebilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu sayede okuyucuların kendini orta kesimi temsil eden anlatıcıya benzetmesi, metinde bahsedilen sınıf ayrımının getirdiği sorunları benimsemesi sağlanmıştır. Konçinalar'ın bir durum öyküsü oluşu, yazarın sözcük seçimleri ve anlatıcı tutumu ile sınıf farkı izleğini yansıtmasında kolaylıklar sağlamıştır.

Öte yandan Henrik Ibsen'in tiyatro türünde bir eseri olan "Bir Halk Düşmanı" adlı yapıt-

ta da yönetici, iktidar ve halk çatışması başta olmak üzere sınıf çatışması izleği okuyucuya sunulmuştur. Eserin bir tiyatro olması, olayların ve sorunların okuyucuya doğrudan kurgulanan karakterler ve sahne düzeni ile sunulmasını sağlamıştır. Eserde bu izleğin yansıtılmasında önce çıkan ana karakterler başlıca Dr. Stockmann, Başkan, Hovstad ve Aslaksen'dir. Dr. Stockmann eserde sıfatı ile çelişmeyen sayılı karakterlerden biridir ve halkının sağlığını düşünür; bu düşüncelerini aktarmaya çalışırken, doğru dürüst çalışmayan bir medya ve çıkarını düşünen insan toplumu ve kendi hatalarını kontrol etmek istemeyen bir başkan ile karşılaşır. Eser hakkında sadece bu kadar bilgiye sahip bir okuyucu bile bu sorunları benimseyebilir. Sınıf çatışmasının, yönetici sınıfının kendini üstün görmesi sonucu oluşan sorunlar günlük hayatın yoğun temposu ile bazen önemsenmeye, fark edilemeyebilir. Bu noktada, tiyatro eserlerinin özgül konuları gerçekçi bir tutumla ele alışı, bu sorunların ve izleğin okuyucuya doğrudan anlatılmasını ve bahsi geçen durumları benimsemesine ve kendi öz eleştirisini yapmasına sevk eder. "Bir Halk Düşmanı" adlı eserde de durum aynen bu şekildedir, eserde sınıf çatışması izleği okuyucuya doğrudan diyaloglar ile sunulmuştur.

Eserdeki başat çoğunluk söyleminin birçok kez tekrar edilmesi, toplumdaki zengin insanların belli başlı güç ve hakları olduğunu yansıtmak için kullanılmıştır. Eserde başat çoğunluk figürü sınıflı toplum yapısındaki eşitsizlikleri temsil eden en önemli unsurlardandır. Zira başat çoğunluk Başkan ve Dr. Stockmann'ın çatışmalarında kimin arkasında durursa onun kazanacağı düşüncesi diyaloglarda pek çok kez tekrar edilmiştir. Başat çoğunluğun maddi gücünden ötürü sahip olduğu haklar onları neredeyse yönetici sınıfına yakın bir konuma koymaktadır. Maddi gücün söz sahibi olmayı getirdiği, yozlaşmış bir toplumda insanların kendi çıkarları toplumun çıkarlarının önüne geçmektedir. Bu bağlamda, eserde halkın çıkarını düşünen Dr. Stockmann ötekileştirilmiş bir karakter haline gelmiştir. Eserde Dr. Stockmann'ın fikirlerini ve bildiklerini rahatça ifade edememesi, yalnız bırakılması ve maddi açıdan zorlu bir yola sokulması aslında sadece

bir birey olarak onun kaybetmesini değil aynı zamanda yoksul ve orta kesimin dâhil olduğu halkın kaybettiğini göstermektedir çünkü Dr. Stockmann eserde halkın temsilcisi olarak yansıtılmıştır. Günün sonunda sağlık sorunları yaşayacak, doğru bilgiye ulaşamamış olacak olan halktır.

Eserdeki bağımsız medyanın ve halk postasının isimleriyle ironik bir bağlantısı olması; bağımsız medyanın Aslaksen tarafından yöneticileri eleştirmeyen içerikleri yayımlaması ve halk postasının halka doğru bilgiyi değil yöneticiler tarafından onaylanan bilgileri ya da yöneticilere yaranmak için söylenen bilgileri paylaşıyor olması da yönetici halk çatışmasını göstermektedir. Eserin sahne düzeni ve olayların gelişme sırasına bakıldığı zaman, ilk başta bağımsız medya ve halk postasının ideolojik açıdan doğru çalıştığı görülür. Bu durum eserin sonlarına doğru karakterlerin kendi çıkarlarının, toplumsal ideolojilerin önüne geçmesi ile değişir. Günlük hayatımızda da aynı şekilde yöneticilerin dışarıdan halkı düşünüyormuş gibi görünmesi ama aslında medya gibi en basit unsurları bile kontrol ederek, insanları manipüle etmesi sınıf çatışmasının örneklerindendir. Toplumsal gerçekçi bir yazar tarafından yazılan bu tiyatro eseri sınıf çatışması izleğinin okuyucuya doğrudan aktarılmasına olanak sağlamıştır.

İki eserde de sınıf çatışması izleği ele alınmış, okuyucu tarafından bu izleğin getirdiği sorunların benimsenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda eserin iki farklı türde olması, farklı tekniklerin kullanılarak sınıf çatışması izleğinin yansıtılmasına sebep olmuştur. Konçinalar'da benzetmeler, sembolik anlatımlar, anlatıcının tutumu ve anlatıcının okuyucuyla benzeştirilmesi izleğin sorunlarını okuyucu tarafından anlaşılmasına olanak sağlarken; Bir Halk Düşmanı'nda diyaloglar, kurgulanan karakterler ve temsil ettikleri sınıflar, sembolik unsurlar ve sahne düzeni ile okuyucunun günlük hayatta olan problemleri, arka planlarının doğrudan detaylı bir şekilde sahnede sergilenmesiyle fark etmesi sağlanmıştır. İki farklı edebi türde de seçilen başlıkların sınıf çatış-

ması ile izleği doğrudan bağlantısı vardır. "Bir Halk Düşmanı" başlığında Dr. Stockmann'ın, halkın iyiliği düşünen tek kişinin, halk düşmanı olarak sıfatlandırılmasının sebebi bireysel çıkarların ve itibarın toplumun iyiliğinin önüne geçilmesiyle oluşan yönetici halk çatışmasından gelmektedir. Öte yandan "Konçinalar" başlığındaki bu sıfat anlatıcılığı yani bir şeyi değiştiremeyen kesimi nitelemektedir. Yani iki eserdeki izleğin doğrudan ya da dolaylı olarak okuyucuya aktarılması durumu başlıkta da etkisini göstermiştir.

Toplum Ve Bireysel Kimlik Algısı

Toplumsal ve bireysel kimliklerimiz birbirine zıt olabilir veya birbirini destekleyebilir. Biri diğerinden üstün olabildiği gibi, bir kimliğimiz diğer bir kimliğimizi belirleyebilir ve hatta perçinleyebilir. Kimliklerimiz arasındaki farklılık bizi olduğumuz gibi yansıtmayabilir de. Bu noktada var olan en önemli gerçek ise bireysel kimliğimizin bize sosyal yaşamda statü kazandıran toplumsal kimliğimiz olmadan olmayacağıdır. “Bir Halk Düşmanı” yapıtında bireysel ve toplum kimliklerimizin birbirini nasıl etkilediği ele alınmıştır. Bu birlikteliğin ve aynı zamanda çatışmanın temel noktalarını yansıtabilmek adına romanda Dr. Stockmann ve Başkan figürleri kullanılmıştır.

Yapıt, Dr. Stockmann’ın ekseninde geçmektedir. Stockmann bir kaplıca doktorudur ve yapıtın başlarında işi sayesinde toplumdan saygı gören bir karakterdir. Yardımsever bir insan olmasının da mesleğinde büyük bir etkisi vardır. Ayrıca fikirleri hakkında açık sözlüdür ve haklı olduğunu düşündüğü konularda yolundan sapmayan biridir.

“Ama insanları çevremde görme mutluluğundan kendimi alıkoyamıyorum işte. (...) İştahlı iştahlı yemeklerini yiyen şu kişiler, tam öyle insanlardır işte.” (s. 121) alıntısından doktorun bireysel kimliği hakkında fikir elde edilebilir. Etrafındaki insanların mutluluğu ile mutlu olan, diğerlerini kendinden öne koyan biridir. Yapıt boyunca doktorun bu bireysel kimliğinin değişim olmamasına rağmen halkın kendisine

verdiği saygı duyulan doktor kimliği, bir halk düşmanına dönüşmüştür. Halkın ona “halk düşmanı” ismini vermesine alınan Dr. Stockmann, bu noktada halkı kendi başına bırakma kararını verir ve yardımseverliğinden vazgeçer: “Bana halk düşmanı demediler mi zaten, iyi ben de öyle olayım bari.” (s. 215) Burada doktorun toplumsal kimliğinin değişmesi ile beraber bireysel kimliği de değişime uğrar ve bir kimliğin diğerini olumsuz etkileyebileceği açık bir biçimde görülür.

Yapıtta başka önemli role sahip olan başkan, aynı zamanda hem doktorun ağabeyi hem de kent için başkan, polis müdürü, kaplıca yönetim kurulu başkanıdır. Toplum açısından birçok sorumluluğa sahip olmasına rağmen Dr. Stockmann’a karşı ağabeyi olarak sorumluluklarını karşılayamayan, kardeşini desteklemek yerine onu aşağı çeken bir karakter olarak dikkat çeker. Ayrıca Dr. Stockmann’ın araştırmaları ve buluşlarına yardım etmese de bu başarıları üstlenir. Başkan halkın kendisini başarılı ve sorumluluk sahibi biri olarak görmesini istemekte fakat gerçekte kendisi için yarattığı bu toplumsal kimliği, bireysel kimliğine tamamen zıt bir gerçeklikte yaratmakta ve yaşamaktadır. Ayrıca diyaloglarda Thomas, “Dr. Stockmann” olarak adlandırılmış iken Peter, “Başkan” olarak okurun karşısına çıkarılmıştır. Peter’in sahte toplumsal kimliği, bireysel kimliğinden öndedir. Yapıt boyunca Thomas ağabeyi ile bir çatışma içindeyken Peter, genellikle başkan kimliğinde karşısındakini kaplıca doktoru

olarak görmektedir. Başkan, toplum kimliğinin her zaman bireysel kimliğe benzer olmadığını göstermek için yaratılan bir karakterdir. Toplumun onu istediği gibi görmesini sağlamış, toplumsal ve bireysel kimliğinin aynı olduğuna inanmış ve bu değer yargısı çerçevesinde yaşamıştır. Ayrıca toplumsal kimliğinin baskın olması nedeniyle bireysel kimliği de gitgide toplumsal kimliğine benzemektedir.

Sonuç olarak, toplumsal ve bireysel kimliklerin birbiri üstünde birçok farklı etkisi olabilir.

“Bir Halk Düşmanı” yapıtında da bu etkiler Dr. Stockmann ve Başkan figürleri üzerinden anlatılmıştır. Toplum ve bireysel kimlikler zıt veya benzer olabilir ve bir diğerinin değişmesi ile diğeri de olumlu ya da olumsuz şekilde etkilenebilir. Bu noktada kimlik olgusunun insan için pek çok değişkeni beraberinde taşıdığı ve kimliğin birçok unsurdan oluşan ve herkes için biricik olan bütüncül bir yapısı olduğunu da belirtmek gerekir. Nasıl ki her birey tek, özel ve eşsizdir insanı var eden kimlikler bütünü de tıpkı bunun gibi tek, özel ve eşsizdir.

Mina AYDIN
Nehir ÖZDEMİR
Zeynep Nil İÇMEGİZ

Mina Aydın
Nehir Özdemir
Zeynep Nil İçmegiz

Türkçeyi Londra'da Konuşmak

Öz yurdunun dışında, ülkeye ve dile gönül veren insanlarla birlikte iken bir dili konuştuğunuzda, özlem bir ölçüde azalıyor nedense. Bu anlamda dilin ayrımlı işlevlerinden de söz etmek yanlış olmasa gerek. Düşünmek için bile herhangi bir dile gereksinim duyduğumuz, her nedense çok kimsece bilinmez. Dilin yalnızca ağızdan çıkıp dışarıya dökülebildiği zamanlar var olduğu sanılır. Ana dilinin dışında ikinci bir dili konuşabilen insanlar daha iyi bilir bunu. Başka dilde düşünmek, sıkça başa gelen bir durumdur, birden fazla dil bilenler için. İletişim evreninde dilin farklı işlevlerini irdelerken ortaya çıkan satır başlıklarını, paragraflara bölerek özetlemeye çalıştığımız düşsel yazılarımızı sürdürüyoruz. İngiltere’de geçen hafta dostlarla birlikte olduk. Ara sıra Türkiye’ye gelseler de çok uzun yıllardır orada çalışan ve yaşayan Türk dostlarla... Çevrelerine yabancılaşmış insanların bolca yaşadığı bir yer orası da. Alışlagelmiş standart karşılaşma sözcükleri ile sınırlı kalan, birbirlerinin dünyalarına girmeyen, başlıca yaşam biçimleri olan düzenli ve uzun çalışma ve de yılda bir kez tatil yapma dışında çok fazla ayrımları olmayan gelişmiş (!) bir toplum var kısacası İngiltere’de de. Kalabalıklar içinde yapayalnız bireylerin kendi adacıklarında özgür yaşadığı tipik bir Avrupa ülkesi yani. Yaşadıkları ülke televizyonunda, ülkemiz sporcularının, müzik ve bilim adamlarımızın, uluslararası başarı haberlerini görünce, kendilerini tutamayıp ağladıklarını anlattılar. Uzun yıllardır ülke dışındalar. Çoğu çifte pasaport sahibi. Artık bulundukları ülke-

de de bir futbol takımı var tuttukları. “Kültür Şoku”nu atlatalı uzun yıllar olmuş sözün kısası ama Türkiye’den gidenlerle birlikte olmak, Türkçe konuşmak, halâ pek çok hoşlandıkları bir etkinlik onlar için. Tanımlayamadıkları, anlatmalarını istediğimde çok da başarılı olmadıkları duygusal betimlemeleri, bu tür etkinliklerde gözle görülür, elle tutulur bir hale dönüşüyor neredeyse. Üzerindeki burukluğun hiçbir zaman tam olarak yok olmadığı doğum günleri, sünnet törenleri ya da nişan, düğün gibi mutlu anların yaşandığı toplantılar, her zaman Türkçe diyalog ve şarkılar eşliğinde lakin hep bir yerlerden uzakta yapılıyor sanki. Türkiye’de yaşayan “Yabancı”larda da sezmiştim daha önce, paylaştıkları benzer duyguları. Yalnızca Türkçe ile ilgili ya da bize özgü değil yani konu. Yanılmıyorsam 1986 yılından bu yana Türkiye de çeşitli gazetelerde köşe yazıları yazan, içimizden biri haline gelmiş Andrew Finkel’i, Kumkapı’da İngiliz arkadaşlarıyla bir yemekte gözlemleme fırsatı bulmuştum ve şaşırmıştım ya da ilginç gelmişti diyeyim. Orada da onlardan biri gibiydi. Özlem gideriyordu. Yurt özlemi su yüzüne çıkmıştı sanki. Masada yalnızca İngilizce konuşuluyordu. Düşünbilmenin ön koşulu, herhangi bir dili bilmektir. Sağlıklı düşünmek ise dili iyi bilmekle olasıdır. Dilin, başkalarıyla iletişim kurmak dışında, düşünmenin bir aracı olması, ana dilinde düşünmeyi sürdüren bireylerin yabancı ortamlardaki dirençlerinin artmasını sağlayıcı etki yapıyor. Bu yanı ile neredeyse bir bireysel savunma mekanizmasına dönüşerek, kültür

şokundan kaynaklanabilecek çöküntüyü önlüyor. Ancak öbür yandan da içinde bulunulan ortama uyum sağlanması konusunda da ters etki yapan bir direnç niteliği sergiliyor. Bir baş-

ka biçimde söylersek Londra'da Türkçe konuşmak, Türkiye'de Türkçe konuşmaktan ayrımlı etkiler yapıyor konuşan üzerinde.

Uzaklarda Ana Dil

İnsanların iletişim kurma, düşünebilme gibi ihtiyaçları sonucu ortaya çıkan diller, coğrafyadan coğrafyaya değişir. Dünyada pek çok farklı dil olmasına rağmen insanları en çok etkileyen dil kendi ana dilleridir. İnsanlara evlerini, ülkelerini anımsatan ana dillerin etkisi konuşulduğu yere göre de değişir. Yılmaz Ersöz “Türkçeyi Londra’da Konuşmak” adlı denemesinde dillerin işlevini ve ana dillerinin insanlar üzerinde yarattığı etkiyi açık ve yalın bir anlatımla ele almıştır. Tüm halka hitap eden düzyazı, birinci tekil anlatıcının bakış açısıyla yazılarak yazarın kendi öznel görüşleri belirtilmiştir. Bu makale de dilin düşünmedeki önemi, yurdundan uzak yaşayan insanların memleketlerine ait bir parça gördüklerinde etkilenmeleri ve yabancıların da memleket özlemi çekmesini ele alan üç farklı konu, gelişme paragrafına ayrılarak yazılacaktır.

Bazı insanlar dile sadece iletişim kurmak için gereksinim duyulduğunu zannetse de aslında düşünmek için de dil gereklidir. Bu durumu birden fazla dil bilen insanlar daha iyi anlar. Yazar, bu konu hakkındaki görüşünü belirtirken devrik cümlelerden yararlanmıştır. “Başka dilde düşünmek, sıkça başa gelen bir durumdur, birden fazla dil bilenler için.” yazarın metin boyunca kullandığı devrik cümle örneklerinden yalnızca bir tanesidir. Metin boyunca devrik cümlelerden faydalanan yazar, düşüncelerini vurgulayarak edebi bir anlatım ortaya koymayı ve yüklemi vurgulamayı amaçlamıştır.

Kendi yurdundan uzakta yaşayan insanlar, memleketlerinden bir parça gördüklerinde veya ana dillerini duyduklarında oldukça etkilenirler. Yazar, İngiltere’de görüştüğü dostlarından bahsederek bu duruma kendi de-

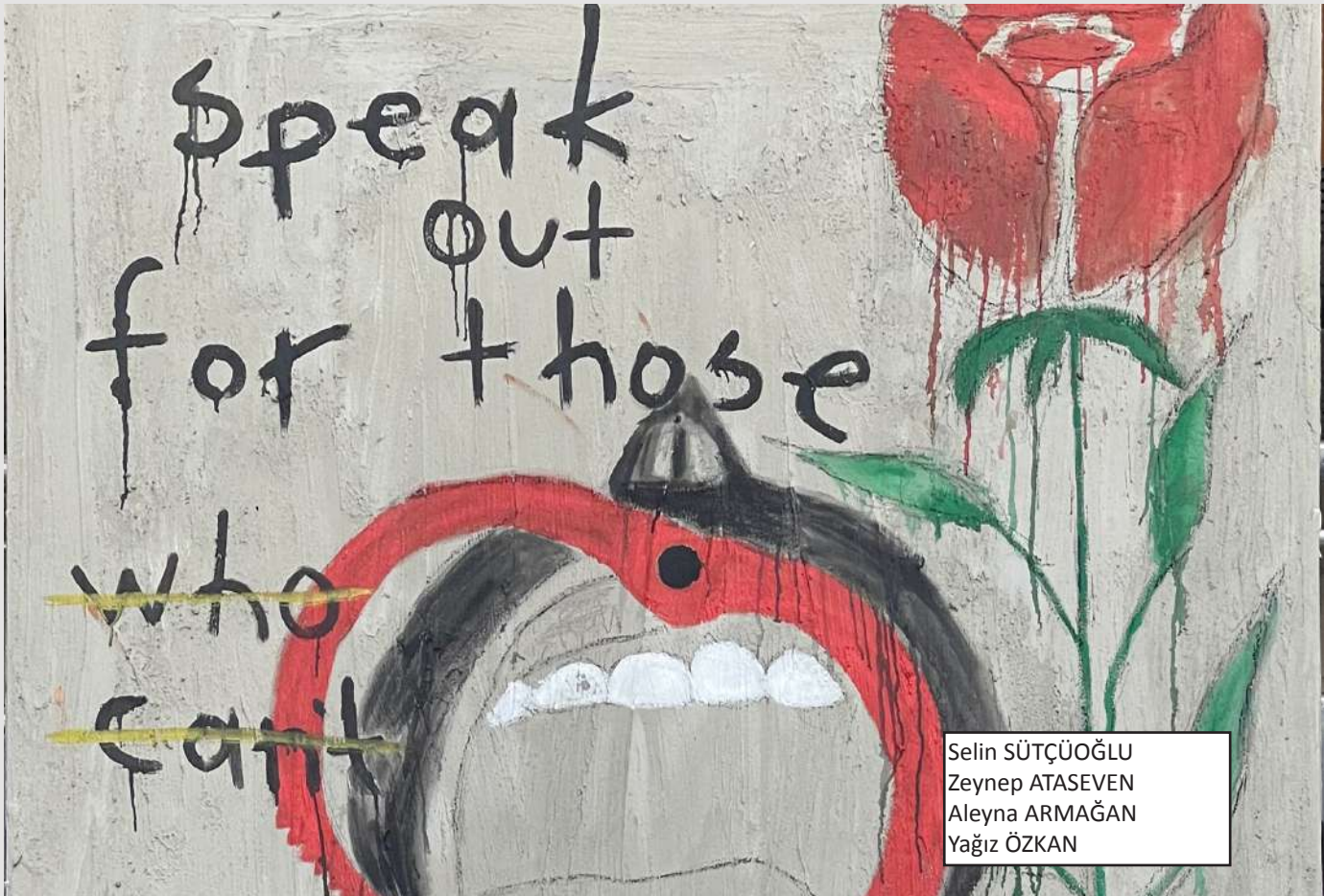

neyimlerinden örnek vermiştir. İngiltere’den “çevrelerine yabancılaşmış insanların bolca yaşadığı bir yer orası da.” şeklinde bahseden yazar, “da” bağlacının kullanımıyla Türkiye’deki insanların da çevresine yabancılaştığını belirtmiştir ve iki ülkenin de benzer bir özelliğinden bahsederek karşılaştırma tekniğine başvurmuştur. Ayrıca “gelişmiş (!) bir toplum var kısacası İngiltere’de de.” ifadesinde kullanılan “(!)” noktalama işareti, yazarın ironi yaptığını gösterir. Hem Türkiye’nin hem de İngiltere’nin “düzenli ve uzun çalışma”, “yilda bir kez tatile gitme” gibi olumsuz ortak özelliklerinden bahseden yazar, İngiltere’nin gelişmiş olarak nitelendirilmesini karşılaştırma tekniğiyle ve noktalama işareti seçimiyle eleştirmiştir.

Kendi yurdunu özleme durumu sadece Türkiye veya Türkçeye özgü olmayıp “yabancı”larda da görülür. “Yabancı” sözcüğünü tırnak işareti içerisinde kullanan yazar, yabancıların da yurtlarını özleyebileceğine vurgu yapmayı

amaçlamıştır. Yazar, tekrar kendi deneyimlerinden örnek göstererek Türkiye’de yaşayan “Andrew Finkel”i İngiliz arkadaşlarıyla yemek yerken gördüğünden söz etmiştir. Bu deneyiminden “Ve şaşırmıştım.”, “Özlem gideriyordu.” gibi kısa cümleler aracılığıyla bahseden yazar, anlatımı açık hale getirmeyi ve daha vurgulu bir anlatım ortaya koymayı amaçlamıştır.

Sonuç olarak “Türkçeyi Londra’da Konuşmak” başlıklı yazıda kendi ana dillerinin insanlar üzerindeki etkisinin daha fazla olması ve yurtlarının dışında kendi ülkelerine ve diline gönül veren insanlarla olan iletişimin özlemi azaltması ele alınmıştır. Yurt dışında kendi ana dilini konuşan birisini görmek, insanlara ülkelerini hatırlatarak özlem gidermesini sağlar. Bu nedenle ana dilin yurt dışında konuşulması, yurt içinde konuşulmasından daha büyük bir etkiye sahip olabilmektedir.

Kan, Kanıyor musun

“Kan, Kanıyor musun?”

Bir aşk mektubunun bitişi, sorması gereken soru bu değildi. Parfüm ve mürekkep ve belki göz yaşı.

Tenteden çadırın muşamba kokusu, cepheden sızan toz, pansuman bezlerinin bitişi, tabii ya, pansuman bezleri bitmişti.

Ne arardı burada, parfüm ve mürekkep ve belki göz yaşı.

Hemşire katladı askerin göğsünden bulduğu kağıt parçasını, adamın omzundaki şarapnel açıklığının üstüne bastı ve kağıt kana bulanıp kağıtlığını kaybedene kadar geçen bir saniyede aşkın kurtarıcılığına inandı.

Ve kan geçti ellerine kağıttan ve parçalandı kağıt ve düşündü hemşire,

Aşk burada ne arardı? Ne kadar yaşardı?

Aşk insanlıktan gelirdi onun bildiğine göre.

Ve bilme özgürlüğünü de henüz çok yeni kazanmıştı.

Kazanmamıştı hatta, özgürlük ihtimalinin farkına varmıştı yalnızca.

Bu cephede kazanılması gereken yegâne şey zaferdi vatan uğruna.

Bu ihtimal uğruna bastırıyordu şimdi de elinde kalan son fanilayı, kendi fanilasını, bu askerin yarasına, çünkü bu savaş kendi savaşıydı.

Onun, askerin, askerin evde tüm orduya yorgan diken sevgilisinin, doğmaya çalışan bir milletin savaşı, savaş sırasında ve savaşın içine doğup ağlayan tüm bebelerin çığlıkları, Aldıkları her nefes ve damarlarındaki son damla kan ortaktı.

Aşk insanlıktan gelirdi ve hemşire görmüştü Türk askerlerini, hepsinin gözü pekti, görmüştü İngiliz askerini, görmüştü Rusları, görmüştü Fransızı.

Vurulduklarında aynıydı acıları, yardıma ihtiyaç duyduklarında, hemşire, bu çadırı güvenli bir ülke yapmıştı.

Elindeki bez parçasını hala tamamen kaplamamıştı askerden çıkan kan, hemşire de hala vazgeçmemişti.

Etrafında her şey yaşanmıştı mübadele esnasında, ama uçan kuş bile dönüp bakmamıştı arkasına, sorgulamamıştı değerlerini, kavgasından vazgeçmemişti. Çanakkale’nin önemini bilir gibiydi uçan kuş da, yaralı asker de hemşirenin evde yaşlı annesiyle bıraktığı bebese de. Aşk insanlıktan gelirdi.

Cephede yalnız bir aşka izin vardı.

İzinden ziyade yalnız bir aşk yaşardı cephede.

İnsanın insana olan aşkının yerini, Çanakkale topraklarında insanın vatana olan aşkı alırdı.

Ve bu aşk ölmezdi âşık olanın ölümüyle.

Hemşire, tenteden çadırın muşamba kokusunda, cepheden sızan tozda, pansuman bezlerinin bitişinde rastlardı bu aşka.

Kendi ellerinin suyun altında başkasının kanını akıtmasına bakarken.

Kutsaldı bu kan.

Asker adamın sevgilisi de biliyordu bunu.

“Kan, Kanıyor musun?”

Yaralı mısın, savaşıyor mısın? Demekti.

Hemşire sorunun bencil olmadığını biliyordu derinlerde, kadın eve gelip gelmeyeceğini sormak istese de bunu anlatmıyordu suali, bunu hemşire de asker de askerin sevgilisi de biliyordu, bu mektubu okuyan ve okuyabilecek herkes gibi.

Yaralı mısın? Kurtaracak mısın ülkemizi?

Yoksa bir patik az mı öreyim? Demekti.

Hemşire, bir teğmenin karısına yazdığı mektubu okumuştı zamanında. Top mermilerini

nasıl getirebileceğini anlatmak istemişti, ikinci mektubum bu, diyordu teğmen, planın üzerinden geçmek istemişti. Belli ki teğmen de duymuştu Kara Fatma'yı.

Hepimiz duymuştuk Kara Fatma'yı, Şemsi Nene'yi, Mücahide Hatice Hanım'ı, Melek Hanım'ı,

Ve hepsi duymuştu cephedeki tüm diğer kadınların adlarını.

Hemşire, teğmenin mektubunu geride bıraktığı köstekli saatle birlikte bulmuştu.

Teğmenin üniformasından bir parça, mayın tarhının yanında bulundu.

Teğmen mektubu gönderememiş, karısıysa cepheye hiç gelememişti.

Ama tabii ya, hemşire hatırlıyordu kara kara top mermilerin cepheye gelişini.

Teğmenin karısı getirmemişti ama kimin getirdiğini de hatırlamıyordu.

Hatırlamıyordu şimdi Hemşire kendi adını. Soğuk gecede tek tulumu paylaştığı arkadaşının adını da bilmiyordu.

Önemi de yoktu Fatma'ymış, Ayşe'ymiş, Zeynep'miş. Onlar artık tek vücut tek zihindi. Onlar, vatan aşığı birer Türk kadınıydı.

Hemşire ya da "müerrize" olmak yetiyordu onlara; cephe onları hatırlıyordu hatırlamasına, ama birkaç isim dışında, onlardı işte savaşın adsız kahramanları.

Onlardı vatan aşığıyla akan kanların sahibi de gerektiğinde, akan kanın durdurucusu da; onlardı ölüm de kalım da.

"Kan. Kanıyor musun?" kanıyordu tabi, eli görünmez olmuş, kanı askerin kanına karışmıştı şimdi.

Kanıyordu tabi cepheye atan ve cephe için atan her yürek ve bu kan, bu davaya inanç demektir. Aşk insanlıktan gelirdi.

İnsan vatanını severdi.

Ölünürdü tabi aşk uğruna da aşk yine ölmezdi.

Hemşire de asker de ölürdü vatan uğruna, Çanakkale topraklarına ayak basan herkesin aynı şey vardı aklında,

Vatan dökülen kanlarla sulanıp ayakta kalacaksa, o akan kanlarla arınıp zafere koşacaksa ve tek yolu buysa bunun, ülkem benim kanla-

rımdan yeniden doğsun.

Gerçi azalmıştı şimdi askerin kanaması.

Düzeliyordu nefes hızı.

Hemşire fanilasından yaptığı tamponu sıkı.

Soğuktan gece ama soğuk ona işleyecek değildi, Türk askeri önce düşmanla sonra yaralarıyla savaşmadan vazgeçecek değildi.

Sonraki sedyeye geçmeden durdu ve çöp kutusuna attı kan kaplı mektubu:

Kutuya düşüşü savaş alanına düşen bombadan çok duyuldu

Mektup sargı bezlerinin arasında kayboldu.

Burada, cepheye olabilecek tek aşkın vatan aşkı, geçmişin ve geleceğin ve arada barındırdığı her şeyin artık bu çadır, tek gerçeğin cephe olduğunu sessizce hatırlatır gibi.

Zaten bu gerçeğin bilinmesi için söylenmesine de ihtiyaç yoktu.

Son bir bakış attı kan kaybetmeyi bırakmış askere.

Kurtuluş oydu, kurtuluş kendisiydi, kurtuluş yan sedyede de yatan ve hala yaşam mücadelesi veren yaralı askerde.

Bir kez daha yıkadı sonra ellerini, kanları akıttı, kutsaldı bu kan.

Sessizce fısıldadı, sanki askerin sevgilisi duycaktı,

Duyması için söylenmesine de gerek yoktu gerçi.

"bir patik daha örülecek,"

İmkânsız görünüyordu zaman zaman her şey ama hemşire inanırdı, imkânsızı başaracaklardı.

"Çanakkale zaferi de kazanılacak"

İçeriden adını bilmediği arkadaşı seslendi ona sonra; acele etmesi için, elinde bu sefer kendi fanilasını tutuyordu o da

"Bir pansuman daha yapılacak"

Orada yatan her asker birdi onun için.

Sıradaki pansuman bir Anzak askeri için.

Yarası çok derindi askerin.

Bilinci yerinde değildi, elindeki fanilayla yapmaya çalıştığı pansumanın askeri kurtarması için artık çok geçti.

Kurtaramamıştı onu.

yitip gitmekte olan askere baktı, elindeki kanlı

fanilaya sonra,
tabii ya, pansuman bezleri bitmişti.
karşısındaki canın son nefesini vermesiyle,
hemşire de kendi canının bir parçasını bırak-
mıştı orada “Vatan uğruna” çığlıkları arasında
yitip giden her canın kalanlardan bir parça gö-
türmesiyle.
Olamazdı, kabul etmek istememişti hemşire.
İlk geldiğinde demişti ki insan canı bu kadar
kıymetsiz olamazdı.
Sonra ölenlerin gözündeki gururu da görmüş-
tü üzüntüyle birlikte,
O an gözü ilişti, bir mektup vardı askerin ce-
binde.
Bu defa anlamaz gözlerle cümlelerini taradı-
ğı dilde, kim bilir nasıl bir kahramanın destanı
vardı.
Anlamadığı dilde, ona benzemeyen, şimdi sol-
muş bu yüzde, umudun izleri saklıydı.
Bir Anzak askerinden olmuştur karşı ordu,
ordu bir azalmıştı,
Mektubu yazan, şimdi bir sevdiğinden ayrıl-
mıştı.
Bilir miydi ki bu Anzak askerinin niye geldiğini
niye öldürdüğünü niye öldüğünü?
Hemşire bilir miydi?
Tanımadığı bu vatanın askerlerini tanımadığı
başka bir vatan uğruna acımadan öldüren as-
kerin çaresizliğini bilir miydi?
Yapılan propagandaları, askerin yaşadığı akıl
tutulmasını peki askerin buraya “gönüllü” gel-
diğini bilir miydi?
Asker biliyor muydu, asker gönüllü müydü?
Cephede yaralıların gözlerinden görüyordu
hemşire, cephede gerçekten başka bir şey kal-
mıyordu.
Tarih sayfaları biliyor muydu bu askerin ölmek
istemediğini?
Bilmezdi, kimse bilmezdi. Bilinmek istemez-
di bu yiğitlerin nasıl canlarını, kanlarını feda
ettikleri. Bu askerlerin adları bile anılmazdı.
Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen
analar ve onların gözyaşları bilinmezdi. Ama
biliyordu şimdi Türk halkı.
Yan sedyede, iyileşecek olan Türk askeri de
canı yitip giderken görüyordu o yabancıyı, bil-
mediği bir amaç uğruna ölen. Geldikleri yer-

de, tarihte, belki bilmezdi, kimse bilmezdi öl-
mek istemediğini, kayıp canları kayıp olmanın
ötesine gitmezdi. Gördü Türk askeri, bildi Türk
halkı, Türk halkı vefalıydı, Türk halkı bilirdi pro-
pagandayı.

Anzak askeri şimdi kayıp değildi.

Bugün kayıp değil Anzak askeri.

Canlarını verdiler bu toprakta, toplar, mermi-
ler, çığlıklar arasında, “vatan uğruna” nidaları-
nın arasında, bilmedikleri bir dilin. Vatan uğ-
runa nidaları, her harfteki varlığı umudun.

Sonra bu toprakların bir parçası olmuşlardı.
Onlar Mehmetçiklerle yan yana, huzur için-
de uyumuşlardı. Yadırgamadı Türk kanı onla-
rı, kanları kanlarımıza karıştı. Yaralı askerlerin
bağrısları arasında bu gerçek hemşireyi rahat-
lattı.

Kayıp değildi, onların, yabancı bir ülkede ölen
ruhları.

Bilmese hemşire, bu vefanın içten geldiğini,
zulüm olsa tek gerçek, belki devam edemezdi.
Hemşire vefalıydı. Dayanmazdı kalbi.

Hemşireler, “müemerrizeler” kalpleriyle, canla-
rıyla, başlarıyla...

Barış sarana kadar yurdunu, hemşirenin, da-
yanacaktı kalbi.

Devam etti.

Amaç uğruna ölenlerden sonra, istemeden sava-
şa sürüklenenden sonra, korkandan ve gurur-
lanandan, sonunda umut uğruna, barış uğru-
na bir ölüme ulaşandan sonra,

Savaşı kazanmaya yakın bulunduğu bilinciyle
gözlerini kapatan Türk askerlerinden, yaşama-
ya devam eden veya kayıp hisseden Anzak as-
kerlerinden sonra,

Savaş ortamında bir barış çadırı yarattıktan
sonra,

Hemşire devam etti.

Çünkü ölenle ölünmezdi ama yaşayanlar için
yaşama tutunulurdu, hemşire yaşamın gücü-
nü elinde tutuyordu. Bu yüzden en iyisi dü-
şünmemekti. Bildiği, ölüm vardıysa o yoktu,
o olduğundaysa ölümü düşünmek için zaman.
Tek bir kez ölmüyordu hemşire.

Tanıdığı, dilini anladığı, anlamadığı her ölüm
ruhunda bir yaraydı da

Devam edilecekti.

Savaş kazanılacaktı, kaybedilen her bir cana rağmen, onlara ithafen, onların sayesinde. Düşünmeyecekti vatan uğruna her bir can feda edilene kadar, Ordu bitse ve her bir can gitse, hemşire bu barış çadırında savaşıyordu son ana kadar. Düşünmeyecekti yine de kurtarabileceği canlardan fazlasını,

Yaraların ve akan kanın hiçbir zaman olmamıştı ırkı.

Vatanın kurtuluşu olan askerler zafer çiğlikleri arasında sevinç gözyaşları dökene kadar, Hemşirelerin elleri, faniaları, gönülleri kandan arınana kadar...

Savaşacak, savaşacak, savaşacaktı.

Alina ÖZMENEK
İpek Melis AYGAN

Otoritenin Baskısı

Otoriter tarzda demokrasilerin hâkim olduğu siyasal ve toplumsal düzenlerde bu düzene karşı olan herhangi bir fikir, otorite tarafından eleştiriye tabii tutulacaktır. Bu karşıt düşüncelerin sahipleri de düşünceleri ile dışlanacak ve susturulacaktır. Henrik Ibsen'in "Bir Halk Düşmanı" adlı tiyatro metninde de düşünce özgürlüğünün ve savunucularının ortadan kaldırıldığı bir siyasal ve toplumsal düzen Peter Stockmann ve Dr. Stockmann figürleri aracılığı ile anlatılmaktadır. Bu anlatımda semboller, betimlemeler, sıfatlar, noktalama işaretleri, kutupluluk, farklı cümle türleri, leitmotifler, ironi ve diyaloglar kullanılarak düşünce özgürlüğü sorunu eleştirilmektedir.

Yönetme gücüne sahip olan otoritelerin, statülerini koruma ve otoritede kalma istekleri yönettikleri toplumda düşünce özgürlüğüne izin vermemelerine yol açar. Yapıtta da başkan olan Peter Stockmann figürü ile bu durum eleştirilmektedir. Başkan figürünün bu tutumu, kullanılan kaplıca sembolü ile aktarılmaktadır. Kokuşmuş ve yozlaşmış bir siyasi yapıyı temsil eden "kaplıca" sembolü Başkanın da yozlaşmış otoritesini eleştirmekte, bu yozlaşmışlığın sonucu olan alternatif düşüncelere yer vermeme durumunu da göstermektedir. Başkan figürü benzer bir biçimde bu kokuşmuş kaplıcayı ve temsil ettiği yozlaşmışlıkları saklamaya çalışmakta ve bu durum, başkan figürünün uzun ve süslü cümleleri ile verilmektedir. Başkanın yozlaşmışlıkları örtmek için kullandığı bu cümleler ve yapıtta alternatif düşünceler yayıldıkça, başkanın uzun cümlelere

başvurması sıklığının artması da bu durumu desteklemektedir. Başkan figürünün diyaloglarından önce konuşan figürlerin, konuşmalarının, üç nokta kullanımı ile yarım bırakılması da aynı şekilde başkanın ve otoritenin alternatif düşüncelere karşı olan baskısını göstermekte, bu şekilde düşünce özgürlüğü sorunu bir kez daha eleştirilmektedir.

Baskıcı otoritelerin demokrasi sistemini çıkarları doğrultusunda değiştirmeleri ve bu değişimlere karşı olan düşünceleri bastırmalarının etkileri, karşıt düşüncelerin sahipleri üzerinde görülebilir. Yapıtta kaplıca sembolüne ve temsil ettiği yozlaşmış demokrasiye karşıt figür olarak Dr. Stockmann figürü kullanılmaktadır. Dr. Stockmann'ın diyaloglarında sıkça kullanılan ünlem işareti ile Dr. Stockmann'ın otorite ile bu karşıtlığı vurgulanmaktadır. Aynı şekilde ünlem işaretinin kullanımı Dr. Stockmann'ın eleştirilerinin ciddiliğini de göstermektedir. Dr. Stockmann'ın kısa ve yargılı cümleler kullanması da Stockmann'ın sisteme olan eleştirilerini net bir biçimde aktarmak için kullanılmaktadır. Bu güçlü eleştirilere rağmen doktorun düşünceleri yalanlanmakta ve susturulmakta, bu durum doktor ile başkan figürlerinin kutupluluğu aracılığı ile aktarılmaktadır. Kutupluluğun kullanımı düşünce özgürlüğüne karşı çıkan otoriteyi eleştirmektedir. Başkan ve temsil ettiği otorite, bu konuda doktorun düşüncelerini sınırlamakla kalmamakta ve onu "Halk Düşmanı" ilan etmektedir. Bir leitmotif olarak değerlendirildiğinde Halk Düşmanı ifadesi ve bu ilan, alternatif düşünceleri nede-

niyle doktorun ve fikirlerinin susturulmasını göstermekte ve otoriter demokrasilerin alternatif düşüncelere karşı olan tutumunu gözler önüne sermektedir. Doktorun düşüncelerinin halkı, kaplıcanın kirli suyundan korumak amaçlı olması ise halk düşmanı leitmotifi ile ironinin de kullanıldığını göstermekte, bu ironi düşünce özgürlüğüne izin veremeyen bir demokrasinin tutarsız oluşunu sergilemektedir. Karşıt olarak başkan ise bu ironik durumun sorumluluğunu üstlenmemekte ve doktoru olumsuz sıfatların kullanımı ile halkına betimlemektedir. Sıfatların kullanımı ile sağlanan olumsuz betimlemeler, başkan figürünün ve otoriter demokrasinin alternatif düşüncelere karşı olan saldırgan tutumunu da belirlemektedir.

Demokratik yapının otoriter yönetim ile bir-

leştirilmesi beraberinde düşünce özgürlüğüne ve alternatif düşüncelere izin veremeyen bir siyasi ve toplumsal yapıyı getirmektedir. Bu yapının yozlaşmışlığını eleştiren bireyler ve düşünceleri ise daha da büyük bir karşı eleştiri ile karşılaşmaktadır. Henrik Ibsen'in Bir Halk Düşmanı isimli tiyatro metninde Peter Stockmann figürü baskıcı otoriteyi, Dr. Stockmann figürü ise alternatif ve yenilikçi düşüncelere sahip bireyleri temsil etmesi için kurgulanmış, bu iki karakterin kutuplaşması otoritenin alternatif düşüncelere yer verme konusundaki yetersizliğini yansıtmıştır. Bu bağlamda yapıt, evrensel bir sorun olan düşünce özgürlüğü sorunsalını zamansız bir sorun olarak eleştirmiş, Dr. Stockmann figürünü ise bu soruna karşı yapılan mücadelede gösterilmesi gereken çabayı ve azmi okura aşılama için kullanmıştır.

Defne ÖZDEMİR

Konçınalar'da Ezen ve Ezilen İlişkisi

Farklı sınıflardan oluşan bir toplum düzeninde, zayıflar ezilen konumunda iken güçlüler ise ezen konumunda yer alırlar. Bir eserdeki sınıf farkı, farklı sosyal sınıflardan bireyler veya gruplar arasındaki eşitsizliklerin tasviri ve keşfedilmesi anlamına gelir. Toplumsal sınıf farkı, yazarların genellikle eserlerinde zenginlik, eğitim ve sosyal statüdeki farklılıklardan kaynaklanan gerilimlerin ve eşitsizliklerin vurguladığı bir konudur. Hem Henrik Ibsen'in "Bir Halk Düşmanı" oyununda hem de Haldun Ta-

ner'in "Konçınalar" adlı öyküsünde öne çıkan bir tema olan "toplumsal sınıf farkı" eserlerde ezen-ezilen çatışması üzerinden aktarılmıştır. İki eserde de yazarlar farklı anlatıcılardan ve sembollerden yararlanmışlardır.

Haldun Taner'in kaleme aldığı durum öyküsü olan "Konçınalar", alegorik bir yapıda yazılmıştır. Sınıflı toplum yapısına karşı eleştirel bir çözümleme niteliğinde olan eserde, İskambil destesini oluşturan her bir kağıt, toplumda

yer alan farklı bir sınıfı temsil etmektedir. Eserde en tepede bulunan grup Aslar iken en alt kesimi Konçınalar temsil etmektedir. Yazar, Aslar ve Konçınalar arasında tezatlık kurarak, öyküde ana temalardan biri olan ezen-ezilen çatışmasını gözler önüne sermiştir. "Konçınalar bu bakımdan iskambillerin paryasıdır. Var oluşlarının sebebi sırf öbür kağıtlara basamak olmak, onların üstün mevkiini sağlamaktır. Alt basamak olmasa üst basamak neye, kime öğünecek?" (sayfa 37). Bu alıntıda görüldüğü üzere Konçınalar "alt basamak" olarak nitelendirilmiş ve var oluş nedenleri diğer kartlara hizmet etmeye indirgenmiştir. Toplumda diğer kağıtlar tarafından ezilen Konçınalar, öyküde toplumun alt kesimini temsil etmektedirler. Konçınalar öyküsünde yazarın kullandığı sıfatlar ve zarflar ise aslar ve konçınalar arasındaki

tezatlığı kanıtlar biçimdedir. Aslar anlatılırken “asil, kibar, sevimli” gibi daha pozitif çağrışımlı sıfatlar kullanılmışken, Konçinalar anlatılırken “güdük, sümsük, aşağılık” gibi negatif anlamlı sıfatlara yer verilmiştir.

Henrik Ibsen’in yazdığı “Bir Halk Düşmanı” oyununda, yozlaşmış bir toplumun içinde bulunan zayıf ve güçlü çatışması iki kardeş üzerinden anlatılmıştır. Oyunda, iki ana figür olan Dr. Thomas Stockmann ve kasabanın başkanı olan Peter Stockmann adında iki erkek kardeşin, tüm halkın sağlığını etkileyen önemli bir mesele hakkında çatışmaya girmeleri anlatılır. Oyunda Dr. Thomas Stockmann, kasabasının kaplıcalarındaki suyun kirli olduğunu keşfeder ve tehlike hakkında yetkilileri ve halkı bilgilendirmeye çalışır. Ancak kasabanın belediye başkanı olan öz kardeşi ve vatandaşların sağlığından çok kasabanın itibarını ve ekonomisini korumakla ilgilenen diğer nüfuslu kişilerin muhalefetiyle karşılaşır.

Oyunun temelinde yer alan, zayıf ve güçlü çatışması, kardeşlerin meslekleri üzerinden verilmiştir. Ağabeyi, yani Başkan Stockmann yönetici, siyasetçi ve otorite figürünü temsil ederken Dr. Stockmann meslek etiği, dürüstlük ve tarafsızlık gibi değerleri yansıtır. Kardeşler üzerinden aktarılan bu kutupluluk durumu kasabada Dr. Stockmann’ın kaplıcayla ilgili belirlemelerini açıklamak için düzenlediği açık oturumda belirgin bir şekilde görülür. “Evet bu kez gerçekten haksız olmalı ki, ne mülk sahipleri, ne de şehir kulübü ona salon vermek istememiş.” (sayfa 187). Bu alıntıdan yola çıkarak, Dr. Stockmann’ın toplumda daha üst konumda yer alanlar tarafından zaten bastırılmaya çalışıldığı, halkın da yöneticilerden çekindiği için ona kendisini temsil edebileceği bir alan vermediği söylenebilir. Bulduklarını halk ile paylaşamaması için halkın önde gelenleri tarafından sıkıştırılan Dr. Stockmann, zayıf ve güçlü çatışmasında “zayıf” ancak haklı olan kesimi temsil eder.

Perde boyunca devam eden açık oturumda Dr. Stockmann’ın ağabeyi olan Başkan Stock-

mann’a göre ne kadar güçsüz kaldığı anlaşılabilir. Sahne boyunca sözü Aslaksen tarafından kesilen Thomas Stockmann, istediklerini dile getirememiş ve oturum başkanı olan Aslaksen’in Peter Stockmann’a destek vermesi nedeniyle sözleri çarpıtılmıştır. Oyunun başından beri ‘başat çoğunluğun’ yani halkın kalburüstü kesiminin temsilcisi olarak sunulan Aslaksen, çıkarlarından olmamak ve yönetici desteğini kaybetmemek için kendi deyimiyle hep ‘temkinli’ davranmıştır. Oturumdaki tavrı da toplumda yöneticilerle işbirliği yaparak çıkar sağlayan insanların güttüğü denge politikasının yansımasıdır. Sıradan vatandaşa tarafsızlık olarak yansıtılan bu tutumların altında bilinçli bir yönlendirme bulunmaktadır. Nitekim bu oturumun sonunda Dr. Stockmann’ın halk tarafından “bir halk düşmanı” ilan edilmesi bu yönlendirmenin bir sonucudur. Güçlü- güçsüz çatışmanın diğer tarafını temsil eden Başkan ise yalanlarına rağmen halk tarafından haklı bulunan kişi olarak seçilmiştir. “Yaşasın, kendi kardeşinin sesini vazife sadakatiyle bastırmayı bilen faal ve çalışkan Başkanımız!” (sayfa 208). Alıntıda da görüldüğü gibi otorite figürü olan başkan, halkın çıkarını savunurken tarafsız olduğunu ifade ettiği sırada gerçekte halkı manipüle etmektedir. Bu durum demokrasilerde bile halkın kolaylıkla kandırılabilmesinin göstergesidir.

Sonuç olarak; güçlü-güçsüz, varlıklı-varlıksız çatışmalarına sıkça değinilen bu iki eserde toplumun sınıflı yapısına bir eleştiride bulunulmuştur. Bu sınıflı yapıya dikkat çekmek amacıyla yazarlar belli anlatım tekniklerinden ve sembollerden yararlanmışlardır. Eleştirilerini yaparken güçlü ve güçsüz arasındaki tezatlıklardan yararlanmışlardır. Öykü olan Konçinalarda, anlatıcının ifadeleriyle halk düşünmeye yönlendirilirken, tiyatro türündeki Bir Halk Düşmanı’nda Dr. Stockman’ın yalnızlığı, haklı olan tüm insanlığın yalnızlığını okura sunar. İnsanlık açısından önemli olan konçinalığımızı fark edip yalnız bırakılmaya ve dışlanmaya rağmen bunu değiştirme iradesini gösterip gösteremeyeceğimizdir.

En Üst
Sınıf

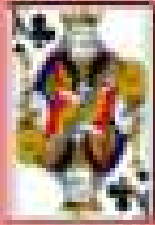
Aslar/Beyler

Ermeni Ailesi

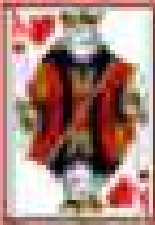
Kara Maça Beyi

Kendisinde meşum,
karanlık bir şeyler
seilir. Katolik papazı.

İspati Beyi

Bizans Prensi,
kumarbaz.

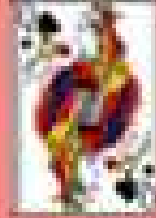
Kupa Beyi

«Bizden birisi»
Osmanlı Hanedanlığına
mensup, babacan.

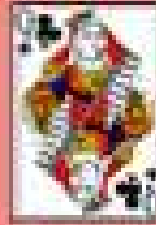
Karo Beyi

Selçuk Sultanı
Çelebi, zarif, asil
Şehbender. Emekli

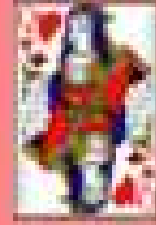
Maça Kızı

Dini bütün,
babasına çekmiş
«Kaba sofisi»

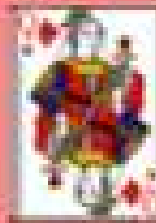
İspati Kızı

Ondan her türlü
sinsilik umulur.

Kupa Kızı

Hanım hanımcık,
eğitimsiz, evi çeviren,
bir hayat dostu.

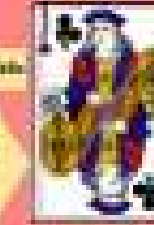
Karo Kızı

Şımartılmış, eğitime
önem vermeyen.

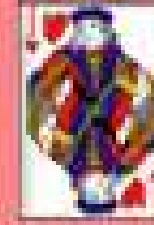
Maça Oğlu

Tuhaftiye
mağazası
işletiyor.

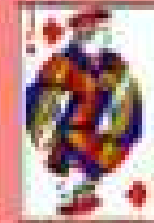
İspati Oğlu

Eyden eya kaçırır.
Kumar oynar.

Kupa Oğlu

Yumuşak başı, uslu,
kendi halinde.

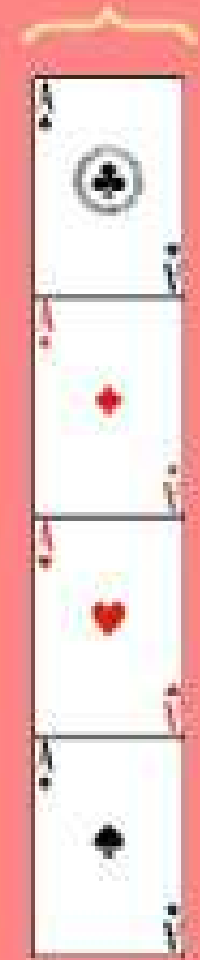
Karo Oğlu

Şımartılmış, okumayan,
oğlardan çok kıza yakın.
Uygunsuz insanlarla takder.

Onular

2. Alt
Sınıf

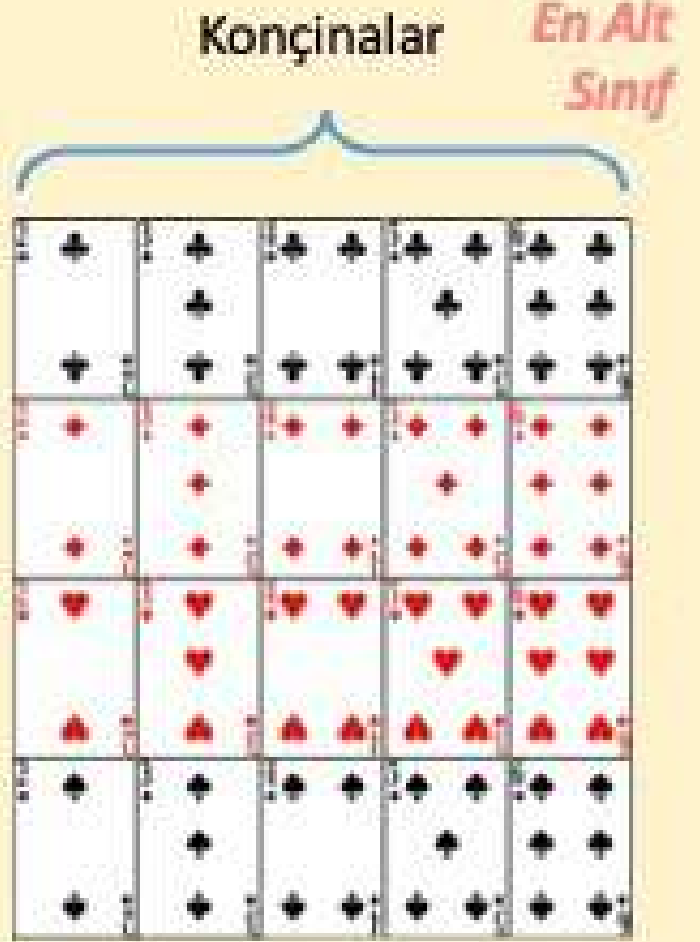
Sekizliler

Bir kral
havası,
padişah
cakası vardır.
İtibarlıdırlar.

Görmüş
Geçirmiş Aile

Konçınalar

Dışlanan, üzgün, küskün «alt basamaklar». İtilip kakılanlar. Üst basamakların öğünmesi için var olan grup.

Jolly Jokerler

Girdikleri oyuna renk ve heyecan katarlar. Çoğunlukla oyunlara dahil edilmezler.

Özgürlüğün Engellenmesi

İnsanın temel hak ve özgürlüklerinden bir tanesi, düşüncelerini özgürce hiçbir etki altında kalmadan söyleyebilmesidir. Bir bireyin bu hak ve özgürlüğü hiçbir şekilde ne sosyal kurumlar ne de otorite sahipleri tarafından elinden alınmalıdır fakat otorite sahibi insanların menfi düşünceleri ve çıkarıcı yaklaşımları her ne kadar “demokratik, vatansever” davranışlar olarak anılsa da başkalarının düşüncelerini özgürce ifade etmelerine engel olabilmektedir. 1882 yılında Henrik Ibsen tarafından gerçekçi-eleştirel bakış açısıyla yazılan “Bir Halk Düşmanı” adlı oyunda da Peter Stockmann’ın (Başkan) kendi çıkarlarını korumak amaçlı Thomas Stockmann’ın (Doktor) fikirlerinin halka beyan etmesini engellemesi ve Doktor’un düşüncelerini rahatça söylemesine engel olmaya çalışmasını konu almaktadır. Bu durum yapıtta Peter ve Thomas figürlerinin kutupluluğu ile benzetmeler, noktalama işaretleri, soru-yanıt tekniği, ben dili ve kelime seçimleri incelenerek ele alınacaktır.

Bireyin karakteri ve davranışları, onun eylemlerini etkileyen temel faktörlerden bir tanesidir. Henrik Ibsen tarafından yazılan “Bir Halk Düşmanı” adlı metninde okuyucuya sunulan Başkan ve Doktor figürlerinin farklı karakterlere ve kişiliklere sahip olması; anlatıcı tarafından zıt, birbirinden uyumsuz özellikler kullanılarak kutupluluk tekniğiyle anlatılmıştır. Doktor mütevazı, idealist, humanist, özgürlükçü ve misafir-perver biriyken bunun tam tersi olarak Başkan; etik değerlerden yoksun, fırsatçı ve daha çok kendi çıkarlarını kollayan,

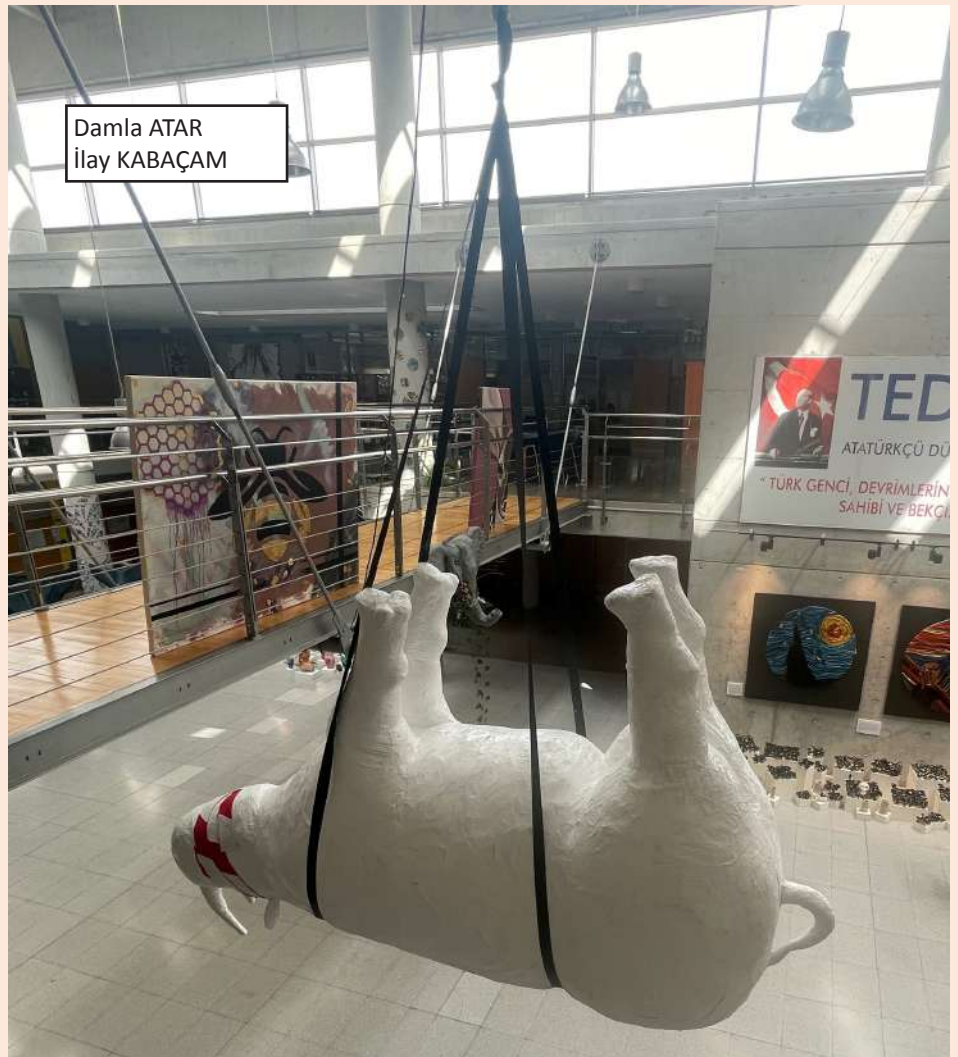
benmerkezci bir figürdür. Doktor’un hümanist bir bakış açısıyla olaylara bakması ve başkalarına karşı misafirperver oluşu- halktan kişilere evinde yemek ikram etmesi- istemeden doktoru başkalarına karşı hoşgörülü ve onları ağırlayıcı bir kişiye büründürmüş ve onun halkın yanında bir kişi olmasını ve başkalarının düşüncelerine ön yargılarla yaklaşmamasını sağlamıştır. Bunun tam tersine Başkan’ın fırsatçı olması, kendi otoritesini korumayı amaçlaması; onu ben odaklı bir figür hâline dönüştürüp diğer düşüncelere karşı saygılı olmamasına neden olmuştur.

Metinde Başkan’ın asası ve paltosu, onun düşüncelere söz hakkı vermediğini gösteren bir diğer unsurdur. Başkan’ın doktor ile diyaloglarında asasını ve paltosunu giymesi ve “bundan sonra başkan benim, benim sözüme uycaksınız” sözleriyle “asa ve paltonun” gücü ve otoriteyi temsil ettiği ele alınabilir. Bu sözleri daha önce söyleyen Başkan’ın sözlerinin tekrar edilmesi ve “benim sözümü” tamlamasının vurgulanması, gücü elinde tutan “demokratik düzenin başında olan” kişiler tarafından başkalarının sözüne gerek duyulmadığını okuyucuya göstermektedir. Yapıtta bu sözlerle gücü elinde tutan Başkan’ın kendinden başka kimsenin sözüne önem vermediğini ve tek otorite olarak kendisini saydığı gösterilmiştir. Ayrıca I. perde Başkan’ın “biz” dilinden ben diline dönüşen konuşması “biz sana böyle yasaklıyoruz” ve “ben sana yasaklıyorum ve itaat etmelisin.” ifadelerinde doktorun kaplıcayla ilgili düşüncelerinin yayılmasını engellemiş

ve düşüncelerini rahatça söyleyememesine neden olmuştur. Yapıtta, ben dili kullanımıyla yönetimin, otoritenin ve gücün tek adamda olduğunu gösterilmiş ve toplumda düşünce özgürlüğüne yer verilmediği vurgulanmıştır. Yine anlatıcının “itaat” kelimesini seçmesi yasaklara uymayı zorunlu hâle getirmiş, yasaklarla birlikte söz söyleme hakkının elden alındığını göstermiştir.

Yazar Başkan’ı, Hovstad’ı ve diğer Halk’ın Postası üyelerini hatta mülk sahiplerini çiftlik tavukları ve sokak köpeklerine benzeterek, Başkan’ın, Hovstad’ın ve Halk’ın postası üyelerinin kendi çıkarlarını korumak adına kimlik oluşturmadıklarını göstermektedir. Metinde kullanılan üç noktaların ve ünlemlerin kullanımının metnin ironik dilinin yansıtılmasında etkisi vardır. Hovstad’ın yedinci perdede “ben özgür düşünceli biriyim!” ifadesindeki ünlem, Hovstad karakterini sonradan Başkan’ın yanında olup Doktor’un düşüncelerini yansıtmaya engel olacağını ve Başkan’ın manipülatif, çıkarıcı tarafından etkilenip kendi düşünceleriyle değil Başkan’ın istediği şekilde hareket ettiğini ve özgür düşünceli olmadığını göstermiştir. Metinde özellikle dördüncü perdede Doktor ve Başkan arasındaki çatışmanın arttığı yerde üç nokta kullanımı ve Doktor’un sözünün sürekli bölünmesi, parantezler içinde hep bir ağızdan yuhlamalar ve “ya yay a sol sol” gibi ifadelerin kullanımı; Doktor’un düşüncelerini söylemediğini göstermiştir. Doktorun çoğunluğu oluşturanlar tarafından düşüncelerinin önemsenmediğini ve bir halk düşmanı olduğu vurgulanmaktadır.

Bir Halk Düşmanı; toplumun düşünenlerini özgürce ve açıkça, hiçbir çıkar etkisi altında bulunmadan ifade etmek isteyenlerin dışlandığı ve ötekileştirildiği konu alan bir metindir. “Bir Halk Düşmanı” adlı metin başlığında da olduğu gibi düşüncelerini özgürce ifade eden kişilerin başat çoğunluk tarafından ötekileştirildiği ve sadece düşünceleri yüzünden “bir halk düşmanı” olarak tanımlandıklarını göstermektedir. Ibsen’in oyunu; yazıldığı günden bu yana özgür düşüncenin çoğunluk ve güç tarafından engellenmesi, alternatif fikir ve düşüncülerin toplumdan ötekileştirilmesi vb. konulara değinmesinden dolayı evrenselliğini ve zamansızlığını korumuş hem günümüzün hem de geçmişin ortak sorunlarına değinmiştir.

Recep Efe ERGÜL

Mektup

Sevgili Haldun Taner,

*Size bu mektubu yazarken, sizinle ilgili anılarımin ve edebi eserlerinizin bana verdiği ilhamın coşkusu içindeyim. Türk tiyatrosu ve edebiyatı için yaptığınız katkıları hiçbir zaman unutmaya-
cağım.*

Sahne sanatına olan tutkunuzla ve olağanüstü mizah anlayışınızla, Türk tiyatrosunda önemli bir yer edindiniz. Yazdığınız oyunlar hem güldüren hem de düşündüren bir etki bırakırken, toplumsal eleştiriyi de ustalıkla işliyor ve insanların yüzünde tebessüm uyandırıyor. Siz, sadece bir yazar değil, aynı zamanda özgün bir düşünürsünüz. Sözlerinizin gücü, toplumun zihinsel sınırlarını zorlamaya ve bireysel özgürlükleri savunmaya devam ediyor. Bu açıdan, sizinle aynı ülkede yaşama şansına sahip olduğum için kendimi şanslı hissediyorum.

Edebiyat alanında da derin bir etki yarattınız. Öyküleriniz ve denemeleriniz, hayal gücünüzün ve gözlem yeteneğinizin bir bileşimini sunuyor. Her bir eserinizi okuduğumda, kelimenin tam anlamıyla eserlerinizin içine çekiliyorum ve kendi düşünsel yolculuğuma çıkıyorum. Sizi anlamak, hayatı daha derinden kavramak ve güzelliklerin farkına varmak için büyük bir fırsat sunuyor.

“Şişhaneye Yağmur Yağıyordu” sizin en ünlü eserlerinizden biri. Kitapta, İstanbul’un farklı semtlerinde yaşayan insanların hayatları, ilişkileri, aşkları ve günlük yaşantıları ele almıştınız. Sizin mizah anlayışınız, eserinizdeki öykülerde de yer almakta ve okuyucuları sıkılmadan okumaya teşvik etmektedir. Günümüzde halen popülerliğini korumakta olan bu eseriniz, benim sizin yazdığınız eserler içinde ilk okuduğum ve en sevdiğim kitaptır. Kitap beni adeta içine çekti ve kitabın büyümesine kapıldım. Hayatımda ilk defa bir kitaptan bu derecede etkilenmişim. Ayrıca “Artin Margusyan” karakteri üzerimde çok büyük bir etki bıraktı. Kitabınızdaki “Konçınalar”, “Ablam”, “Atatürk Galatasaray’da”, “Fraulein Haubold’un Kedisi”, “Eczanenin Akşam Müşterileri”, “Fasaryalar” ve “Memeli Hayvanlar” öyküleri ise benim için ayrıca etkileyiciydi.

Sevgili Haldun Taner, bugüne kadar kaleme aldığınız eserler ve sanata olan tutkunuzla birçok insanı etkilediniz ve gelecek nesiller için kalıcı bir miras bıraktınız. Size olan hayranlığımı ve saygımı ifade etmek istiyorum. İyi ki varsınız ve iyi ki eserlerinizle hayatımızı zenginleştiriyorsunuz.

Sevgi ve saygılarımla,

Turgay FİŞEKÇİ

Hüzün Adlı Kız Çocuğuna

Yavrucuğum annen seni
Yerleştirdiğinde içine
Bakla tarlasında ipekten bir sarı ottu

- Bir ağacın üzerinde izlerdim onu
Üzerinde kundak bezi mi
İlkokul önlüğü mü belirsiz giysisi
Altında çiçek sapları bir çift eğri bacak
Beyaz yakasının ortasında uysal başı papatya -

Bir avuç su damlasıydı
Güneş ve rüzgarla
Altın oldu

Annen özgürlüksüz bir dünyada yaşadı yavrucuğum
Saçları kesildi
Anahtarı yalnız kendisinde olan bir evi hiç olmadı
Belki bundan, sessizlik ve geceden korktu

Bir çocuğu oldu kendinden uzak
Kardeşin erkekti ama tıpkı annesi
Bakışları ezik ve yumuşak
Sesi kedi sızlamaları
Düşlerinde annesini dövülürken görürdü

Annen aşık bir kadındı yavrucuğum
Seni hep özledi
Yüzünde Nataşa'nın, Mado'nun, Valya'nın çizgileri
Aşık kadınlara özgü hüzün
Ve güldüğünde bir ay oluveren ağzı
Yine de çiğneyemedi dünyayı
Kimi zaman yaşamayı denese de
Bir düşünce olarak sevdi sevgiyi

Ben annenin karşısında hep yalnızdım Hüzün'cüğüm
Anneni sevdiğim için acı çektim
Veremli bir cam işçisinin üflediği
Kanla boyanan çeşmibülbül gibi
Sonsuz renkliliğinde sevgimizin
Kanımın kızılığı parlardı
Gün geldi, yalnızlığın onuru
İnsanlığın onursuzluğu oldu.

Helen YİĞİT

Hüzün Adlı Kız Çocuğuna

Turgay Fişekçi'nin kaleme aldığı Hüzün Adlı Kız Çocuğuna şiirinde bir kadın ve onun kız çocuğuyla ilişkisi ile dış etkilerin bu noktada kurduğu baskılar üzerinde durulur. Ancak kız ile konuşan şiir kişisi anne değildir, onu yakından tanıyan biridir. Anlatıcı, Hüzün adlı kız çocuğuyla konuşuyor olmasına rağmen tek taraflı bir iletişimle çıkar karşımıza çünkü Hüzün, hiçbir şekilde yanıt veya tepki vermez.

Şiir "Yavrucuğum" seslenişleriyle başlar. Anlatıcının kızı duyduğu sıcaklık ve kızın yaşının henüz bu hitap şeklinden ayrılacak kadar büyümediği çıkarımlarını yapabiliriz. Bu gerçeğin toplum tarafından göz ardı edilmesi ve küçük yaştaki anneyi ait olduğu konumdan koparmalarıyla sebep oldukları psikolojik hal, derince işlenir.

İlk kesitin devamı olan "...annen seni/ Yerleştirdiğinde içine" sözleri bir geriye dönüş bildirir. "Yerleştirmek" burada hamile kalmak anlamında kullanılmıştır ve bu gerçekleştiğinde "Bakla tarlasında ipekten bir sarı ottu" cümlesinde belirtildiği üzere anne kişinin gençlik ve tazeliği aktarılmıştır. Tazeliğin getirdiği hassasiyetin vurgusu, arasöz biçiminde yazılmış olan ikinci kesitte "İlkokul önlüğü mü belirsiz giysisi" dizesinde tekrar karşımıza çıkarak çocuk yaşta anne olduğunu anlatır. Bu durum, kızın kendi çocukluğunu yaşayamadan bir bebeğin sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalması ile ilişkilendirilebilir. Bu koşullar altında çelimsiz, zayıf ama bir o kadar da narin olduğu vurgusu ise "Altında çiçek sapları bir çift eğri bacak." ile yapılır. Kendi başına ayakta durmakta zorlandığı bir zamanda yakınları ta-

rafından destek değil ihanet gördüğünün altı çizilir ve kadın "uysal başı" ile boyun eğmeye devam eder.

Üçüncü kesitte, annenin su damlasıyla bağdaştırılmasında saflık imgesinin yanı sıra büyümeye meyilli oluşu, bir avuç su damlasından akarsuya ve göle dönüşebileceği yatar. Bu olgunlaşmayı sağlayan "Güneş ve rüzgarla/ Altın oldu" metaforuna yer verilerek anne kişinin büyüme evresine dönüş yapılır.

Anne kişinin etkisi altında kaldığı ortam "özgürlüksüz bir dünya" olmuştur. Onu edilgen gösteren bir uzamda "Saçları kesildi" cümlesi ile kadının dış görünüşüne müdahale ederek onu etkisi altında tutan bir uzamdan bahsedilir. Aynı zamanda bir aksesuar gibi görülen saçlar, kadında dikkat çekici bir unsur olduğu düşünülerek uzam tarafından reddedilmiştir. Bağımsızlığının yokluğuna değinildiği diğer bir cümle "Anahtarı yalnız kendisinde olan bir evi hiç olmadı" ile kadının kendi varlığıyla başa kalamadığı ve kimliğini edinemediğine ve bu durumun onu korkuttuğuna değinilir.

Sonraki dizede "Bir çocuğu oldu kendinden uzak/ Kardeşin erkekti ama tıpkı annesi" cümlesi dönemin toplumsal gerçekliğine de gönderme yapar. Erkek çocuklarının cinsiyet farkı sebebiyle annelerinden ayrılmasının cümlede oluşturduğu çelişki "ama" ile sağlanmıştır. Aynı kalmalarına rağmen çocuğun annesine benzemesi, kopmayan güçlü bağlarını kanıtlamaktadır. Annesinin yaşamına tanık olmamasına rağmen "Düşlerinde annesini dövülürken

görürdü” dizesinin geniş zamanla birleştirilmesi, bir süreklilik ifade ederek annenin sürekli olarak şiddete uğradığı anlamı yaratır.

Annenin maruz kaldıklarının aslında birçok kadına hitap etmesi “Yüzünde Nataşa’nın, Mado’nun, Valya’nın çizgileri” yazan altıncı kesit aracılığıyla açıklanır. Yüzde beliren çizgiler genellikle ağır ve yıpratıcı yaşanmışlıkları temsil eder. Örneklendirilen yabancı isimler ise her ataerkil coğrafyada benzer bir kadın sorunu olduğunu gösterir. Bu küresel sorunun anne kişisi üzerindeki gösteriminde “Yine de çiğneyemedi dünyayı” karşımıza çıkar. Çiğnemek bir yemeği öğütmek ve tadını almak için yapılan bir eylemken, annenin yaşamın tadına

varamadığı anlamı doğar. Aynı zamanda, anne figürünün sevgi görmeden sevgi gösterdiğini “Kimi zaman yaşamayı denese de/ Bir düşünce olarak sevdi sevgiyi” kesit sonunda, sevgi duygusunu yalnızca hayalinde yaşadığını ve hissettiğini görürüz.

Şiiri sonunda, anlatılan yozlaşma genel bir çerçevede yargılanır. “Gün geldi, yalnızlığın onuru/ İnsanlığın onursuzluğu oldu.” Tek bir çatı altına toplanma durumunda, kadının toplum tarafından hep yalnız bırakıldığı ve Hüzün adlı kız çocuğunun şiir boyunca sessiz bırakıldığını fark ederiz.

Sınıf Farklılıklarına Bağlı Olarak Yozlaşma

Toplumsal sınıf ve sosyo - ekonomik düzey bireylerin meslekleri, gelir düzeyleri, eğitimleri gibi etkenler tarafından belirlenen ve toplumdaki sosyal sınıfları ayırtıran yapılardır. 1970'li yıllarda olduğu gibi günümüz Türkiye'sinde de sosyal sınıflar arası ayırım ve sınıflı toplum yapısı gözlemlenebilmektedir. Sevgi Soysal'ın yazdığı Yenişehir'de Bir Öğle Vakti romanında da toplumsal sınıf farkı ve eşitsizlikler; Ahmet, Güngör ve Ali figürleri üzerinden üç ayrı kesitte yapıtta kullanılan betimleme, diyalog, iç monolog, kutupluluk teknikleri ve sıfatlar bakımından incelenecektir.

Yapıtta Tezgâhtar Ahmet olarak aktarılan Ahmet figürü yazar tarafından sınıf atlamaya çalışan ve alt kesimi temsil eden bir figür olarak çizilmiştir. Ahmet'in çalıştığı mağazanın üst sınıfı temsil eden Kızılay'da bulunması ve ailesiyle yaşadığı yerin alt sınıfı temsil eden Ulus'ta olması kelime tekrarlarıyla vurgulanırken yazar tarafından toplumsal sınıf farkının aynı figür üzerinden yansıtılması amaçlanmıştır. Ulus ve Kızılay semtlerinin özellikleri kutupluluk tekniği ile aktarılırken Ahmet'in ailesinin de yaşadığı Ulus, kirli soğan ve patates çuvalı ile bağdaştırılmış, yoksullukla özdeşleştirilmiştir. Kızılay ise ekonomik açıdan gelişmişlik ve dolayısıyla üst kesim ile özdeşleştirilmiştir. Ahmet'in geçmişte Ulus'ta yaşaması ama çalıştığı ve alışveriş yaptığı semtin Kızılay olması ve bütün gelirini Kızılay'dan alınma kıyafetlere harcaması ve en büyük hayalinin ev, araba ve daha fazla marka kıyafet olması onun sınıf atlama isteği ve gösteriş merakını göstermektedir. Ulus semti için kullanılan 'kirli, pis' gibi sıfatlar ile Ahmet'in Ulus'a bakış açısı ve alt kesimin durumu yansıtılmıştır. İç monolog ve diyalog teknikleriyle Ahmet'in gözünden Kızılay ve onun temsil ettiği sosyo- ekonomik düzey aktarılmıştır. Kız arkadaşı Şükran ile olan diyaloglarında, iç

monolog tekniği ile Ahmet'in davranışları aktarılırken kullanılan eylemler ile Ahmet'in kadını nesneleştiren bakış açısı ve Ahmet'in gözünde kadının toplumdaki yeri aktarılmıştır.

Güngör figürü ise yazar tarafından, alt kesimde doğmuş fakat ticari zekâsını kullanarak sınıf atlamış bir tüccar olarak çizilmiştir. Möble mağazasında İstanbul ve Avrupa'dan üst sınıfa hitap eden mobilyalar satarak, ticari zekâsını kullanarak ve üst sınıfta yer edinerek toplumda kabul görmeye başladığı aktarılmıştır. Güngör karakteri Prof. Salih Bey gibi nitelikli eğitim sayesinde sınıf atlamadığı için toplumdaki konumunu giyim kuşamındaki gösteriş ve edindiği çevre ile korumaya çalıştığı, yapıtta kullanılan '-dı,-di' geçmiş zaman kipleri ve geriye dönüş tekniğiyle verilmiştir. Nişanlısıyla olan konuşmalarında kullanılan diyalog teknikleri ile Güngör karakterinin alt sınıfı küçük gören bakış açısı yansıtılmıştır. Aynı zamanda Güngör'ün ideal kadın figürü, yanındaki kadını ve kadınların ona göre sahip olması gereken özellikleri aktarırken kullanılan sıfatlar aracılığıyla Güngör'ün kadına bakış açısı okuyucuya aktarılmıştır. Kadın erkek eşitliğinden uzak bir bakış açısı vardır. Güngör karakterinin kadını sanki 'raftaki bir elma gibi' nesneleştiren ve kadını sadece giyim, kuşam, süs, gösterişten ibaret olarak tanımlayan bir bakış açısı olduğu ele alınır.

Ali karakteri ise alt sınıfı yansıtan, hukuk okuyan ve eşitlikten yana bir karakter olarak aktarılmıştır. Betimleme tekniği ile Ali, Olcay ve Doğan ilişkisinin aktarıldığı bölümlerde Ali'nin yaşadığı ortamın eşyaların ucuz, tek tük olarak belirtilmesi alt sınıfın yaşantısını göstermektedir. Olcay'ın annesinin Olcay ve Ali ilişkisine sınıf farkı nedeniyle karşı çıkması ve ilişkilerindeki tezatlıklar toplumsal sınıf farklılıklarını yansıtmaktadır. Di-

yalog ve kutupluluk tekniği ile üst kesimi temsil eden Doğan ve Olcay'ın ve alt kesimi temsil eden Ali'nin yaşantıları arasındaki fark gösterilmiştir. İki farklı sosyal sınıfı ve yaşam biçimini temsil eden karakterler arasındaki iletişim ile bu iki sosyal sınıf arasındaki farkı yansıtılmıştır. Ali ve Ahmet'in alt sınıftan gelmesine rağmen Ali'nin Olcay ile olan iletişiminde yansıtılan kadına olan bakış açısı Ahmet'in tersine kadın ve erkek eşitliğine dayanmaktadır. Ali'nin Doğan ile olan diyaloglarında ise toplumsal yozlaşmanın son derece farkında olduğu, düzenin değişmesi gerektiğini savunduğu, sınıf atlama çabasının olmadığı ve toplumsal eşitliği savunduğu görülmektedir.

Günümüzde hâlâ bir toplumsal sorun olan sınıf farkı ve eşitsizlikler 1970'li yıllarda Ankara'daki durumu farklı sosyo-ekonomik sınıftan figürler tarafından Yenişehir'de Bir Öğle Vakti yapıtında ele alınmıştır. Sınıf farklılıkları, farklı sosyo-ekonomik düzeyler ve farklı yozlaşma tarzları Ahmet, Güngör ve Ali figürler aracılığıyla okuyucuya yansıtılmıştır. Farklı ve benzer toplumsal sınıftaki bireylerin yozlaşma biçimleri ve kadına olan bakış açılarının karşılaştırılması ile toplumsal yozlaşmanın tek bir toplumsal sınıfa ait olmadığını gösterilmiştir.

Sınıfsal Yapı ve Değişim

1970’ler Türkiye’si küreselleşmenin yaygınlaşması ile beraber bir değişim, dönüşüm sürecine girmiştir. Ekonomik açıdan sanayileşmenin yaygınlaşması ile toplumsal sınıflar oluşmuş ve bu sınıflar arasında ekonomik ve sosyolojik açıdan farklılaşmalar yaşanmıştır. Ayrıca dönemin Türkiye’sindeki ataerkil düşünce sistemi kadın sorunsalını doğururken kadınların nesneleştirilmesi gerçekleşmiştir. ABD ve benzeri yabancı milletlerin Türkiye üzerinde kurmaya başladığı baskı ile beraber bu milletlerin ekonomik ve sosyal refah düzeylerinin artması yabancılaştırmayı ve yabancı uluslara öykünmeyi ortaya çıkarmıştır. Sevgi Soysal tarafından kaleme alınmış olan “Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” adlı eser yirmi dört saatlik bir zaman dilimi içerisinde toplumun farklı sınıflarından figürleri ve bu figürlerin yaşama karşı bakış açılarını okura aktarır. Tezgâhtar Ahmet, Güngör ve Ali figürleri üzerinden verilen toplumsal yapının aktarılması sürecinde betimlemeler, sıfatlar, fiilimsiler, iç monologlar, diyaloglar, kutupluluk, karşılaştırmalar ve geriye dönüşler yazar tarafından kullanılır.

Tezgâhtar Ahmet “tezgâhtarlık” kimliği ile okura aktarılır. “sinirli kocalar, yaramaz çocuklar” şeklinde kullanılan sıfatlar ile tezgâhtar bireylerin müşteri kitleleri okura verilirken bu kitlelerin karşısında tezgâhtarlık mesleğinin getirmiş olduğu zorunluluk sebebi ile tezgâhtarın kendi bireysel farklılıklarını bir tarafa bırakarak mutlu bir kimlik benimsemeleri gerektiği okura aktarılır. Ayrıca bu meslek grubuna ait bireyler kölelere benzetilmiş, bu benzetme ile de adil olmayan iş bölümünün sürekliliğini sağlayan bireylerin tezgâhtarlar olduğu yansıtılmıştır. Tezgâhtar Ahmet toplumun alt sınıfını temsil etmektedir. Ancak içerisinde bulunduğu bu sınıftan hoşnut olmadığı evini betimlerken kullandığı “can sıkıcı soğan, pis peynir” betimlemeleri ile verilir. Tezgâhtar Ahmet üst sınıfa geçmek adına uğraş vermekte, arabaya sahip olmanın ve güzel giyinmenin bu geçişi belirleyecek unsurlar olduğunu düşünmektedir. Dönemin Türkiye’sinde sınıflı toplum yapısının alt sınıfını temsil eden Ahmet, bu dü-

şüncesi ile eğitimsizliği ve sığ düşünce yapısını verir. Tezgâhtar Ahmet’in Şükran ile olan konuşmalarında Şükran’ın arkadaşı olan “Gülseli” ile kendisini tanıştırmasını istemesi ve Gülseli’yi “yollu” sıfat seçimi ile tanımlaması kadınlar ile olan ilişkilerinde menfaat odaklı davrandığını ve kadınları cinsel tercihlerine göre kalıplaştırdığını gösterir. Bu bakış açısı ile toplumun ataerkil yapısını veren Ahmet, Şükran ile kurduğu iletişim sırasında “Bodruma gidelim mi?” soru cümlesini kurarak kadınları sadece bir cinsel nesne olarak gördüğünü okura yansıtır. Bodrum şeklinde verilen uzamda Şükran’a şiddet uygulaması ile dönemin toplum yapısında kadınlara verilen değeri ve şiddetin normalleştirilmesini verir. Bu şiddetin ardından kullanılan iç monolog ile de düşündüğü şeyin kirlenmiş olan pantolonu olması, Tezgâhtar Ahmet figürünün hayatının merkezine sınıf atlamayı ve para kazanmayı koymasının sebebi ile ahlak anlayışını yitirdiği ve kıyafetleri bir statü sembolü olarak gördüğü okura aktarılır. Dönemin yanlış modernleşmesini kıyafetler aracılığı ile veren yazar, eserde “Amerikan kumaşı” gibi ürün sınıflandırmalarının kullanılması ile de yurt dışına öykünmenin dönemin toplumunda yaygınlaştığını verir. Ayrıca aile yapısında yozlaşmanın gerçekleştiği de Tezgâhtar Ahmet’in ailesinin düşük sınıfta bulunması sebebi ile saygısının azalması ile verilir. Uzamlar toplumsal sınıfları da verir. Kutupluluk tekniği ile tezgâhtarların bağırışları sırasında ürünlerin Ulus’ta Kızılay’dan daha ucuz olduğunun verilmesi uzamsal farkların toplumsal yerleşkelere göre değiştiğini verir. Romanda kullanılan geri dönüş tekniği ile Tezgâhtar Ahmet’in bulunduğu alt sınıfın yaşam koşulları yansıtılırken ve Ahmet’in benlik gelişiminde bu koşulların etkisi verilir.

Güngör figürü yaşamına toplumun alt sınıfından başlayan ancak sahip olduğu ticari zekâsı ve gelişmiş iletişim becerileri ile üst sınıfa geçmiş bir birey olarak yansıtılmıştır. Güngör, başarmış olduğu üst sınıfa geçişi kıyafet seçimleri ile vermek istediği romanda gösterilir. Giyimini “dip-

lomatlara” benzeterek saygı duyulma ihtiyacını ortaya koyar. Güngör toplumun sınıflı yapısını kavramıştır ve bunu avantajına çevirmiştir. “Mirasyedi” şeklinde tanımladığı toplumsal sınıfın yabancı ürünlere duyduğu ilgiyi kullanarak gelirini yükseltmiştir. Yurt dışına öykünmenin görülebileceği bu durum ile beraber Güngör’ün de kıyafetlerini “İngiliz ve İtalyan” ürünlerden seçmesi öykünmenin dönemin Türkiye’sinde geldiği boyutu okura yansıtır. Güngör’ün yaşamın merkezine değişimi ve parayı aldığı ortaya konmaktadır. Bu nedenle de zamanla kendi benliğini ve ahlak anlayışını kaybettiği yansıtılır. Toplumda yaşanan değişimi simgeleyen Güngör figürü değişimin yalnızca ekonomide veya materyalist yaklaşımlarda değil, beraber olduğu kişide de yaşanması gerektiğini düşünmesiyle de ele alınır. Kadınları yalnızca dükkânında sattığı ürünler gibi gören Güngör, hayalindeki kadını betimlemeler ile okura aktarmıştır. Kadınların verebileceği en iyi cevapların “evet ve hayır” olduğunu aktaran Güngör, dönemin toplumsal yapısında kadınların nesneleştirilmesiyle bireysel fikirlerin, benliklerinin umursanmadığı verilir. Güngör’ün, Tezgâhtar Ahmet’in aksine sokakları kendisi için bir olanak olarak görür ve bu olanakları kullanmak için uğraş verdiği görülür. Güngör yaşamının merkezine koyduğu ilkeler sebebi ile bireyler ile bağ kurması, karısı ile arasında yaşanan diyalogların verilmesi ile Güngör’ün çevresindeki insanları çıkarları için kullandığı yansıtılır. Güngör’ün karısı ile ilişkisi dönemin toplumsal yapısında aile içi yozlaşmayı okura aktarır. Güngör’ün sınıf atlamasına sebep olan ekonomik gelişiminin geriye dönüşler ile yansıtılması sayesinde Güngör’ün ticari zekâsı ve değişime olan bağlılığı ile kurmuş olduğu yaşam şartları okura verilir.

Ali toplumun alt sınıfında bulunan ancak herhangi bir sınıf atlama kaygısı yaşamayan bir figür yazar tarafından yaratılmıştır. Eğitimi kendine amaç belirleyen Ali, kendisini ve öz benliğini geliştirmek amacıyla yalnızca okul içerisinde değil siyasette de rol üstlendiği okura aktarılır. Bulunduğu sınıfın eğitimsizliğine veya sınırlarına takılmayan Ali toplumda aktif rol oynadığı ve bu sayede de Olcay ve Doğan gibi üst sınıftaki bireyler ile iletişim kurabildiği aktarılır. Romanda sahip olduğu eşitlikçi yapı sayesinde toplumsal sınıfların birleşim noktası olan Ali figürü, materyalist bir dilden ziyade birey ve benlik odaklı bir dil kullanır. Yazarın eserdeki yansıması olan Ali, birçok figürün aksine apolitik bir düşünce siste-

mi benimsemez. Benimsediği politik düşünce sisteminin kendisinin hapse girmesine neden olduğu görülür. Ali’nin toplumsal sınıf farklılıklarını göz ardı ederek bireyleri birey olduğu için benimsediği aktarılır ve bu sebeple Aysel başta olmak üzere kimlik sorunu ile baş eden Olcay ve Doğan’ın kendilerini ve kişiliklerini bulmalarına yardımcı olması ele alınır. Toplumun alt sınıfını temsil eden Ali’nin yaşamı, Olcay tarafından yapılan betimlemeler ile okura aktarılır. Ali’nin günlük yaşamında babasının “höpürdeterek” kahve içmesi fiilimsi kullanımı ile alt sınıf ve üst sınıf farkı üzerinden verilir. Olcay’ın karşılaştırmalar ile de toplumsal yapı ve toplumsal yapıda sınıflar arasındaki aile yapısı farkı verilir. Olcay’ın ailesinde bulunmayan sevgi bağları Ali’nin ailesinin samimi ortamının betimlenmesi ile ortaya konur.

Kavağın devrilmesi ile yeni ve eski kuşak arasındaki çatışmayı, toplumsal yapısındaki yozlaşmayı motifler ile sembolleştiren Sevgi Soysal, “Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” adlı eserde toplumu ve toplumsal yapının değişimini verir. Bu değişimi günlük yaşamda karşılaşılabilecek figürler yaratarak veren yazar, sosyo - ekonomik düzeyin bağlı olduğu etkenleri ve bu etkenlerin bireylerin kişilik oluşumundaki yerlerini günlük bir dil kullanımıyla verir. Eserde de görüleceği üzere toplumun yozlaşması ve ekonomik farklılıkların yaşanması sebebi ile oluşabilecek sınıflı toplum yapısı; bireylerin motivasyonlarının üst sınıflarda yer sahibi olmaya çevrilmesine ve bu motivasyonun bireylerin benliklerinde ve yaşama bakış açılarında değişimler gerçekleştirilmesine neden olur.

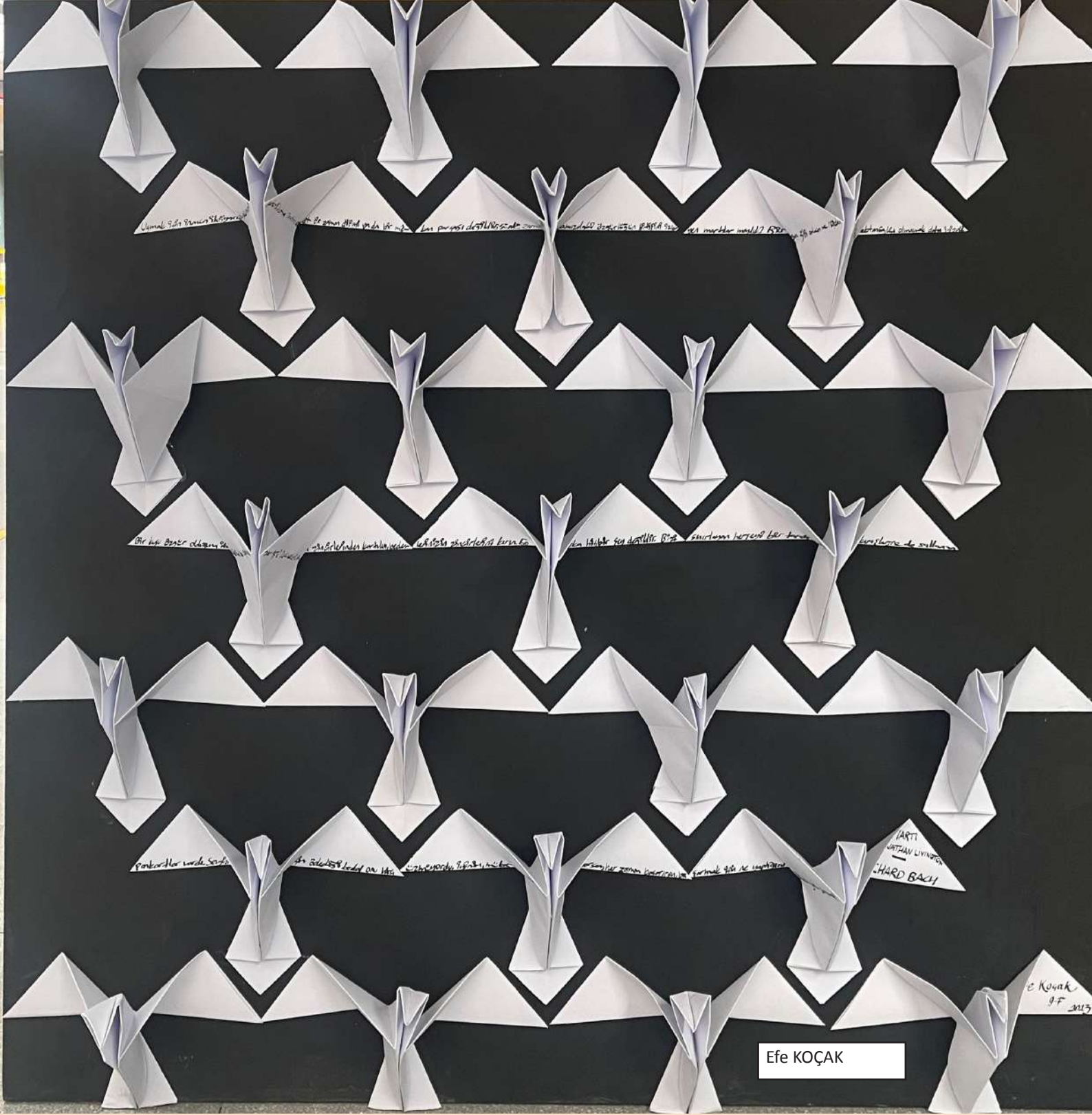

9, 10 ve 11. Sınıf Heykel Çalışması

Yaşar İLİKSİZ / Şiir

ö y l e k u r a l s
t g e n ç i z m e ı
r y o r o n u d y z
ö u e l i m d a i y
d t m ğ i n e y d a
a u u i e c n u a ş
n t r d l e g v y ı
a n o y ı l r a a y
b e b r a l a s t o
k ı t r a i k m u r

Efe KOÇAK

Sarma/Yuvarlama

İnsanlar çeşitli yönlerden toplumun dayatmalarına maruz kalırlar. İnsanların yaşamını kontrol altında tutmak için dayatılan her şey insanı kısıtlar. Bu kısıtlanma şiirlere konu edilir. Bir insanın bu kısıtlanmışlıktan kaçışının bir yolu da yazındır. Bu konunun işlendiği Yaşar İliksiz'in şiiri, sarmal ya da yuvarlanmış bir şekilde harflerin dizimiyle yapılandırılmıştır. Metnin okunur şekli "öyle kuralsız yaşıyorum ki artık bana dörtgen çizmeyi dayatsalar ben tutuyor onu da yuvarlıyorum elimden geldiğince"dir. Şair, şiirinde kadın olsun erkek olsun bir insanın dayatmalara gösterdiği en temel tepkisini yansıtmaktadır.

Şiirde şiir kişinin kurallar çerçevesinde gelişen hayata karşı olduğu ve kuralsız yaşama arzusu ön plana çıkmaktadır. Tek bir tümce oluşan bu şiir, kare bir düzlem içerisinde dıştan içe doğru yuvarlanmış bir şekilde sarmal bir yapıdadır. Bu bağlamda şiirde kuralsızlık algısına dikkat çekilmektedir. Şiiri anlamlı bir şekilde okuyabilmek için sağdan başlayıp daha sonrasında satır sonundan aşağı, sütun sonundan sola ve tekrar dize sonundan yukarıya doğru gidilmek yoluyla dıştan içe doğru sarılmış olarak sırasıyla harfler ve sözcükler sıralanmaktadır. Bu şekilde harfler ve sözcükler birleşince ortaya çıkan yalın tümce "öyle kuralsız yaşıyorum ki artık bana dörtgen çizmeyi dayatsalar ben tutuyor onu da yuvarlıyorum elimden geldiğince" dayatmalara karşı en temel ve en basit sergilenmesi gereken tutumu da sergilemektedir.

Şiirin 'öyle' ifadesiyle başlaması kuralsız yaşamaya, dayatmalara tepkiye vurgu yapmakta-

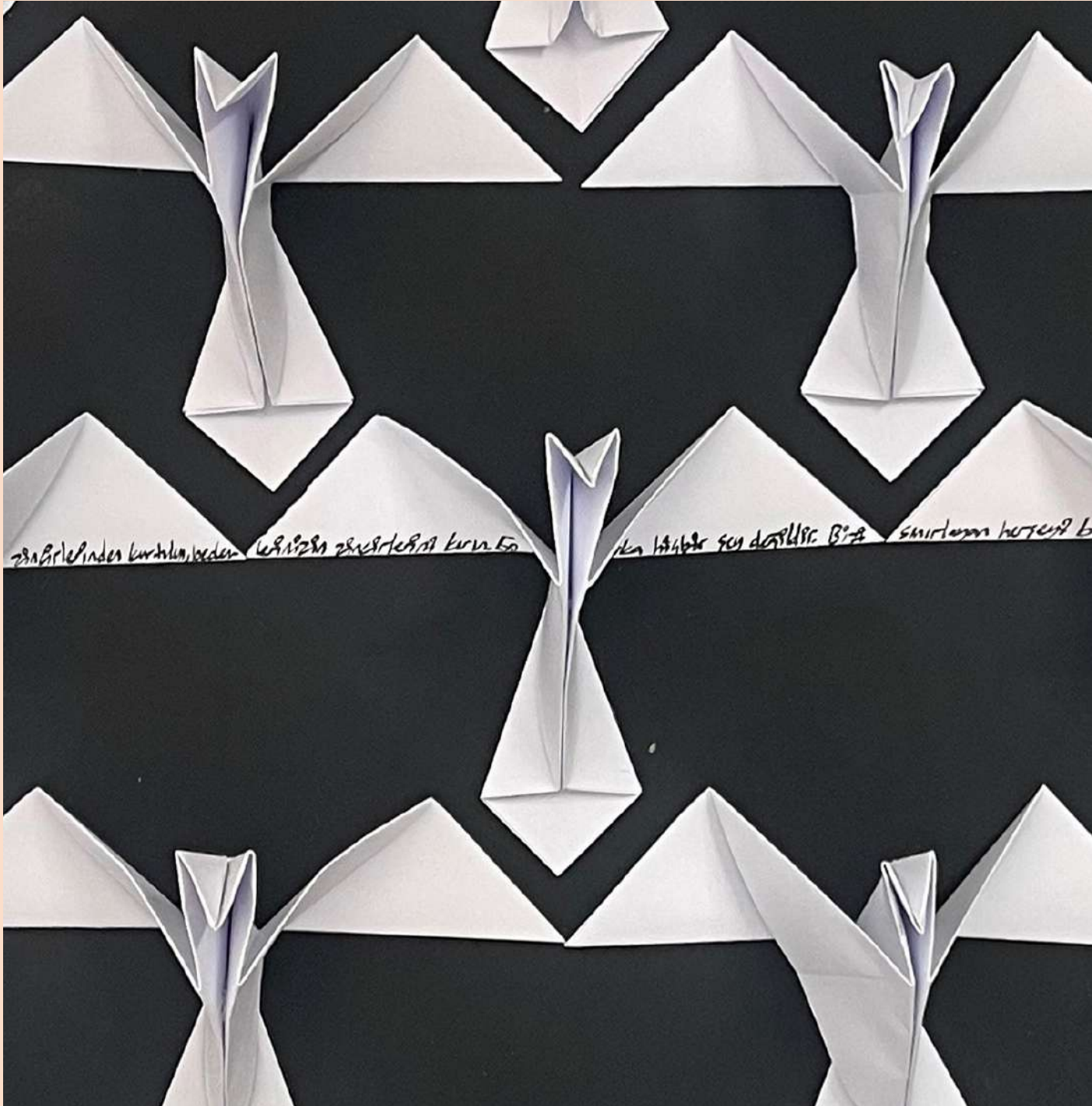
dır. Aynı şekilde 'ki' bağlacı ile de şiir kişinin kuralsız yaşamına ve sergilenmesi gereken tutumun net ve açık oluşunu vermektedir. Şiirde 'artık' sözcüğüyle de şiir kişisi kuralsız yaşamın beraberinde getirdiği rahatlamaya, özgürleşmeye gönderme yapılmaktadır ve 'dörtgen çizmeyi dayatsalar' ifadesindeki 'dörtgen' matematik terimiyle verilen dört köşeli olma hâliyle aktarılmak istenen sınırlandırılma, dayatılma desteklenmektedir. Bunların kaynağı toplum anlayışı kapsamında toplumsal baskılar, gelenekler, hayatın monoton düzeni ve benzer her şeydir. Şiir kişisi kendisinden beklenenlerin katılığını dörtgen çizme ile verirken, yine dörtgen çizmeye karşı çıkmayı baskı altında yaşamaya tepki olarak vermektedir. Eleştirel düzlemle bütünleşmiş, sürekli kısıtlanmış bir hayat sürmek istememesini 'yuvarlıyorum' söylemi ile göstermektedir. Yuvarlamak da matematiksel alana ait bir yapıdır. Köşeleri yok etme eylemi bu noktada özgür ve güzel yaşama isteğini bütünüyle ön plana çıkarmaktadır.

Devrik bir tümce de olan bu şiirde, 'yaşıyorum' eylemi de tümcenin yüklemi olarak, kullanılmakta ve "-yor" şimdiki zaman kip eki ile şiir kişinin hâlâ bu tepki mücadelesini sürdürdüğünü vermektedir. Buna ek olarak şiirde zarf fiil ve isim fiil kullanımı da dikkat çekicidir. Tümceyi yan tümcelere ayırarak şiir kişinin yaşama bakış açısı hakkında daha fazla bilgi edinilmesi hedeflenmektedir. Yine şiirde "ben" ve "o" gibi zamirlerin kullanılması şiir kişisi ve bu kurallara dayatılmış dörtgen çerçevesinde eleştirilen hayat arasında bir köprü görevi görmektedir. Bu ifadelerin tekrar tekrar

yazılmayıp yerlerine zamir kullanılması şiirin anlam bütünlüğünü korumakla beraber derin anlamlı bir atmosfer oluşturmaktadır.

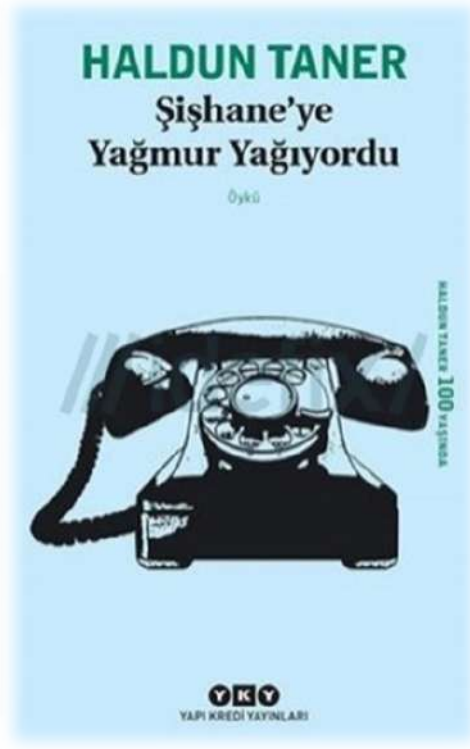
Şiir tek ve yalın bir tümceden oluşma haliyle, derin bir anlam bütünlüğüne sahiptir. Sistemleşen hayatın köleleri olan insanların bu kurallar doğrultusunda yaşadığı monoton hayatı eleştirerek bir kaçış yolu aradıkları yadsı-

namaz bir gerçektir. Toplumsal yapı, baskılar, gelenekler ve monotonlaşan hayat eleştirilen köşeli dayatmacı yapıyı temsil etmekle kalmayıp acımasızca hayatın temelini de oluşturmaktadır. İnsanların hayata karşı gelişi güzel yaklaşımı sistemleşen bu dünyaya bir başkadırı olarak ortaya çıkmakta ve yaşama karşı istemsizce ama güçlü bir duruş sergilemeye de olanak sağlamaktadır.

10-A Sınıfı Etkinliği Ortak Yazısı

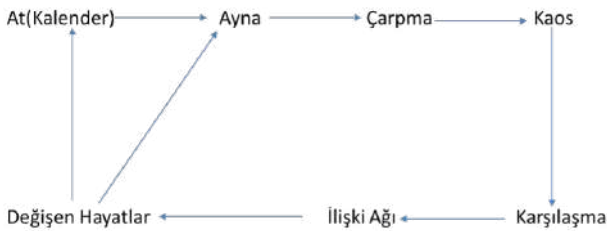
Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu

«Belki de şimdiki çağ, mekanın tüm dönemlerinin üstünde olacak. Biz anındalığın dönemindeyiz, üst üste binmenin dönemindeyiz, yakın ve uzağın, yan yanalığın, dağılımlılığın dönemi.»

M. Foucault

KAVRAM HARİTASI

Bir Etkinlik Çalışması: Öykülerde Küreselleşme ve Küresel Sorunların İz(lek)ini Kavram ve Uzam Haritaları Üzerinden Sürmek

Küreselleşme, uzak yerleşimlerin birbiri ile ilişkilendirildiği yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşmasıdır. Küresel sorunlar, bütün dünyayı ilgilendiren ve bütün dünyanın neden olarak sonuçlarına katlanmak zorunda olduğu sorunlar olarak bilinmektedir.

Küresel sorunlar, küresel çözümler gerektirmektedir. Haldun Taner'in «Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu» öyküsünde de dünyada yavaş yavaş varlığını belirleyen küreselleşme ve bunun getirebileceği sorunlar ve çözümler, yazarın mizahi ve içten üslubuyla dile getirilmiştir.

Haldun Taner'in «Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu» adlı öyküsü, yaşlı çöpçü beygiri Kalender'in bir hamalın taşıdığı aynada kendini görüp ürkmesiyle başlar, ürken Kalender'in bir elektrikçi dükkanına çarpması, ardı ardına gelen olayların tetikleyicisi olmuş, yaşanan olaylar daha sonradan diğer insanların yaşamlarını da etkileyerek bir döngü oluşturmuştur. Taner'in öyküsünde yaşlı atın kaza yapması, bu döngünün tetikleyicisidir. Öyküde çarpma-vurma gibi eylemler, istem dışı gerçekleşmiş ve bu eylemler, uzak mesafelerdeki insanların bile yaşam-

Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu/ UZAM Sao Paulo, Hamburg, İstanbul (Şişhane)

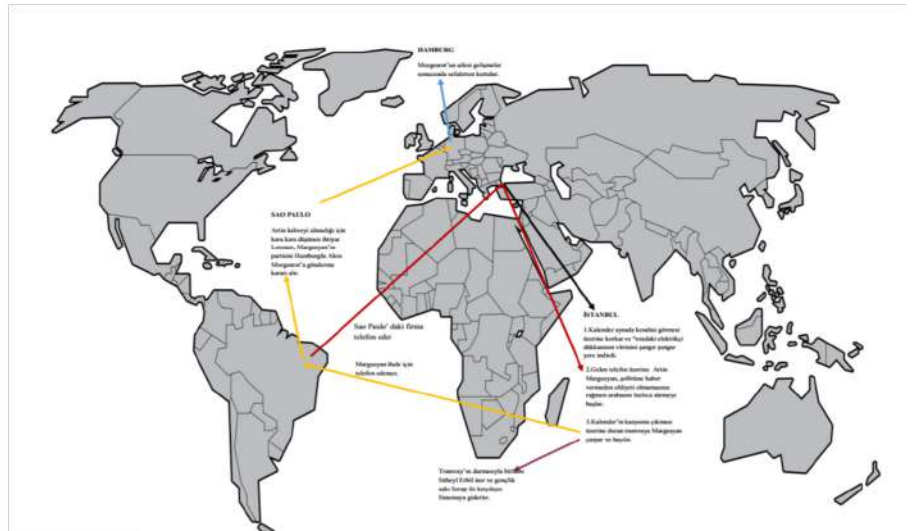
larını etkilemiştir. Yaşanan kaza, Dünya'nın San Paulo, Hamburg, İstanbul gibi birçok yerinde değişikliğe neden olmuş ve bu değişiklikler oralarda yaşayan insanların da yaşam döngülerini değiştirmiştir. Kalender gibi yaşamın kıyısında kalmış yaşlı bir at, Hamburglu yoksul bir ailenin yaşamını değiştirmiş, onları yoksulluktan kurtarıp mutlu etmiştir. Öyküde ayrıca toplumsal, kültürel, ırksal anlamda dışlanan ve ezilen insanların hatta diğer canlıların görüldüğü kadar etkisiz olmadığı vurgulanmış, insanın ve diğer canlıların hakikat değerleri ortaya konularak evrensel bir sevgi teması da vurgulanmıştır.

san, sevgi ve arkadaşlık ilişkilerinde kendini özgür hisseder. Bizi özgür kılan şey, bağların yokluğu değil, bağlı olmaktır. Özgürlük en mükemmel hâliyle ilişkilere mahsus bir sözcüktür. 'Dayanak olmadan özgürlük olmaz.' Yaşlı at Kalender'in farkında olmadan da olsa yarattığı dayanak gibi.

Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu

Taner, öyküsünde küresel sorunların ancak dayanışma ile giderilebileceğini, bu dayanışmanın da mutlaka büyük örgütlenmelerle değil, küçük dayanışma ağlarıyla da var olabileceğini okura sunmuştur.

"Zamanın Kokusu" adlı yapıtında Bay Chul Han'ın dediği gibi «in-

Toplumsal Adaletsizlik

Toplumsal adaletsizlik ve buna bağlı sistematik sorunlar, toplumun sınıflara ayrılıp üst sınıfın alt sınıfı kendi yararı için kullanması, küreselleşen dünyada karşılaştığımız sorunlardan bazılarıdır. Henrik Ibsen tarafından kaleme alınan Bir Halk Düşmanı tiyatrosu ile Haldun Taner tarafından kaleme alınan Şişhane'ye Yağmur Yağıyor'du öykü kitabında yer alan Fasarya ve Konçınalar öyküleri küresel sorun olan toplumsal adaletsizlik ile ortaklık göstermektedir. Bu toplumsal sorunlar Bir Halk Düşmanı'nda şimdiki zaman ve betimleme, diyalog, monolog ve gösterme gibi anlatım teknikleri kullanılarak, Fasarya ve Konçınalar öyküsünde ise çeşitli zamanlar, sıfatlar, betimlemeler, diyaloglar, monologlar geriye dönüş ve özetleme anlatım teknikleri kullanılarak yansıtılmıştır.

Bir Halk Düşmanı'daki Dr. Tomas Stockmann'ın kimliği ile kişiliğiyle iç içedir. Bir doktor kimliği ile toplumun iyiliğini, sağlığını gözetken ve bireylere önem veren bir figür olarak çizilmiştir. Yapıtta başlangıçta kaplıcaların yapıma düşüncesi doktor tarafından aktarılırken sonradan değirmenden gelen zehirli suların kaplıcaya karışması ve bunun sonucunda kaplıcaların halk sağlığına zarar vermesiyle bir mücadele sürecine girilmiştir. Doktor Stockmann halk sağlığını gözetken figür olarak, yapıtta bireysel çıkarları ön planda tutan figürler ile çatışma içerisinde. Yapıtta diyalog ve betimleme tekniğiyle verilen "zehirli bir mezar" sözüyle kaplıcanın sorununun büyüklüğü ve topluma zararı aktarılmıştır. Dr. Stockmann'a karşıt olan figür ağabeyi Peter'in "öz memleketini batırmak" sözünü söyleyerek ağabeyinin düşüncelerini önemsemediği okuyucuya sunulmuştur. Peter Stockmann'ın belediye başkanlığı kimliği ile bürokrasiyi temsil ettiği görülür. Kimliği nedeniyle halkını düzgün ve adaletli yönetmesi gerekirken figürün yapıtta tam tersi eylemler gerçekleştirdiği gösterilmektedir. Diyalog tekniğiyle verilen "toplumun refahı" cümlesi ile Peter'in kendi çıkarları için her yola başvur-

duğu aktarılır. "Halkın Sözü" adlı gazeteyi kendi çıkarlarını düşünen toprak sahipleriyle ve gazetecilerle yoksul halkı kandırmak için kullanmaları bu durumu yansıtır. Yapıtın sonlarına doğru kendi ağabeyini "bir halk düşmanı" ilan etmesi de çıkarları için her şeyi göze aldığını ortaya koymaktadır. Halkın gerçekleri söyleyenin değil de güçlü olanın yanında olması toplumsal yapıdaki adaletsizliği gösterir.

Konçınalar adlı öyküde ise iskambil kâğıtları aracılığıyla toplumsal adaletsizlik ve eşitsizlikler alınır. Yapıtta aslar ve resimli kartlar üst sınıfı temsil ederken iki ile altı arasındaki kartların yani 'Konçınalar' olarak adlandırılan kartların alt sınıfı temsil ettiği görülür. Karo oğlanının hayatının "kuş sütüyle beslenmiş", "beyaz", "tüysüz" gibi sözcüklerle betimlenmesi üst sınıfın yaşadığı rahat ve lüks hayatı yansıttığı görülür. Onlular ve dokuzlular gibi kartlar ise üst sınıfa yaranmaya çalışan, alt sınıfı ezen yapıda gösterilmiştir. Yazar betimleme tekniği ile Konçınaların var oluşlarının sadece "öbür kâğıtlara basamak olmak" yani onların otoritesi altında ezilmek için hayatta olduklarını okuyucuya aktarmıştır. "üzgün", "işe yaramaz", "sümsük" sıfatlarıyla da onların duygu durumunu ve toplumsal adaletsizliği ortaya koymuştur.

Fasarya öyküsünde de toplumsal adaletsizlik ile Fasarya Kazım figürü ile yansıtılmıştır. Kazım'a toplum tarafından verilen Fasarya isminin 'gereksiz, boş, önemsiz' anlamlarından yola çıkarak onun toplum tarafından ötekileştirildiği gösterilmiştir. Etik değerlerini koruyan Fasarya'nın, öykü boyunca yaşadığı yozlaşmış toplumda yer edinmeye çalıştığı aktarılmıştır. Öykünün başında verilen sembolik futbol oyununda önemli bir konumu olmamasına rağmen Fasarya'nın kendi benliğini ortaya koymak için çok çabaladığı belirtilmiştir. "göze girmek", "canını dişine takmak" deyimleriyle Fasarya'nın takımda bir yer edinme çabası vurgulanmıştır. Üst sınıfın alt sınıfı

kullanması Fasarya'nın askerlik yaptığı gemideki Teğmen ve bisküvi fabrikasının patronunun eylemleri ile gösterilmiştir. Fasarya'nın yanında olmalarının nedeni onu kendi çıkarları için kullanmalarıdır. Teğmenin verdiği iş sonucunda Fasarya'nın hastanelik olduğu süreç boyunca ziyaretine az gelmeleri ve onu umursamamaları "bir iki kere şoför yollamaları" sözü ile aktarılmıştır. Fasarya Kazım'ın sürekli iş değiştirmesi, toplumsal adaletsizlik ve yozlaşmış toplumla mücadele ettiğini gösterir.

Bir Hak Düşmanı tiyatrosu ile Konçınalar ve Fasarya öyküsü farklı türlerde eserler olmasına rağmen barındırdıkları toplumsal sorun bağlamında ortaklık göstermektedir. Tiyatro metninde bir anlatıcının bulunmamasına bağlı olarak gösterme tekniği ile sorun yansıtılırken öykülerde anlatma ve betimleme tekniği ile yazar toplumsal adaletsizliği yansıtmıştır. Toplumda adalet uygulanması zor ama gerekli bir şeydir. Sınıflar arasındaki adalet özellikle önemlidir. Sınıflı toplum yapısının görüldüğü yerlerde adaletsizlik, eşitsizlik, yoksulluk, işsizlik ve kişisel çıkarların ön planda olması kaçınılmazdır.

Eda ÖZSOY
Işıl Selen KORKMAZ
Eylül Ece BAŞDAĞ
İlgin CILGA
Nehir KANSU

Ece YAVUZ

Toplumsal Yapı Bağlamında Kimlik

Toplum, farklı farklı bireylerden oluşan bir bütündür. Yaşanılan her şeye karşı da bu bütünlüğü korumalı ve kendisini geliştirmelidir. Bireyler; etik değerler, bireysel çıkarlar, hırs, sınıflara ayrılmış bir toplum yapısı gibi etkenlerden dolayı adaletsizliklerle yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Henrik Ibsen tarafından kaleme alınan “Bir Halk Düşmanı” adlı tiyatroda diyalog tekniği ve yaşanılan olaylarla toplumun yozlaşması anlatılmaktadır. Haldun Taner’in “Fasarya” adlı öyküsünde ise; toplumun yapısı figürler ve kimlikleri üzerinden anlatma tekniğiyle aktarılmaktadır. İki eserde de farklı karakter özelliklerine sahip figürler ile verilen izlek bağdaştırılmaktadır.

Bir Halk Düşmanı hem toplumun bir bütün olarak hem de figürlerin bireysel olarak yozlaşmalarını konu almaktadır. Odak figür Doktor Stockmann; yozlaşmış toplumdaki etik değerlerine sahip çıkan, idealist bir figür olarak yaratılmaktadır. Halkın sağlığını gözeterek verdiği kararlardan ötürü yargılanan bir figür konumuna gelmektedir. Doktor kimliği sebebiyle kendisini ön plana koymadan toplum için faydacılık anlayışını benimsemektedir. Yozlaşmış, ahlaki değerlerini yitirmiş, kendi hırsları için topluma zarar veren, güç meraklısı figürlere zıt olarak konumlandırılmaktadır. Doktor ile benzer kişilik özellikleri gösteren bir figür olarak kızı Petra gösterilmektedir. Öğretmen kimliği nedeniyle toplumu biçimlendirerek toplumu iyi bir konuma getirme isteğinden de anlaşılacağı üzere, doktor ile özdeşleştirilmektedir. Doktor Stockmann’ın karşısında çatışma içinde bulunduğu figür ise belediye başkanı

olan kardeşi Peter Stockmann’dır. Güç zehirlenmesi yaşayarak, halkını ön plana koymadan, kendisine fayda sağlayacak işler yapmasından karakter özelliklerine ulaşılmaktadır. Mesleki kimliği açısından, bir belediye başkanı olarak halkının yanında durması ve onların yararına olacak işler yapması gerekirken tam tersi bir kişilik göstermektedir. Kendisi gibi üst sınıfta yer alan bireylerin ekonomisine veya diğer alanlarda işlerine yarayacak eylemlerde bulunmasına rağmen “yüce halkın menfaati için” gibi ifadelerle kendisini halka iyi bir başkan olarak göstermektedir. “bir köylü takımı” sıfat tamlaması kullanılarak betimlenen halk ise kolayca manipüle olabilen, güçsüz, cahil bir alt tabakayı simgelemektedir. Halka karşı olan bu tutuma karşı çıkan ve bu konu için mücadele eden figür ise doktordur. Yaşanılan bu çatışmayı kabul etmeden, kendisinden emin, cesurca yaptıklarının sorumluluklarını alarak kendisini bu karşıtıktan geri çekmemektedir. Bir doktor olarak, alt tabakada yer almamasına rağmen halkın yaşadıklarını empati kurarak karşılamakta ve onlar için sonuna kadar mücadele etmektedir. Yaşanılan bu sorunda kaynarcadan “bir pislik kaynağı” olarak bahsedilmesinden de toplumun her ne kadar farkında olmasa da, bir doktorun bu sıfatları kullanmasından durumun kötülüğü anlaşılmaktadır. Her ne kadar eserin sonunda halk doktoru desteklemese de gösterdiği çaba ve mücadele sayesinde topluma yararlı bir vatandaş olarak görevini yerine getirdiğini belirtmektedir. Sorun çözüme kavuşmasa da, etik değerlerin etkisiyle halk tarafından ötekileştirilen, “bir halk düşmanı” ilan edilen bir figür olarak gö-

rülmektedir.

Fasarya adlı öykü ise; bir figür üzerinden, yaşanılan olaylar ve yaratılan yan figürler ile sınıflı toplum ve çıkar ilişkisi izleklerine ulaşılmaktadır. Öykünün odak figürü Kazım, Fasarya lakabıyla çağırılan bir figürü temsil etmektedir. Silik,  nemsiz bir figür olarak betimlenen Fasarya, toplum tarafından ötekileştirilen ve dışlanan bir kimlik özelliği göstermektedir. Alt tabakadan olduğu; yaptđđ mesleklerden ve futbol takımındaki yerinden de anlaşılmaktadır. Üst sınıfı sembolize eden takımda, Fasarya “en çok didinen, helak olan” sıfat ve deyimleriyle betimlenen konumu, sağ hafı oynamaktadır. Futbol takımında bulunduğu konum, toplumda kendisine biçilen değer ile  zdeşlemektedir. Takım kaptanı olan Ercüment figürünün giyimiyle ve kullanılan “lastik gibi ayakkabılar”, “pırıl pırıl sa lar” sıfatlarıyla iki figür arasındaki farklar yansıtılmaktadır. Her ne kadar alt sınıftan olsa da etik değerlerini, ahlakını, gururunu ve onurunu kaybetmeden yaşaması Fasarya’nın kişiliğini göstermektedir. Bu değerleri de mesleklerinde bir düzen sağlamamasının sebebi olarak gösterilmektedir. Garsonluk içinden bir hakarete uđradđđı gerekçesiyle ayrılmasından kendisine bi tiđđ değerlere ulaşılabilmektedir. Yapıtta  st sınıfın temsilcilerinden bir diğerisi ise Teğmen’dir. “ aresiz ‘Emredersiniz Teğmenim’i bastırmış.” t mcesinden de anlařılacađđ üzere gücünün üstündekilere yetmediğini ve alt sınıftan olduğunu vurgulamaktadır. Toplumda sürekli olarak ezilen bir figür olması da “Altı  st  bir Fasarya’yım.” ifadesindeki küçümsemeyle aktarılmaktadır. Yanında  alıřtıđđ insanlar için görevini yerine getirme isteđđi ve işine olan bađlılıđđı nedeniyle kendi canını bile riske atmasından değerlerine olan sadakati görülmektedir. Ercüment ve Teğmen gibi figürlerin altında ezilen bir konumda olması ancak bu durum için bir mücadelede bulunmamasından karakterin çatışmayı nasıl   z mlediğine ulaşılmaktadır. Hayatının başlarında futbol takımındaki bir yedek olmak yerine oynayabilmek için çaba gösterse de zamanla bu özelliğini yitirdiğinden söz edilebilmektedir. “onlar gol atacak”,

“biz hep hafta oynamışız.” t mcelerinden de kendisini küçümseyerek, toplumdaki önemli işlerin başkasına ait olduğunu söylemektedir. Yařadıđđ bu çatışmalar nedeniyle Fasarya’nın zaten silik olan karakterimin daha da ezildiđđi gösterilmektedir.

Eserlerde bahsedilen; bireysel çıkarlar, birey-toplum, ötekileştirilme, sınıflı toplum yapısı gibi izlekler ortak olarak verilmektedir. Bir Halk Düşmanı’nda bu tema daha çok olaylar üzerinden aktarılmaktadır ancak eser bir tiyatro biçiminde olduğundan bir anlatıcı veya bakış açısı bulunmamaktadır. Diyalog ve gösterme tekniğiyle olaylar, dolaylı olarak da s rumsal anlatılmaktadır. Doktor Stockmann’ın mücadeleci bir yapıda olması ve eserin sonuna kadar tavrını değiştirmemesi ise iki eserdeki farklılığı ortaya koymaktadır. Fasarya figürünün kendi konumunu ve toplumun yapısını değiştirmek istemeden kabullenmesi de bu durumu vurgulamaktadır. Fasarya adlı öyküde ise bakış açısının ben, o, biz diye değişmesinden de anlatıcının figür ile kendisini  zdeřleřtirdiđđi simgelenmektedir. Eserlerin ortak yanlarından birisi ise her iki yazar da eleştirel bir şekilde toplumun geldiđđi yozlaşmış durumu yargılayarak, halkın yanında konumlanmaktadır. Fasarya da daha çok  yk leyici ve betimleyici anlatım teknikleri kullanılırken, Bir Halk Düşmanı’nda bunlar diyaloglar ile temsil edilmektedir. İki eser de vermek istedikleri mesajı farklılıklar olsa da benzer şekilde yansıtmaktadırlar.

Toplumun devamlı olarak y zleřtiđđi sınıflı yapı ve bunu doğurduğu karakterlerin kimliklerindeki ezilmeler ortaya konulmaktadır. Farklı kişiliklerin bu konu üzerinde farklı çözümlemeleri veya başa çıkma yöntemleri olsa da, asıl farklılık halkın verdiđđi tepkilerdir. İki yapıtta farklı türlerde yazılmış olmalarına rağmen bir çok etkene bağlı olarak sınıflı toplum yapısının değişmeyeceğini gözler önüne sermiştir.

Yalnız Kahramanlar

Sürekli işleyen, zincirlerden oluşmuş çark haline gelen yozlaşmış toplumlara karşı bireylerin mücadelesi kaybedilmeye mahkum bir direniştir. Yozlaşan bu toplumlarda ezen ve ezilen çatışması kaçınılmazdır. Para ve otorite sahibi, olan, üst sınıflar ahlaki değerlerinden uzaklaşıp kendi çıkarları için çalışırlar. Alt sınıf ise bu çürümüş sistemin, döngüsünden çaresiz kalırsa çıkamaz. Yozlaşmış toplumsal çarkların içindeki birey Henrik Ibsen'in "Bir Halk Düşmanı" oyununda toplumsal bir mücadelecisi olarak okura anlatılırken, Haldun Taner'in "Fasarya" adlı öyküsünde iç hikâyelere daha bireysel bir çatışma olarak ele alınmıştır. Bu makalede iki yapıt karakterlerinin tutumları, yaşanan çatışmalar ve karakterlerin bu çatışmaları çözümleme bakımından karşılaştırılarak incelenecektir.

Yozlaşmış bir toplumda halk sağlığındansa, otorite, para sahibi, üst sınıfların çıkarları daha önemli görülmektedir. Ibsen'in Bir Halk Düşmanı adlı oyununda bu ahlak, toplum ve değer yozlaşması eleştirel bir tutumla ele alınmıştır. Birey toplum çatışması odak figürü olan Dr. Stockmann üzerinden diyalog kullanımıyla işlenmiştir. Oyunda, kente yapılan kaplıca suyunun zehirli olduğunu keşfeden Dr. Stockmann'a karşı başkan ve diğer ahlaki değerlerini menfaatleri uğruna kaybetmiş figürler çatışmaktadır. Sistemin baskısı altında bireylerin özgürlükleri kısıtlanmaktadır. Yapıtta gazetecilerin durdurulması ve Dr. Stockmann'a karşı baskılar, özgürlük leitmotifinin vurgulanmasıyla pekiştirilmiştir. Bu durum okurlara yozlaşmış toplumlarda ezen ezilen çatışmasını

ve ezilen sınıfın özgürlük sorununu sorgular. Toplumcu gerçekçi bu oyunda Dr. Stockmann bilinçli girdiği bu çatışmayı kaybetmiştir ve halk düşmanı ilan edilmiştir. Çürümüş sistemde dürüst, iyi olan insanlar yalnız bırakılmıştır. Yapıtta felsefi cümlelerin kullanımıyla bu durum eleştirilmiş ve üstü kapalı bir biçimde bu döngüyü kurmak için öneriler verilmiştir.

Ezen ezilen ilişkisini ve toplumsal sınıf yapısını gözlere seren Haldun Taner'in Fasarya adlı öyküsünde ise odak figür olan Fasarya üzerinden, iç hikâyelerle anlatılmıştır. Fasarya, hayatında hep kaybeden konumunda olmuştur ve toplumdaki ezilen sınıfı temsil etmektedir. Fasarya'nın yozlaşmış bir toplumda sürekli kaybeden olması mizahi ve eleştirel bir dille ele alınmıştır. Ahlaki değerlerinden yoksun, sınıflı toplumlarda onuru ve dürüstlüğü koruyan Fasarya, ezilmeye mahkum olmuş, değersizleştirilmiştir. Öyküde karakterlerden biri olan anlatıcı, yapıtta meddah geleneğini kullanmıştır. Bu sayede hikâyeye ayrı bir hava katmıştır. Öyküde yerel halk söyleyişlerine, argolara ve deyimlere de sıkça yer verilmiştir. Bu durumu karakterlerin daha gerçekçi çizilmesinde rol oynamış ve alt sınıfı okura daha iyi yansıtmıştır. Fasarya ikiyüzlü, ahlaki değerleri yozlaşmış ve yalanlarla dolu toplumda yalnız kalmış ve kimliğinden, dürüstlüğünden ödün vermediği için dışlanmıştır.

Toplum dinamiklerinin birey üzerindeki etkisi ve bireyin bu dinamığa karşı duruşu iki yapıtta da benzer bir şekilde anlatılmıştır. Bir Halk Düşmanı adlı oyunda Dr. Stockmann daha bi-

linçli ve toplumsal bir mücadele verirken Fasarya daha bireysel bir çatışma içindedir. İkisi de mücadelelerini kaybetmeler de kimliklerini, onurlarını ve dürüstlüklerini kaybetmemişlerdir. Toplumdan dışlanmak yalnız kalmak anlamına gelse de kişiliklerinden vazgeçmemişlerdir ve bu yozlaşmış sistemin parçası olmayı reddetmişlerdir. İki yapıtta da bu durum eleştirel bir tutumla ele alınmış, Fasarya öyküsünde mizahi ve yerel öğelere de yer verilmiştir. Bu şekilde ahlaki, toplumsal yozlaşma okura aktarılmıştır. Bir tiyatro olan Bir Halk Düşmanı ve öykü olan Fasarya yapıtlarında tür farklılıklarından dolayı dil ve anlatımda farklılıklar görülmüştür. Fasarya yapıtında meddah ge-

leneğinden bir anlatıcı bulunurken, Bir Halk Düşmanı’nda anlatıcı yoktur. İki yapıtta da toplumsal yozlaşmaya karşı çatışmalar anlatılırken betimleme ve diyalog teknikleri belirleyici olmuştur.

Her iki eserde de yozlaşmış toplumlara karşı bireylerin karşı duruşları toplumdan dışlanmalarına neden olmuştur. Sürekli işleyen zincir çark, onu durdurmaya çalışsan herkesi ve her şeyi kendi potası içinde eritir ve kaybettirmeye mahkum eder, Fakat bu ahlaksız sistemde kazanmak, onurunu, kimliğini kaybetmemek sayılmaz mı? Henrik Ibsen in “Bir Halk Düşmanı” ve Haldun Taner’in “Fasarya” adlı

öyküsünde bireylerin toplumla çatışması yenilgiyle sonuçlansa da odak figürler, bu ahlaksız çarka kimliklerini teslim etmemiş ve insanlık onurlarını korumuşlardır.

Asena Nehir BADEM

Kasım 1932

Kasım 1932
Sevgili el-İhşidi,

Bu noktadan sonra bana geri dönecek misin bilmiyorum ama sana söyleyeceğim birkaç şey var. Kasım Fehmi Bey'in de istifası sonucu İhsan'la ben evden çıkartıldık bile. Ne kiramızı ne de aşçımızın maaşını ödeyecek paramız vardı. Şu an İhsan'ın kardeşlerinin de olduğu kalabalık bir evde ayda üç-dört lirayla geçinen bir ailenin yanında kalıyorum. Sır tutmaya çalıştığımız skandalın da yayılmasıyla tüm itibarımı kaybettim sanırım, benim gibi bir herifi işe alırlar mı emin değilim!

İhsan'la ilk evlendiğimde onun güzelliğine tutulmuş olsam da şu an geriye baktığımda içimde hep bu garip his vardı. Hani düşün, mayısta açlık acısı çekerken temmuzda sinemaya ve barlara gidiyordum. İçinde bulunduğum sosyal sınıflar arası uçurum ve evlilik sonucu bu kadar yükselmiş olmak, beni mutlu etmiş olsa da acaba ne kadar etikti diye düşünüyordum bazen. Gerçi Mahcub Abdüldaim, etiğe bu kadar önem vermez, kendi hayat felsefem de -canını sıkmamak ve konumumu kaybetmemek için sana hiçbir zaman söylememiştim- "Peh"tir aslında. Yani olayları umursamamak, gamsızlığımı koruyarak ilerlemeye çalışabilmek ama bu son yaşanan durum, öyle "Peh" denilebilecek bir mesele değil.

Konumumum zedelenmesi dışında ailemin de benim hakkımda düşünceleri tamamen değişti. Benim ne kadar kötü ve umarsamaz bir yaratık olduğumu gördüler. Onlar sefalet çekerken bile bana para gönderdikleri o kadar aydan sonra, oğulları sosyete hayatını yaşıyor

ve onlara tek bir kuruş göndermiyor. Sana da tembihlemiştim zaten, aileme evlendiğim haberi ulaşmasın, diye, kendi bencilliğimden ve onlara karşı hissettiğim sevgisizlikten ötürü gönlümden elli kuruş bile kopmadı.

Sana karşı hep güler yüzlü ve nazıktım. Bir daha yollarımızın kesişmeyeceğini varsayarak sana, senin hakkındaki düşüncelerimi dürüstçe açıklamalıyım. Gençliğimden beri rol modelimdin, benim için. Ne zaman aç olsam -şu battan sonra hazirana kadar her dakika- seni ve senin elde ettiğin kademeyi düşünürdüm. Yanında çalışmaya başlayınca ise konumumu kaybetmemek için elimden geleni yaptım ve sana, kimseye davranmadığım kadar iyiydim. Zaman geçtikçe sana duyduğum nefret de arttı. Ne kadar sevimsiz bir adam olduğumu ve üstlerine ne kadar yarandığını bizzat ben gördüm ancak bu kadar yozlaşmış bir bürokrasi- de normal karşılanması gereken bir davranıştı bu. Sekreter görevime de atılmaya çalışıldığında seni başımdan savdığımı sandım ancak peşimi bırakmamışsın belli ki. Babama gidip beni şikayet etmek... En azından nefretimiz karşılıklıymış. Ancak, hayatımdaki etkisi ne kadar, dersene, geçen her gün artan vicdan azabımın sona ermesiyle şu an hissettiğim pişmanlığın tadı daha acı. Tam pişmanlık da değil, boşluk gibi aslında, hissizlik. Ne bir ümit var ne de çare. Ağlayıp çığlık atmak istiyorum ama ağlayıp çığlık atacak bir mesele de yok karşımda. Gülüp oturacak bir durum da yok, öyle saatlerce tavana bakıp pehleyerek durabilirim. Bu durumdan tek kurtuluş yolu intihar sanırım ancak duygusuzluğumun etkisiyle o cesareti de bulamıyorum kendimde. Ölsem ne olacak? Bu acının fiziksel halini görürüm karşı tarafta.

Ülker Defne IŞIK

Belki o zaman ağlayıp çılgın atmak için bir nedenim olur ve bu boşluktan kurtulurum. İhsan'la evliliğimiz ne kadar sürecek? Bundan bile emin değiliz! Ailesinin beni sevmediğini seziyorum. İhsan'la evliliğimizi ayakta tutan tek şey, Kasım Fehmi Bey'in varlığıydı, o da yok artık. Birbirimize karşı "aşk" denebilecek bir duyguyu asla beslemedik. Beni bulamayıp belki de kendin evlenecektin onunla.

O zaman anlardın aşk nedir, tutku nedir, diye. Sana söyleyeceklerim bu kadardı. Artık, eski Mahcub yok demiyorum, eski Mahcub diye bir şey yoktu çünkü. Mahcub kendi gerçekliğinden korktuğundan sizin gibi nüfuzlulara başka bir Mahcub gösterdi. Mahcub Abdüldaim her zaman aynıydı hep de öyle kalacak. Mahcub Abdüldaim
Yağmur Atuk 10/S

Yılan ve Akrep İnceleme

Yekta Kopan'ın "Yılan ve Akrep" adlı metninde, Müzeyyen adlı kız çocuğunun kardeşi olmadan önceki hayatı ve sonrasındaki duyguları aktarılmıştır. Metin boyunca monolog şeklinde verilen altı yaşındaki Müzeyyen'in duyguları iç çözümleme tekniğiyle verilmiştir; bir öyküden alıntılandığı söylenebilecek yazı boyunca aynı zamanda yansıtmaya, karşılaştırma yöntemlerinin ve bazı sembollerin kullanıldığı söylenilebilir. Metin, Müzeyyen'in kız kardeşinden önceki ve sonraki duygu değişimi açısından iki kesitte ele alınabilir.

Metinde ön planda olmasa da Müzeyyen'in ve annesinin yaşam tarzından geleneksel bir aile yapısına sahip oldukları söylenilebilir. Annesinin toplumun yüklediği cinsiyet rolüne uyan biri olduğu, Müzeyyen'in de anlattığı gibi evin temizliğinden, yemeklerden ve Müzeyyen'den sorumlu olanın o olduğu anlaşılabilir. Müzeyyen'in bakış açısından verilen metinde baba figüründen sadece birkaç kez bahsedilmesi ve eğitim gibi önemli bir konuda son söz hakkına sahip olmasından da babasının Müzeyyen'in hayatında büyük bir yer almadığını ve yine geleneksel bir aile yapısına sahip olduklarını gösterebilir.

Metin boyunca Müzeyyen'in bakış açısı, düşünceleri, duyguları aktarılmış olsa da Müzey-

yen ve yaptıkları aracılığıyla etrafındaki baba-annesi, öğretmeni gibi büyüklerinin, özellikle de annesinin düşünceleri yansıtılmıştır. Kantinde satılanları "pis şeyler" olarak görmesi, verilen harçlıkları hemen cebe atmayı "arsız çocukların" yaptığı bir şey olarak görmesi annesinin düşünceleri olduğu söylenilebilir. Aynı zamanda Müzeyyen için annesinin ve öğretmenin onayının, annesinin sözünden çıkmamasından, okulda iyi olup öğretmenin sevgisi ve onayını kazanıp "en ön sırada" oturmasından önem verdiği çıkartılabilir. Özellikle altı yaşındaki bir kız çocuğu için annesi ve öğretmeni ileri gelen rol modellerindendir.

Ailesinin düşünceleriyle paralel, Müzeyyen kendini -annesine gibi - büyük bir kız, "kocaman kız" gibi görmektedir. Sürekli kendisini diğer çocuklarla karşılaştırmaktadır. Oynadığı oyunları "hem öylece çocukça oyunlar" olarak görmemektedir ve sürekli kendisini "birinci sınıf başarıyla geçmesi", "kantine satılan pis şeyleri yememesi", "kendi başına at kuyruğu yapabilmesi" gibi başarılarıyla övmektedir. Böylece sevgi ve onaya layık olduğunu, içten içe bu özellikleri nedeniyle ödüllendirilmeyi hak ettiğini düşündüğünü söylemek olasıdır.

Metne ismini veren "yılan" ve "akrep" sembolleri, metnin en başında, Müzeyyen'in kız

kardeşi Çiğdem gelmeden önce ve metnin en sonunda Çiğdem geldikten sonra verilmiştir. Yılan motifi Müzeyyen'in üstüne oturduğu halıda bulunmaktadır ve annesi Müzeyyen'in, "yılan görünmez olursa ya akrep girer ya da akrebin yaptığı kötülük" inancıyla onun üzerine kapatacak şekilde oturmamasını ister. Anlatılanların en sonunda da Çiğdem akrep burcudur, annenin Çiğdem'i doğumdan sonra ele almasından doğum sırasında ölmediği anlaşılabir de Çiğdem doğduktan sonra ölmüştür. Çiğdem'in akrep burcu olmasıyla, Müzeyyen'in metnin en başından "Kız kardeşimi hiç sevmedim." ifadesiyle Çiğdem ile beraber olumsuzlukların geldiğini ve annenin korkularının gerçekleştiği söylenilebilir.

"Yılan ve Akrep" metni için kurmaca öğeler içermesinden durum öyküsü olduğu söylenilebilir. Öyküye Müzeyyen'in duygu değişimi açısından bakılacak olunursa iki şekilde bakılabilir. Annesi tarafından bir kardeşi olacağını öğrenmeden önce ve sonrası. Öykünün başında Müzeyyen büyüklerinin sözlerinin hepsini dinleyip, karşı çıkmazken ve şikayet etmezken kardeşi olacağı haberinden sonra duygu durumunda bir değişim olduğu söylenilebilir. Kardeşinin olacağı haberinin duymasıyla, "ağzını açarak gülmemek", "bağıra çağıra şarkı söylememek", "ısıklık çalabildiği halde çalmamak", "dizlerinin birleştirerek" oturmak gibi büyük büyükler tarafından söylenilen her şeyi yapıp örnek, sorun çıkarmayan bir çocuk olmasına rağmen neden annesi, babası ve babaannesi için başka bir çocuk daha isteyecek kadar yetersiz olduğunu sorgulamaya başlamıştır. Kardeşini bir ceza olarak görmektedir ve bu duruma anlam verememesi tekrarlarla verilen "Neden?" sorusu aracılığıyla aktarılmıştır. Aynı zamanda "Sen onun küçük annesinin" gibi büyüklerin söylediklerinin "zırvallar" olarak görmesiyle ilk defa Müzeyyen'in büyüklerin düşüncelerine karşı olduğu görülmektedir.

Genel bir sonuca varılacak olunursa, her şeyin Müzeyyen'in bakış açısıyla, iç çözümlemeleriyle aktarılan ama Müzeyyen

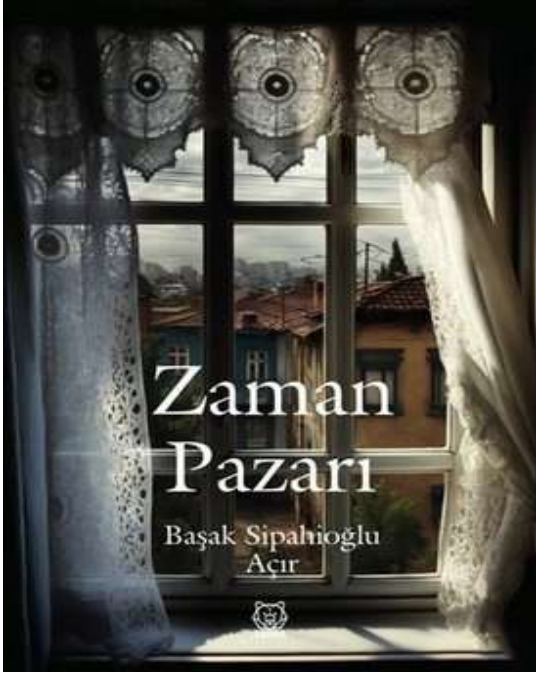
aracılığıyla büyüklerin de görüşlerinin verildiği öyküde geleneksel aile yapısı, toplumsal cinsiyet rollerine yer verilmiştir. Ancak metin boyunca en ön plana çıkan bazı karşılaştırma, iç çözümleme, sembollerin kullanımı gibi tekniklerle Müzeyyen'in duygularının, düşüncelerinin, ailesini büyük etkisiyle şekillenmiş iç düşünceleridir.

Defne KIZILTEPE

G. Ezgi TANÖREN

Bir İlk Roman

Türk Dili ve Edebiyatı zümresi öğretmenlerimizden Başak Sipahioğlu Açır'ın Mart 2023'te okurları ile buluşan ilk romanı "Zaman Pazarı"nı konuştuk

Oğuzhan Bozkurt: İlk romanınızı kutlarım öncelikle hocam. Bir okur olarak gerçekten etkilendiğim, birçok kavramı yeniden sorguladığım, yer yer hüzünlenip yer yer de kahkaha attığım bir romandı benim için. Şöyle başlamak isterim, bu romanla birlikte öğretmen kimliğinizin yanına bir de yazar kimliği eklemiş oldunuz. Biraz da olsa bize kendinizden, öğretmen olmaktan yazar olmaya giden serüveninizden bahsedebilir misiniz?

Başak Sipahioğlu Açır: Şöyle başlayabilirim söze, ben doğma büyüme Ankaralıyım. Ankara'nın Elmadağ ilçesinde doğdum, ilk ve orta-

okulu bu yerde tamamladım. Sonra öğretmen okulu olan Hasanoğlu Öğretmen Lisesinde yatılı öğrenci olarak okudum, üniversite maceram yine Ankara'da devam etti. Yıllardır Ankara'da öğretmenlik yapıyorum. Öğretmen olmak için doğdum diyebilirim; öğretmen olmaya adım attığım ilk yıllarda, yani lisede ve üniversitede çok kitap okuduk, çok yazı yazdık. Okul dergimiz vardı, gazetemiz vardı, öğretmenlikle birlikte aslında edebiyat öğretmenliği ile birlikte bir taraftan da okumanın ve yazmanın büyüsü içerisinde büyüdük diyebilirim. Sonraki süreçte edebiyat bölümünü tercih etmem aslında bu yıllardan gelen bir uzantıdır. Yazarlık ve öğretmenlik arasında anlatma gösterme ihtiyacına dayalı bir bağ görüyorum. Öğretmenler çocuklukla bilgi ve donanımlarını, yaşama dair edinimlerini karşı tarafa aktarma hissiyle doludurlar. Bu romanda da ben kendi pencereyden bir yaşam kesiti gördüm ve bunu ince ince dokuyarak bir anlatı haline getirdim ve okurlara sundum. Durum bu.

OB: Zaman Pazarı bir ilk roman. Sizce yazmak onca yılın birikiminin bir dışa vurumu mudur? Bir roman yazma fikri sizde nasıl oluştu?

BSA: Ben önce romanın karakteri Döne'nin hikâyesini yazmaya başladım aslında. Döne'nin hikâyesini yazarken de tek bir karakter üzerinden gitmenin yetersiz kalacağını düşündüm. Çünkü Döne bir çocuk kahramandı ama Döne'yi meydana getiren, oluşturan, ona kimliğini veren bir mahallesi vardı; anne-babası, kardeşleri vardı; okul arkadaşları, öğretmenleri vardı. Bir insanı tanımanın en doğru yolunun onu çevresiyle birlikte, yani onu kuşatan değerlerle birlikte ele almak olduğuna inanı-

yorum. Döne'yi anlatırken annesini anlatmaya başladım, onu anlatırken söz babasına geçti, oradan arkadaşlarına derken fark ettim ki bu aslında tekil bir anlatı olamaz. Uzun soluklu bir anlatı olmalı, yalnızca Döne değil. Çünkü benim anlatmaya çalıştığım şey o bölgenin insanıydı, bunu fark ettim. Sonra bu insanların yaşantısındaki gerçeklikleri, hayalleri, beklentileri ve hayal kırıklıkları çerçevesinde anlatırken böyle uzun soluklu bir anlatı ortaya çıktı. Yani ben Döne'nin hikâyesini anlatmak için kalemi elime almışken roman başka bir yöne, başka bir mecraya doğru aktı. Tabii Zaman Pazarı da aslında romanla, romandaki karakterle olduğu kadar benimle birlikte aktı ve bu noktaya geldi.

OB: “Zaman pazarım aksın.” diye vurgu yaptınız ya hocam az önce, ben de bu noktada romanın ismine biraz değinmek istiyorum. Ankara’yı fazla bilmemekle beraber, Ulus-Samanpazarı ve romanın ismi Zaman Pazarı arasında bir paralellik olduğu seziliyor. Romanın isminde bile okura bir söz oyunuyla bir şeyler çağrıştırması söz konusu. Romanın iç dünyasına baktığımız zaman belki bu romandaki kişilerin bütün bir yaşamı, kişilerin var olma ve birlikte yaşama mücadelesi olduğunu görüyoruz. Siz romanınıza bu ismi nasıl seçtiniz?

BSA: Romana başladığımda aklımda sadece bu isim vardı, hiç değiştirmedim. Küçük bir anı paylaşmak isterim bu noktada Samanpazarı'yla ilgili. Bizim yaşadığımız Elmadağ'da Ankara demek Samanpazarı demekti. “Nereye gidiyorsun?” diye sorardık büyüklerimize, “Zamanpazarı'na gidiyorum” derlerdi. Bir taraftan da bu zaman pazarı ifadesi aslında burada akıp giden bir hayatın sembolü olarak kurgulandı zihnimde. Kale'de yaşayanların içinde bulunduğu bir uzam burası. Ankara Samanpazarı bir üst mekân ama aynı zamanda her karakterin kendi zamanını ve algısını yaratmış olduğu bir pazar bu. Meliha'nın bir pazarı var, Döne'nin bir pazarı var, akıp giden bir hayatları var. Niye pazar peki, yani neden “zaman nehri” değil ya da ne bileyim işte “zaman yolculuğu” değil de pazar. Ben burada karakterlerin ipliklerini biraz pazara çıkardım aslında. Hani pazar deyince ne geliyor aklımıza; içinde

her şeyin bulunduğu ve her şeyin açıkta bulunduğu bir yer. Buradaki karakterlerin de her şeyi açıkta; duyguları, düşünceleri, iç dünyaları, hisleri, çıkmazları, bu hayallerindeki üst sınırlar, söylemek istedikleri, belki toplumun tuhaf karşıladığı absürt istekleri yani bir karakterin gizli saklı hiçbir şeyi yok.

OB: Romanda en çok dikkatimi çeken hatta yeniden sorguladığım meselelerden bir tanesi aile kavramı. Romanda temelde iki aileyi görsek de aslında birçok karakterin iç dünyasını, hayallerini, hayal kırıklıklarını, birbirleriyle olan ilişkilerini de görmekteyiz. Özellikle öne çıkan izleklerden biri aile olabilme. Bunun yanında roman kişilerinin aile olmakla ilgili sorunlarını, aileye dair travmalarını da görüyoruz. Sizin aile kavramıyla ilgili söylemek istedikleriniz nelerdir?

BSA: Aile ucu bucağı olmayan çok geniş ve önemli bir kavram. Bizler bir ailenin içine doğuyoruz bir ailenin içerisinde yaşıyoruz. Vakti gelince o aileden kopmak istiyoruz ya da gönderiliyoruz o aileden ama gönderilme sebebi-miz ya da kopuş sürecimizin sonunda tekrar bir aile kuruyoruz. Yani aileden kopan ya da gönderilen bireyden beklenen tekrar bir aile kurması. Birey aile kuruyor, çocuk dünyaya getiriyor genel eğilime göre, çoğalıyor ve bir şekilde onlar da kendi soyunu devam ettiriyor. Aile bireyi şekillendirmekle ve olumlu, güzel şeyler katmakla birlikte aslında insanı törpüleyen de bir mekanizma. Yani kendi olmak isteyen insan aileden sıyrılmalıdır. Aile bizi hem var eden hem özgürleştiren, bazen özgürlüğümüzü kısıtlayan bazen bizi arşa çıkaran bazen yerin dibine sokan hem olsun istediğimiz hem bazen olmasın istediğimiz tuhaf bir mekanizma. Ancak tabii aile olmadan olmuyor; ailenin içerisinde çok gömülü kalındığı zaman da insan ayrılamıyor. Kişinin ailesiyle kendi arasında bir denge yakalaması gerekiyor bence. Yani ben olurken bizi kaybetmemek özünde bence.

OB: Bu noktada benim aklıma romanı okurken Necip Mahfuz'un bir sözü geldi. Necip Mahfuz şöyle söylüyor: “Ev doğduğun yer değildir; ev bütün kaçma çabalarının bittiği yerdir.” Bu sözden yola çıkarak bizim romanımızdaki karakterlerin de özellikle İlyas'ın,

Zaman Pazarı

Başak Sipahioglu
Açır

Dursun'un, Perihan'ın evden bir ayrılma süreçleri var. Karakterlerin var olma adına bulundukları evden çıktıklarını ama sonrasında başarılı olamayıp yine dönüp dolaşıp kendi evlerine geldiğini görüyoruz. Kadın ve erkek karakterlerin evden ayrılma ve eve tekrar dönme süreçlerinde kabul görmeleri ise farklı. Bunun nedeni nedir?

BSA: Kadın ve erkek karakterler özellikle gençler sizin senin sözünü ettiğin işte o biraz önceden beri söylediğimiz ben olma davasına kapılan kimseler kişiler ama sözünü ettiğim bu üç roman karakteri de bunu eğitim yoluyla değil kaçmak ve uzaklaşmak yoluyla yapıyor yani aile bu sözünü ettiğimiz karakterler için kurtulmak istedikleri bir yer yeni bir hayat. İlyas yeni bir hayat kurmak istiyor, Dursun kendisi olmak istiyor, Perihan da bir apartmanda hanım olmak istiyor. Kendi olmak, aileden sıyrılmak isteyen ama kendilerini neyin beklediğini de bilmeyen karakterler bunlar. Bu kişiler kendileri için tasarladıkları yeni gerçeklikte var olmak istediklerinde tekrar kendi gerçekleriyle karşılaşıyorlar. Kurtulmak istedikleri yer ve kaçmak istedikleri yer aslında aynı. Kişiler kaçış maceralarının sonunda anne baba ocağına geri dönüyorlar çünkü güvenli bir güvenli bir yer ev. "Ev insanın kalesidir." Derler ya, bizimkiler de o kaleden kaçmak istiyorlar fakat tekrar o kaleye giriyorlar çünkü en iyi bildikleri yer orası.

OB: Romana dair teknik sorular da sormak isterim hocam. Romanın en dikkat çekici yanlarından biri de anlatıcı ve anlatıcı tutumu meselesi. Bu anlatıcı karakterlerin iç dünyalarını bilen, olayların gidişatına hâkim bir anlatıcı olmakla beraber aynı zamanda onları eleştiren, sorgulayan, onlarla dalga geçen, kimi zaman bir dış ses konumuna gelen kimi zaman okurla özdeşleşen bir ses konumunda kullanılmış. Anlatıcı meselesiyle ilgili neler söylemek istersiniz?

BSA: Ben bu kitaba kendi gerçekliğimi yerleştirdim Oğuzhan Hocam. Kendi gerçeğimi geri planda tutmak istemedim. Karakterleri çok sevdim. Onların dünyalarına çok hâkim olmaya çalıştım, onlara kıyafetler uydurdum,

espriler uydurdum, onlarla birlikte yaşadım. Döne, Perihan, Meliha, İhsan, Selami, Ulus'taki Buket Ciğercisi... İşte o Kale Yokuşu, Kale'de yaşayan insanlar adeta benim ikinci bir evim, ailem oldu. Hikâyeyi de böylelikle ilmik ilmik dokudum. Yeri geldi bitiremedim, tamamlamadım, tamamlamak istemedim ve anlatırken onların hikâyesini bizdeki o geleneksel anlatılarda olduğu ben de araya girmek istedim. Çünkü gördüğüm manzarayı okurlar çok iyi görsün, o duyguyu çok daha içten hissetsinler istedim.

OB: Sanırım Murat Menteş bir söyleşisinde şöyle diyordu: "İyi edebiyat rahatsız eder." Biz bu romanı okuduğumuz zaman Leyla Erbil, Sevim Burak, Adalet Ağaoğlu gibi yazarların eserlerinde olduğu gibi hem içerik unsuru hem anlatıcı unsuru bakımından rahatsız oluyoruz. Edebiyatın rahatsız edici yanı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

BSA: Edebiyat rahatsız edici midir, etmeli midir? Evet, edebilir çünkü hayat öyle. Yani edebi eserler her zaman bize, güzelliklerden, toz pembe dünyalardan bahsetmez. Biz nasıl ki hayatı sınırlandıramıyorsak edebiyatı da sınırlandıramayız. Şöyle örneklemek isterim: Bu kitap bir masal olsaydı Perihan Niyazi ile mutlu mesut bir şekilde yaşardı, Döne öğretmeninin gözde öğrencisi olurdu, Selami Döne'ye olan aşkıdan çok başarılı bir öğrenci olurdu, erkek çocuklar babalarının yanından gitmezlerdi, Meliha temizlik yaparak mutlu bir hayat sürerdi; her şey mükemmel olurdu. Ama gerçek hayat böyle değil, inişli çıkışlı. Hayatta güzel cümleler de, aklımızdan geçirdiğimiz ama dile dökemediğimiz toplumun kabul etmediği, ahlak dışı ifadeler de var. Ama bunlar yaşamın içerisinde olan şeyler; dolayısıyla edebiyat da eğer yaşamı anlatıyorsa bu metnin dili böyle olmalıydı.

OB: Sevgili Hocam, elinize, emeğinize sağlık. Bu güzel anlatı ile biz okurları bir araya getirdiğiniz için teşekkür ederim. Yeni romanınızı dört gözle bekliyoruz.

BSA: Ben teşekkür ederim sevgili Oğuzhan. Yeni anlatılarda görüşmek üzere.

YAZAR BULUŞMALARI

YAZAR BULUŞMALARI

21 Mart Dünya Şiir Günü'nde Çiğdem Sezer'le Buluştuk

21 Mart Dünya Şiir Günü etkinlikleri kapsamında günümüz edebiyatının önemli temsilcilerinden şair ve yazar Çiğdem Sezer ile lise kısmı konferans salonumuzda, öğrenci ve öğretmenlerimizin katılımı ile bir söyleşi gerçekleştirdik.

Söyleşide şiirin içerik ve dil anlatım özellikleri, şiirde biçim, edebiyat ve gerçeklik, sanatta disiplinler arası yaklaşımlar, edebiyat ve esin dünyası gibi şiir türüne ilişkin değerlendirmelerin yanında özel olarak Çiğdem Sezer şiiri üzerine de konuştuk. Öğrencilerimizin sunum ve soru - cevap yöntemleri ile moderatörlük yaptıkları söyleşi katılımcı öğrencilerimizin soruları ile devam etti.

Çiğdem Sezer öğrencilerimize sanatın iyileştirici ve geliştirici gücünden söz ederken öğrencilerimize kendilerini var edecekleri alanları asla ihmal etmemelerini, yaşamda tutunacak bir dal bulmanın ne derece önemli olduğunu

öğütledi. Okul müdürümüz Tamer Atacan ise sanatın insana kattığı kıymetten söz ederken gerçek bir aydınlanma için düşünmek, yaratmak ve estetik bir beğeni ile özgün ürünler ortaya koymak gerekliliğinin altını çizdi. Müdürümüz katılımından dolayı sanatçımıza teşekkürlerini Büyük Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün nüfus cüzdanını temsil eden andaçla sundu. Tamer Atacan'ın "Türkiye Cumhuriyeti'nin tapusudur" diye adlandırdığı andaçın kendisini onurlandırıldığını dile getiren Çiğdem Sezer ülkemizi aydınlık yarınlara kavuşarak pırıl pırıl gençlere veda ederken gençliğe duyduğu güveni bir kez daha dile getirdi. Bu keyifli söyleşi için sanatçımıza teşekkürlerimizi sunmayı bir borç biliriz. Dünya Şiir Günü kutlu olsun!

YAZAR BULUŞMALARI

2023 Orhan Kemal Roman Ödülü Sahibi Kemal Varol Bizimleydi

Okulumuz, Türk Dili ve Edebiyatı zümresi “Yazar Buluşmaları” etkinlikleri çerçevesinde 28.04.2023 tarihinde yazar ve şair Kemal Varol’u ağırladı. Lise kısmı konferans salonumuzda düzenlenen etkinlikte Kemal Varol’un 2020 Attila İlhan Roman Ödülü’nü alan “Âşıklar Bayramı” adlı romanı “Edebiyat ve Gerçeklik, Kurgusal Gerçeklik, Edebiyatta Disiplinler Arası Yaklaşımlar” gibi konular bağlamında değerlendirildi. Söyleşide 2022 yılında Özcan Alper tarafından romanın aynı adla beyaz perdeye aktarılan sinema filminden de söz edildi. Sanatçıya romanın sinema eserine dönüştürülmüş hali ile ilgili düşünceleri soruldu ve bu noktadan hareketle “Edebiyat ve Görsel Sanatlar” bağı hakkında konuşuldu.

bir şekilde ilerleyen bir iç hesaplaşmayı etkileyici bir dille anlatması” gerekçesi ile Attila İlhan Roman Ödülü’ne layık görülmesi âşıklık geleneği, sözlü kültürün yazılı kültüre etkisi, kültürel zenginliğin sağlanmasında edebî me-

2023 yılının Cumhurbaşkanlığı ve beraberinde UNESCO tarafından “Âşık Veysel Yılı” ilan edilmesi söyleşinin rengine renk katan özel bir durumu da beraberinde getirdi. Âşıklar Bayramı’nın “Sözlü kültür ile yazılı kültürü başarılı bir şekilde birleştirmesi, âşıklık geleneğini baba-oğul ilişkisiyle harmanlaması, yolculuk üzerine kurgulanan yapıdaki yolculuğa paralel

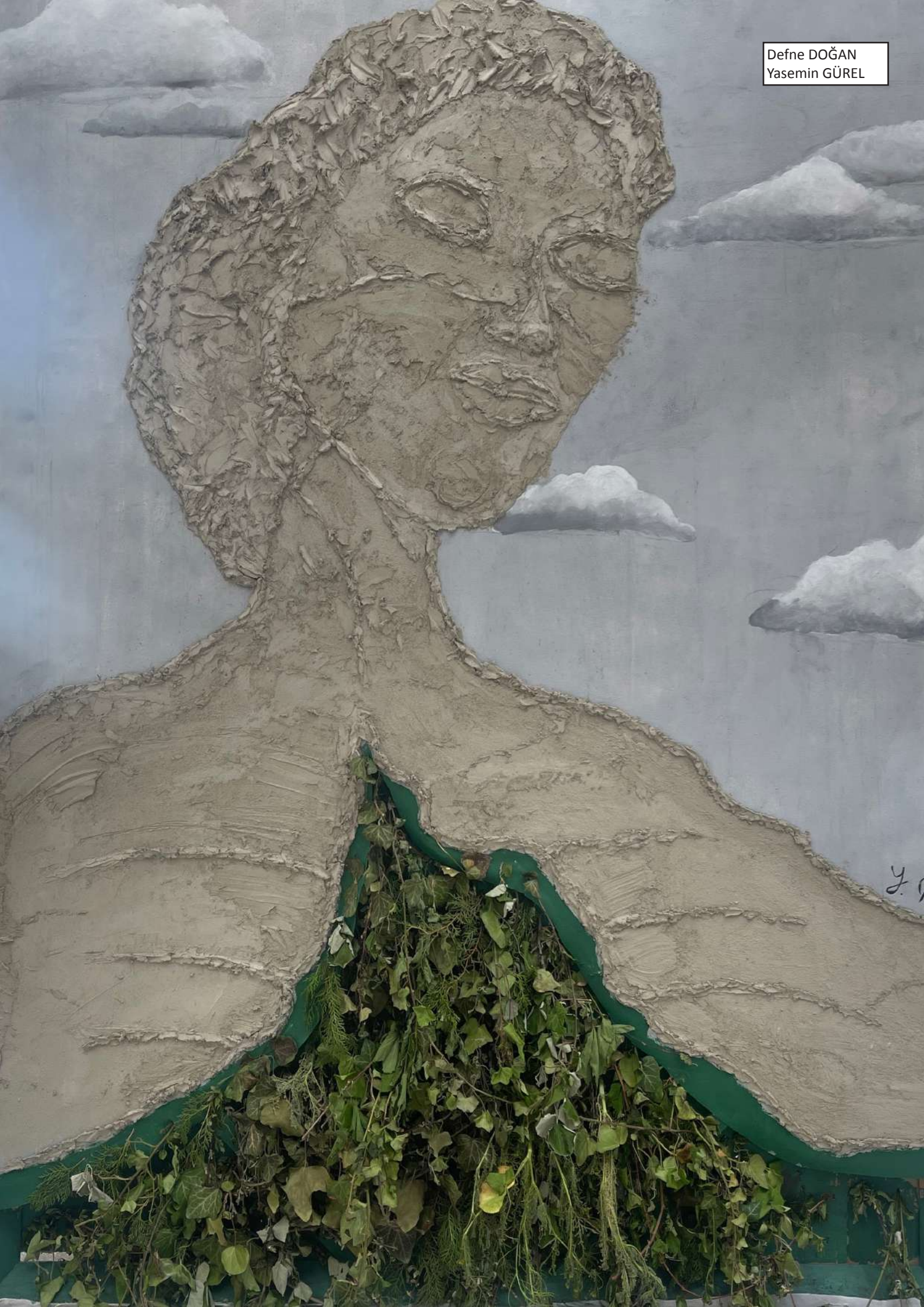
tinlerin rolü gibi konular üzerinde konuşmaya imkân tanıdı. Söyleşinin bu noktasında okulumuz müzik öğretmeni Mehmet Kaya Âşık Vey-sel'in "Ben Gidersem Sazım Sen Kal Dünyada" adlı türküsünü seslendirdi. Görsel sanatlar zümresi etkinliğin görsel sunumlarını hazırladı.

Roman karakterlerinin ve romandan- filmden sahnelerin etkinlik öncesinde ve etkinlik sırasında canlı performans şeklinde hazırlanan sunumları katılımcılar ve yazar Kemal Varol tarafından beğeni ile karşılandı.

Okul Müdürümüz Sayın Tamer Atacan gençlerin di- mağını, gönlünü ve ufkunu zenginleştiren bu kültür buluşmalarının çok kıymetli olduğunu dile getirdi. Kemal Varol'a teşekkürlerini sunan müdürümüz ülkemizin aydınlanmasında bilim ve ilim adamlarımızın rolüne değine- rek gençlerle buluşmak için istekli ve heyecanlı olan tüm aydınlarımıza şükran duygu- larını ilettiler. Etkinlik sonunda sanat öğrencilerimizin yaptığı eserler sanatçımıza öğren- cilerimiz tarafından armağan edildi. Türk Dili ve Edebiyatı Zümre Başkanı Sayın Işıl Çıra-

koğlu yazarımıza Mustafa Kemal Atatürk'ümü- zün nüfus cüzdanını temsil eden kurum arma- ğanımızı sundu. Etkinliğin koordinatörlüğünü yapan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerimiz Sayın Başak Açı, Oğuzhan Bozkurt ve Derya Korkmaz da Kemal Varol'a sonsuz teşekkür- lerini sundular. Yazar Kemal Varol da öğrenci- lerimizle birlikte olmaktan son derece mutlu olduğunu, böyle bir gençliğin tüm zorlukları yeneceğinden en ufak bir kuşkusunun bulun- madığını belirtti. Etkinlik yazarımızın kitapları- nı imzalaması ile sona erdi.

YARATICI YAZMA ATÖLYESİ

Öğrenci kulüplerimizden “Yaratıcı Yazma Atölyesi” adı altında iki yıldır çalışmalarını yürüttüğümüz bu oluşumda; okumaya, yazmaya, düşüncelerini ve duygularını söze ve yazıya dönüştürmeye meraklı ve hevesli öğrencilerimizle çalıştık; birlikte öğrendik, birlikte ürettik. Öğrencilerimizle edebi metinlere eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşma, yaratıcı yazma, düşünce yazısı ve kurgusal metin oluşturma, canlı ve çevrimiçi edebiyat sohbetlerine katılma gibi etkinlikleri, paylaştığımız sürecin sonunda, hepsi de birbirinden değerli ürünlere kavuştuk. Dosyamızda yer alan bu çalışmalar öğrencilerimizin kendilerinin seçtiği bazı örnek çalışmalardır.

Okumanın ve yazmanın, düşünmenin ve üretmenin büyüsü daim olsun.

“Hayat Okudukça Güzel!”

YARATICI YAZMA ATÖLYESİ
Başak Sipahioğlu AÇIR
Kulüp Rehber Öğretmeni

Yaratıcı Yazma Atölyesi / Defne İNCE

Eğil!

“EĞİL!” eğildi, toprağa eğmişti kafasını, gözlerini kapamıştı.

Korkuyordu. Gözünü açmaktan, bir saniye her şeyi görürken öbür saniye sadece karanlığın içinde kalmaktan korkuyordu.

Eve gitmek istiyordu, ailesiyle birlikte film izle...

“BOOM!”

Bir patlama sesi geldi. Sağına baktı, yanında bir kafa duruyordu. Kan içinde vücudun geri kalanından ayrılmıştı, bu onun kafasıydı. BU OYDU! Ama nasıl? Ellerine baktı soluyordu, her yer soluyordu. Orman, askerler, vücutlar, uzuvlar... Her şey...

“AAA!” Etrafına baktı bu sadece bir rüyaydı, bir kâbus. Gerçek değildi. Savaş biteli kırk yıl olmuştu, geçmişte kalmıştı artık savaş, ailesi, sevdikleri, hayalleri... Hepsi geçmişteydi. O artık yirmi değil altmış altı yaşındaydı.

Başı korkunç ağrıyordu, beyni patlayacaktı sanki. Aslında iyi olurdu belki, her şey son bulurdu, bu işkence... Ama hayır, yapamazdı, söz vermişti ona, devam edecekti. Hayallerinin peşinden gidecekti, ne olursa olsun devam edecekti. Gerçi sözünde durmamıştı, hayallerinden vazgeçmişti, bir süre onları gerçekleştirmek için uğraşmıştı ama saçmaydı, hayaller çocuklar içindi, anlamsızdı onun için, büyümüştü artık, onun hayatında aptal saptal hayallere, umutlara yer yoktu. Bütün bunları düşünmek başının ağrısını iyice arttırmıştı, bir tane hap almak için şişeye uzadı-pam-şişe yere düştü, parmakları tutulmuştu yine. Bir süre bekledi, parmaklarının, elinin, kolunun normal haline dönmesini yapabilmesini bekledi sonra şişeyi yerden alıp bir hap attı ağzına. Biraz televizyon izlemek için salona gitti, kordondan geçerken aynadaki yansımasına baktı. Yaşına göre formundaydı aslında, iyiydi yani. Savaşın izleri yüzündeki yaralardan, baca-

ğındaki ve göğsündeki mermi izlerinden ve bileğiyle baldırındaki yaralara kadar vücudunun her yerinden görünebiliyordu. Çökmüştü artık, bıkmıştı, yorulmuştu. Her şeyden ve herkesten nefret ediyordu, bütün dünyadan, savaşı başlatanlardan. En çok da aynada gördüğü o “şey”den nefret ediyordu. Ailesini, sevdiklerini, hayallerini koruyamadığı, pes ettiği, herkesi yapayalnız, yüzüstü bıraktığı için nefret ediyordu kendinden. Aynaya her baktığında nefreti artıyor, daha çok tiksiniyordu varlığından. Aynadaki yansıma midesini bulandırıyor, kusmak istiyordu.

Daha fazla bakamadı yansımasına. Salona gitti.1+1’di evi, odasında bir yatak bir de dolap vardı. Salonla mutfak birleşikti, fazla eşyası yoktu, tek kişilik bir koltuk, bir televizyon, tezgâh ve buzdolabı, bulaşık makinesi... Yaşamı bu eşyaların varlığı ve işlevi kadardı. Banyosu da küçüktü, için bir kişi anca sığardı. Hoş, başka kişiye de gerek var mıydı? Tek o vardı son kırk yıldır ve tek o olacaktı ölene kadar. Alışmıştı yalnızlığa.

Televizyonu açtı, bir dizi film vardı ekranda, adı önemli değildi. Ev hanımlarının izlediği pembe dizilerden biriydi. “Sen hiç aşık oldun mu?” dedi televizyondaki ses. Evet, olmuştu. Hem de çok. Rika’ydı adı. O da kendisi gibi sınıf öğretmenliği okuyordu. Üniversitede aynı sınıftaydılar, öyle tanışmışlardı. Birlikte çok mutluydular. Evleneceklerdi mezun olduktan sonra, en ufak ayrıntısına kadar düşünmüşlerdi birlikte kuracakları yeni yaşamlarını. Hiroşima’da evleneceklerdi, ikisinin de ailesi orada yaşıyordu. Balayı için Paris’e gideceklerdi. Çocukları olurdu belki. Evet, bu kulağa hoş geliyordu. Beraber dünyayı gezerlerdi. Bu kararı aldıklarında üçüncü sınıfa gidiyorlardı. İkisi de bir yıl sonra, 1940’ta mezun olacaklardı. Gençsiniz daha, diyenler vardı elbette ama aşk söz

konusu olduğunda yaşın ne anlamı vardı ki? Karşılaştıklarında on sekiz yaşındaydılar, şimdi o altmışaltı, Rika ise hala yirmi altı yaşındaydı. Bu tuhaf gerçeği düşününce güldü. “Aşk” ne tuhaf bir şeydi. Uzak, çok uzak, eski, hem de çok eski bir duygu, bir anı, bir ansıma ve hatta bir yanılsamaydı aşk. Hani çocukluğunuza dair az çok bir şeyler hatırlarsınız ama anımsadıklarınız rüya mıdır yoksa gerçek mi emin olamazsınız ya... İşte öyle bir şeydi aşk.

Kırk yıl önce atılan o bomba sadece iki yüz yirmi bin kişiyi değil, ailesini, Rika’yı değil; onun hayallerini, duygularını, benliğini de yok etmişti. Hareket eden bir nesneydi artık o yalnızca, ruhu yoktu, “varlık”ı yoktu. Aslında o da o gün ölmüştü, sadece bedeni öbür dünyaya geçemiyordu. Hepsı buydu gerçekte.

Gülmek yüzündeki yaraların acımasına neden oldu. Gerçi doktorlar bu durumun psikolojik olduğunu söylemişlerdi ama onun hissettiği gerçekliğin psikoloji ile ne ilgisi vardı? Ne zaman gülse, ki bu öyle nadir oluyordu ki, yüzü acıyor, yüreği kanıyordu. Geçmiyordu bir türlü, bitmiyordu yara. Yüzündeki yaranın acısı ile birlikte başı daha da dehşetli ağrımaya başlamıştı. Hep yanında taşıdığı şişeden bir hap daha attı ağzına.

Televizyonu kapatıp radyoyu açtı. Sonunda tahammül edebileceği ve belki de “normal”de sevebileceği bir şeyle karşılaştı:

All day long I dream of things / bütün gün bir şeyler düşünüp duruyorum

But nothing seems to satisfy / ama hiçbir şey beni tatmin edecek gibi görünmüyor

I think I’ll lose my mind / aklımı kaybedeceğimi

If I don’t find something to satisfy / eğer sakinleştirecek bir şey bulamazsam

“AAA”

“GELİYORLAR” “NE TARAFTAN?” “KUZEY BATI”-BAM- yere düşmüştü “TAKASHI, HAYIR!”-BUM!

Silahını aldı, etrafına hızlıca göz gezdirdi. Kimse yoktu.

“Kaç defa dedim sana yürürken önüne bak diye!”

Ses sokaktan geliyordu. Pencereden baktı.

Yere düşmüş bir çocuk ve annesi dışında kimse yoktu.

Acınacak haldeydi. Bırak sokaktaki çocuğu kendi gölgesinden bile korkar olmuştur, kâbusları bitmiyor, kendini birden savaş meydanında buluyordu. Herkes ona zamanla geçeceğini, daha iyi olacağını, hayatta kaldığı için şükretmesini söylüyordu. Yalandı tümü. Hiçbir şey daha iyi falan değildi. Eskiden hayalleri, umutları vardı. Bir ailesi, arkadaşları vardı.

Şimdi ise.... Sadece yaşama tahammül ediyordu.

Doğruyu söylemek gerekirse o da o gün, orada ölmeyi isterdi. Çünkü o zaman her şey bir saniyede bitmiş olacak, yaşayacağı bu acılar böylelikle aslında olmayacak, yaşanmayacaktı. Her sabah başka bir kabusu uyanmayacaktı. Her gün başka tür bir işkence çekmeyecekti. Kurtulmuş olacaktı dünya dedikleri bu cehennemden. Ona soracak olursanız kolay olan ölmektir, zor olandı yaşayabilmek. Her gün acı çekmek, suç duymak, geçmişe hapsolup kurtulamamaktır asıl zor olan. Şimdi ise yapabildiği tek şey yaralarına, acılarına tahammül etmek, bu acılarla yaşamaya çalışmaktır.

Söz vermişti Rika’ya, devam edecekti.

Baş ağrısı iyice şiddetlenmiş, dayanılmaz olmuştur. Bir hap daha aldı. Ozzy şarkıya devam ediyordu.

And so as you hear these words / ve böylece şu an benim vaziyetimi

Telling you of my state / anlatan bu sözleri işittiğinde

I tell you to enjoy life / sana hayattan zevk almanı söylüyorum

I wish I could but it’s too late / keşke yapabilseydim ama artık çok geç

Radyoyu kapattı, yatağına gitti. Uyuyacaktı biraz, belki böylelikle bu korkunç baş ağrısı geçirdi.

Yorganına sarıldı, bunun son olacağını, bir daha uyanmayacağını umarak. Ozzy’nin sesine karıştı sesi. Karıştı, karıştı...

Sustu.

Yaratıcı Yazma Atölyesi / Irmak YAVUZ

Yaratıcı Yazma Çalışması: Bir sabah uyandın, bir baktın ki boyun neredeyse yarı boyun kadar kısalmış? Ne yaparsın? Bugün sence nasıl geçer?

Farklılaşmak mı Değer Kaybetmek mi

Perdelerin kenarından sızan sıcacık güneş ışıklarıyla yeni bir güne başladım. Kendimi oldukça enerjik ve heyecanlı hissediyordum. Benim için özel bir gündü. En sevdiğim arkadaşımın yeni yıl partisi için bir an önce yataktan kalkıp hazırlanmam gerekiyordu ama bir süre daha miskinlik yapmaktan kendimi bir türlü alıko-yamıyordum. Yatağında akşamki partinin hayalini kurup eğlenceye katılacak kişileri, kimlerle dans edeceğimi, saçımı nasıl yapacağımı düşünüp duruyordum. İçim bir an büyük bir coşkuyla dolup taşıtı. Yataktan hızla fırladım.

Odadan çıkıp banyoya yöneldiğimde kendimde bir tuhaflık sezdim. Pijamamın altı ayaklarımın üzerinde toplanmış, üst pijamam ise bedenimi ve kollarımı resmen yutmuştu. Neler oluyordu? Bir gecede değişen ben miydim yoksa kıyafetlerime mi bir şeyler olmuştu? Banyodaki aynada kendime şöyle bir bakıp yaşadığım tuhaflığın sebebini anlamaya çalıştım. O da neydi! Boyum kısalmıştı. Ufacık, küçücük görünüyordum. Bu normal miydi? Acaba aynada mı bir problem mi vardı yoksa bu hal bir yanılsama mıydı? Koridordaki anneannemden kalma antik boy aynasına koştum. Bu ben miydim? Aynaların suçu var mıydı? Kendimi tanımakta zorlandım. Bir gecede kısa boylu, minicik bir kıza dönüşmüştüm! Bu nasıl

olabilirdi, böyle bir şey mümkün müydü? Kafamın içinde kocaman bir soru yumağıyla odama geçip üzerimi değiştirdim. Dolabımdaki kıyafetlerime uzanırken yaşadığım sıkıntıya mı pantolon boyumun oldukça uzun olmasına mı yoksa kazağımın kollarının üzerimden sarkmasına mı üzülmeliydim, bilemedim. Ne yapmalıyım, bu duruma nasıl bir çözüm bulmalıyım diye düşünürken kendimi yatağımın üzerinde hıçkıra hıçkıra ağlarken buldum. Bu kadar önemli bir günde böyle tuhaf bir şey başıma neden ve nasıl gelmişti?

Bir anda evdekilerin bu durumu fark edip etmeyeceklerini düşündüm. Bu tuhaflığa onlar ne diyeceklerdi acaba?

Kendimi toparlayıp kahvaltı için mutfığa yöneldim. Kapıdan girmemle masadakilerin şaşkın bakışlarını üzerimde hissetmem bir oldu. Herkesin gözü fal taşı gibi açılmıştı, bana ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Boyumun bir gecede bu kadar kısalmasına ya da kıyafetlerimin aynı biçimde birden beden atlamasına kimse inanmıyordu. Her iki durum da inanılır gibi değildi gerçi. Kim, neye inanacaktı ki! Ailem bir yandan da beni sakinleştirmeye çalışıyor diğer yandan ise içinde bulunduğum bu duruma mantıklı bir gerekçe ve beraberinde bir çözüm arıyordu. Bense akşamki yılbaşı partisini düşünerek kahroluyordum. Bu halde

partie nasıl gidebilirdim! Günlerdir özenerek hazırladığım kıyafetimin içine girince bir pal-yaço'ya benzeyeceğimden emindim. Arkadaşı-ma telefon açıp bir bahane uydurarak akşamki partiye katılamayacağımı bildirmeliydim. Şu hâlde aklıma gelen tek çözüm buydu. Aylardır bu parti için birlikte planlar yapmış, hayaller kurmuştuk. Şimdi ise her şey koca bir yalana dönüşmüştü.

Biraz yürüyüşe çıkmak, yalnız kalmak ve düşünmek istedim. Ancak masallarda, bilim kur-gu filmlerinde rastlanabilecek bu olaya akıllıca bir çözüm bulmalıyım.

Evimizin bulunduğu caddede karşılaştığım in-sanların bakışlarını üzerimde hissediyor ya da alınganlık yapıyordum, bilmiyorum. Herkes bana bakıyordu, beni süzüyor, gülüyordu her-kes bana. Alay ediyorlardı sanki benimle. Öyle değil miydi? Ayla Teyze, Ahmet Abi, Can.... Bana bakıyorlar, beni garipsiyorlar ama yanı-ma gelip de bana ne olduğunu sormuyorlardı. Sadece ufaktan bir selam verip yanımdan kafa-larını sallayarak geçip gidiyor-lardı.

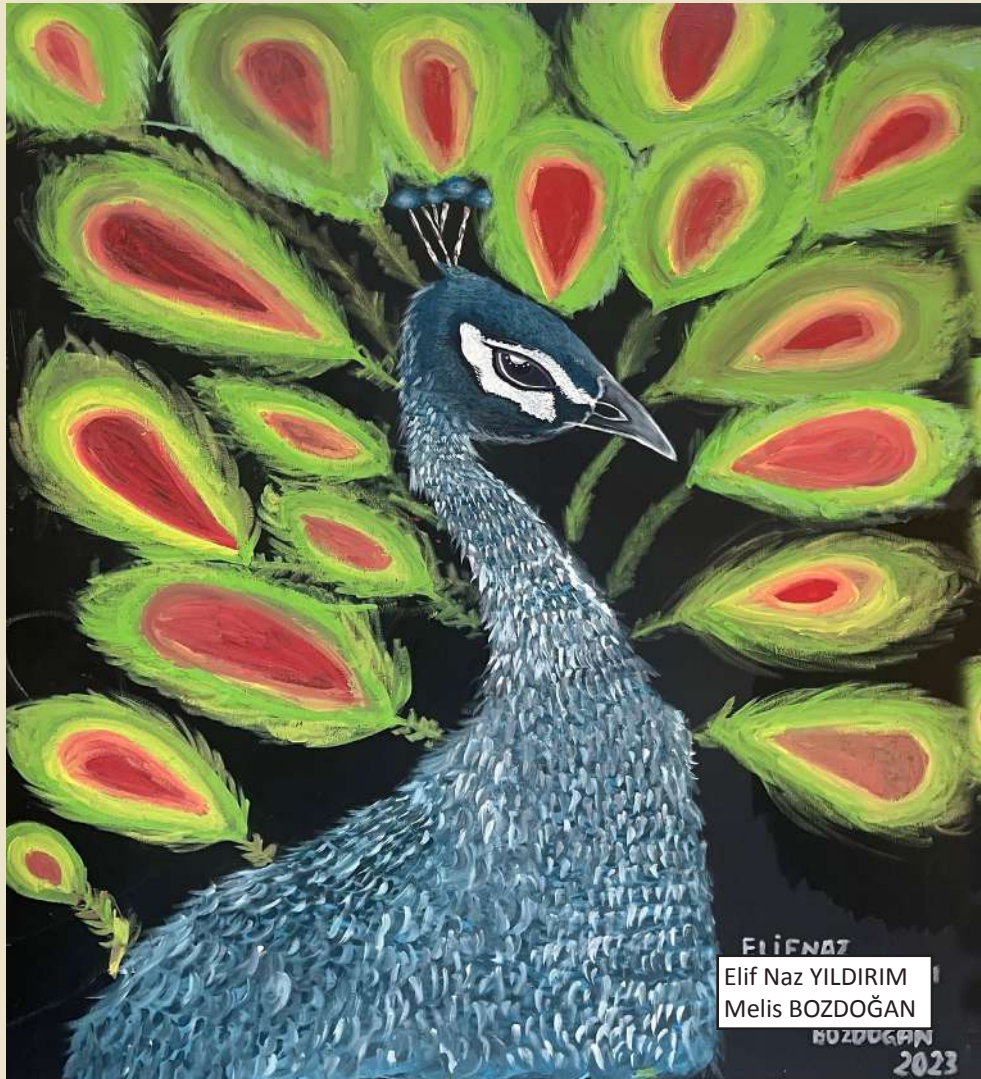
Gözyaşlarıma engel olamıyor-dum artık.

Ellerimle gözlerime bastırdım sertçe. Bu utancı ve öfkeyi silip atmalıyım. Gözyaş-larımı sildim, açtım gözlerimi. Neredeydim? Sokakta olmadı-ğım kesindi. Yanımda yöremde kimse yoktu. Ayla Teyze nereye gitmişti? Can biraz önce bana gülümsememiş miydi? Yatağımın ortasında bağdaş kurmuş oturuyordum yahu! Hemen yataktan kalkıp aynanın karşısına geçtim. Bedenim eski-si gibiydi, boyum kısalmamıştı. Pijamalarım üzerimde gayet düzgün bir biçimde duruyordu. Peki yaşadıklarım hayal miydi? ben aynı bendim şimdi ama ya az önce- öyle olduğunu dü-şünüyordum- yaşadıklarım, az önce ki ben neredeydi?

Bir iki saniye sersem sepelek kafamı gözümü salladıktan sonra hakikati kavradım. Büyülü bir rüyanın içindeydim az önce, az önce bir büyülü "ben"dim, şimdi "an"a, gerçeğe dön-müştüm işte.

Üzüntülerim, hayal kırıklıklarım yerini koca-man bir sevince bıraktı. Parti için aldığım elbi-se tüm güzelliği ve görkemiyle dolabın kapa-ğında asılı duruyordu ve ben "ben" olarak onu giyebilecektim.

Yeni "ben" bir şeyi iyice kavramıştı günün sonunda. İnsanın yaşadığı toplumda bir an-lamda farklı görünmesi onu kolayca yalnızlığa itebilirdi. Kişinin ancak kendi ile mücadelesi dışarıya karşı verdiği mücadelede onun daha güçlü kılabilir ve yaşamda mutlu edebilirdi. Yeni "ben" in aldığı ders de dersin işleniş biç-i-mi de şahaneydi.

Sessiz Ölüm

YARATICI YAZMA ÇALIŞMASI: Deneyimlemediğiniz bir durumu, anlatıya dışarıdan bakarak değerlendiren bir öykü kurgulayınız.

Öldüğü günden beri ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu, hatırlamıyordu. Bir sabah uyanmış ve yaşamına her zamanki gibi devam etmişti ancak onu şu an içinde mahsur kaldığı ve tahminen sonsuza kadar da kalacağı duruma düşüren kaza ile hayatı sona ermişti. Ölüm kendisi için artık korkutucu değildi çünkü zaten ölmüştü. Bu durumdan sonrası için ölümü ve beraberinde yaşamı düşünmenin pek bir anlamı olmayacaktı.

Öldüğünde hissettiği ilk şey öfkeydi. Yaşama ve umuda sarılmak istediği bu anda -varlığının sadece bir ağırlıktan ibaret olduğunu öğrendiği anda- yaşadığı duygu öfkeydi işte. Bu duygu bir anlığına onu denemeye ve çabalamaya itti. Artık hissedemediği, becerilerini kaybetmiş vücudunu hissetmeye çalışıyor ama yapamıyordu. Bu başarısızlık hissi yenilir yutulur şey değildi. İçinde bulunduğu durumu uzun süre inkâr etmeye çalıştı. Konuşamıyor olması öfkesini daha da arttırıyordu. Bağırarak, konuşmak ve yardım dilenmek için çığlıklar atmak istiyor fakat artık kendine itaat etmeyen bu işlevsiz gırtlaktan tek bir nefes, tek bir ses çıkmıyordu.

Öfkesi dindikten sonra kıskançlığı başladı. Et-

rafındaki herkes kendinde olmayan bu kadar çok şeye neden sahipti? Hissedebildikleri bir vücuda, ellere ve kollara, hatta güzel mi güzel, güçlü mü güçlü bir sese sahiptiler ve bu onu öylesine çileden çıkarıyordu ki tüm bu “varlık”lara sahip olan herhangi birine, bir “an”lık bile olsa tahammül edemezdi. Kıskançlık içindeki en derin hissi saklıyordu; orada olduğunu bildiği ancak yüzleşmekten kaçındığı hissi... Korku.

Bu ölüm korkusu değildi, dehşet değildi; bu, bu... Bu varoluşsal bir korkuydu. Unutmaktan korkuyordu o. Unutulmaktan korkuyordu, yok olmaktan, hiç olmaktan korkuyordu. Hayatının, hatıralarının bu cesedin içinde çürüyüp gitmesinden, hayatı paylaştığı insanların kendisini birdenbire unutmalarından korkuyordu. Sonunda...

Kıskançlık ve öfkeyi unutmamaya harcamak zorunda olduğu kıymetli zamanın kaybına sebep oldukları için bir kenara bıraktı. Sahip olduğu her duygu, anı ve fikir kırıntısına tutunmaya çalıştı. İlkokuldaki en yakın arkadaş kimdi? En sevdiği yemek nasıl kokuyordu? Kendi sesi nasıldı, neye benziyordu aynada? Geleceğini veya geçmişini, seçimlerini gözden

geçirmeye vakti yoktu. Böyle düşünceler artık önemsizdi, önemli olan ise hatırlamak. En yalnız mahkûmdan daha yalnızdı ve ne yazı yazıp günlük tutacak elleri ne de kendi kendine konuşacağı bir sesi, soluğu vardı. Cesedinin içindeki sonsuz tutsaklığı başladığından beri hiç kimseyle bir etkileşim yaşamamıştı. Hemşireler arada sırada konuşuyorlardı kendisiyle ama o duymuyordu, yenisini eklemek değildi istediği, hatırladıklarını korumak istiyordu sadece.

Böyle böyle yıllar geçti. Hem birden hem uzun uzun...

Yıllar geçtikçe unutmaya başladı her şeyi... Bir şeyler yavaşça zihninden kayıp gitti ve vücudunun olduğu yere doğru uçtu, uçtu, uçtu... Sadece bazı satırları okunabilen yanmış bir kitap gibiydi. Ne okunup anlaşılabilecek bir sayfası ne de dokunup hissedilebilecek bir kapağı vardı. Ölmeden önce düşündüğü son şey uzak mı uzak bir zamanda yaşayıp yaşamadığı idi. Göçtü zihni ve bedeni. Uzak bir diyaraydı artık. Hatırlamanın ve unutmanın; varlığın ve yokluğun anlamını yitirdiği bir diyaraydı. Kalan boş ve soğuk bir bedendi. Sonrası... Hiç-lik!

DID YOU EVER STOP TO NOTICE
ALL THE CHILDREN DEAD FROM WAR?
DID YOU EVER STOP TO NOTICE
THIS CRYING EARTH, THESE WEEPING SHORES?
. EARTH SONG BY MICHAEL JACKSON.

Nehir Beliz ÖZTÜRK
Havin Doğa YILDIZ
Reyyan İLHAN

Nehir Beliz Öztürk
Havin Doğa Yıldız
Reyyan İlhan
2023

Konçinalar Öyküsü

“Kupa Oğlu, Allah için, uslu akıllı, yumuşak başlı,kendi halinde bir çocuktur.” Ailesinin bir dediğini iki etmez, hep onların suyuna gitmeye çalışır. Kimsenin dilinden düşmeyen o güzel, zeki ablası zamanla onu ailesinin içinde görünmez hale getirmiş. Hep Kupa Kızı’nın güzelliği ve başarıları övülürken Kupa Oğlu hep göz ardı edilmiş. Kupa Oğlu da ne yapsın? Hiçbir zaman ailesine yetememiş. Ablası tıp fakültesinde okuyup doktor olurken kendisi lise terk bir ressam. Otuzuna merdiven dayamış ancak ne düzgün bir işi var ne de bir hayatı. Aslında ne kadar yetenekli, ama olmayınca olmuyor işte. Hala çocukluğunu geçirdiği odasında yaşıyor, tüm gününü hayallerini tuvalle aktararak geçire geçire hayattan kopmuş bir haldedir. Kendi hayal dünyasında kaybolur durur. Başarılı olduğunu, ailesinin bir kez olsun da ablası yerine kendisini takdir ettiğini düşler. Bakmayın hep ablasının o göz kamaştırıcı ışığı arkasında gölge olarak kaldığına, ablasını da canından çok sever. Kupa Kızı onun en yakınıdır, can yoldaşdır, ama içten içe ona içermekten de edemez. Ne olurdu her konuda kendisinden daha iyi olmasaydı? Ailesinin onu görmezden gelmesinden dolayı olan kırgınlığını da sürekli onların suyuna gitmeye çalışarak bastırır, başka çaresi mi var?

“Maçalar bir Ermeni ailesidir. Gedikpaşa’da oturuyorlar. Peder koyu bir katolik papazı. Basbariton, tumturaklı bir sesi vardır.” İlk gördüğünüzde sert, dediğim dedik biri olduğunu düşünebilirsiniz ama Maça Beyi’ni tanıyanlar

ne kadar cana yakın ve hoşsohbet biri olduğunu bilirler. Boş vakitlerinde oğlunun tuhafıye mağazasına uğrar, müşterilerle selamlaşır, hal hatır sorar. Kuralcı ve disiplinlidir, oğlunun savrukluğuna çok kızar. Temizlik takıntısı ve mükemmeliyetçiliği sağ olsun, sanki tuhafıye mağazasını oğlu değil de kendisi işletiyor. “İşini düzgün yapmayacaksan hiç yapma daha iyi” diye oğluna söylenir durur mağazanın raflarını düzenlerken. Oğlu da bıkmıştır artık sürekli babasının onu denetlemesinden; ancak bakar ki babası onu rahat bırakmıyor, o da dükkandan sıvışıp İspati Kızı’nın yanına kaçır. Tabii Maça Beyi beceriksiz oğluna rağmen tuhafıye mağazasını bir düzene sokmakla o kadar meşgul ki oğlunun ne işler peşinde olduğunu fark etmiyor.

“İspati Kızı’na gelince, bakın ondan her türlü sinsilik umulur.” Onun kafası bir tek başka insanların hayatına çomak sokmaya çalışır. Ama nasıl zeki, nasıl hinlikler barındırır o kafanın içinde, bir bilseniz. Bakmayın hep arkadaşlarıyla gezip tozup eğlendiğine, aslında hiçbir gerçek arkadaşı değil. Sürekli birbirlerinin arkasından iş çevirmekle meşguller, hiçbirinin iyiliğini istemez. İspati Kızı’nın hayatında onun iyiliğini isteyen ve onu gerçekten seven kimse kalmamıştır. İspati Kızı’na acırım ben içten içe, bütün sinsilikleri ve palavraları kıskançlığından ve yalnızlığından kaynaklanır çünkü. İçten içe o kuyusunu kazdığı, kötülükler yaptığı o kızlar gibi olmak ister.

Yağız KAYA
Ada DEĞİRMENCİOĞLU

Yaratıcı Yazma Atölyesi / Ece KIRSAÇLIOĞLU

Mektup

16/05/23

Sayın Jules Verne,

Öncelikle yapıtlarınız tam bir şaheser. Bunu en gelişmiş canlılar da, en gelişmemişler de; kitap okuyanlar da, okumayanlar da; bilim kurgu sevenler de, sevmeyenler de bilir ve her zaman bilecek. Adeta zaman makinesi kullanıyor gibi geleceğe dair yazmanız, eserlerinize kurgusal bütünlüğün yanında gizemli bir hava katıyor. Ay'a gidilmeden önce yayınladığınız "İmkânsızları başarmaya çalışan bir kişinin hikâyesi olan "Ay'a Yolculuk, imkânsızlıkların aşılabilir olmadığını ve iyi sonuçlar doğurabileceğini anlatan "80 Günde Devriale", bir denizaltı macerası olup, herkesin gördüğü gibi olmadığını anlatan "Denizler Altında Yirmi Bin Fersah" ve ilk eseriniz, pes etmemeyi öğreten "Balonla 5 Hafta" kaleminizden dökülen güzellikler; benimse en sevdiğim yapıtlarınız.

Kitapların oluşturduğu kurgusal evrende açtığınız bilim kurgu kara delikleri okuyan herkesi içine çekmeyi başarıyor. Tıpkı ışığın bile kurtulamadığı kara delikler gibi, çoğu kitap ve yazar da sizin seviyenize çıkamıyor. Şaşırmamak lazım; eğer hikâyeler hep aynı şekilde anlatılsa, herkes için aynı olsaydı dünyada renk kalmazdı. Herkes aynı olurdu, hayal gücü olmadan sıkıcı gerçeklerle dolu büyük bir zindan olurdu dünya.

Her nerede, ne zaman ve kim olursa olsun, bilim kurgu yazarlığının tahtının sahibi hep sizsiniz ve hep siz olacaksınız. Ben size teşekkür etmek istiyorum. Beni bilim kurgu dünyası ile tanıştırdığınız, beni kara deliklerin ve hayal evrelerinin içinde sürüklediğiniz için...

Sevgiler...

Ece KIRSAÇLIOĞLU 9-K

Yaratıcı Yazma Atölyesi / Naz TURAL

Mektup

26/05/2023

Sevgili Dostoyevski,

Adınızı söylemekte hâlâ zorluk çekmeme rağmen size bu mektubu yazarken, edebiyat dünyasının en büyük isimlerinden biri olmanızdan dolayı size olan hayranlığımı ve takdirimi ifade etmek istiyorum. Eserleriniz beni her zaman etkilemiştir ve düşündürmüştür. Roman ve öykülerinizin kurgusal dünyasında kaybolmak, karakterlerin iç dünyalarını keşfetmek bir zevk ve aynı zamanda benim ve birçok gencin aydınlanma kaynağıdır.

Eserlerinizde benim için en önemli olan etkenlerden biri, insanlığın doğasını derinlemesine analiz etme yeteneğiniz ve bu anlayışı çok güzel bir şekilde eserlerinize yansıtmaya becerinizdir. Siz, insan doğasındaki karanlık köşelere dalan, ahlaki ikilemleri sorgulayan ve toplumsal konulara gerçekçi bir şekilde yaklaşmaktan korkmayan bir yazarınız. Bunun gibi meseleleri olağanüstü bir hassasiyetle ele alırken, okuyuculara derin bir düşünce ve sorgulama süreci sunuyorsunuz.

Kendinize özgün anlatım tarzınızı büyüleyici buluyorum. Sözcükleri ustalıkla kullanma yeteneğinizi, duygusal yoğunluğu ve atmosferi yakalamaktaki becerinizi hayranlık uyandırıcı buluyorum. Neredeyse tüm kitaplarınızdaki insana yaklaşımınız ve insanı kendi çevresi, yaşam koşulları içerisinde değerlendirmeniz beni her zaman etkilemiştir. “Yeraltı İnsanı” üzerinden geliştirdiğiniz modern yaşamdaki bireyin sıkışmışlığı, yalnızlığı, gerçekçi bir insan tipinin görünüşleri beni en çok etkileyen şeydir.

Sizin gibi dehaya sahip bir yazarın, edebiyat dünyasında dönemin tüm sınırlarını zorlaması ve bütün zorluklara rağmen bir iz bırakması bana yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Eserleriniz okuyucularınızın düşünce ve duygularında derin izler bırakırken edebiyatın gücünü de bir kez daha bize hatırlattığınız için size sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. İyi ki bu dünyadan geçtiniz.

NAZ TURAL 9-K

TED Ankara Koleji Vakfı Okulları

Taşpınar Mah. Kolej Caddesi No:5 Gölbaşı/ANKARA

www.tedankara.k12.tr e-mail: info@tedankara.k12.tr Tel: (0312)586 90 00 Faks: (0312)586 90 37